

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 1 (2944)
5 студзеня 1979 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

У БРАЦКАЙ СЯМ'І, ДАРОГАЙ ЛЕНІНА

Шлях у шэсць імклівых дзесяцігоддзяў пройдзены нашай рэспублікай і Камуністычнай партыяй Беларусі ў адзіным страі народаў-братоў. Ён стаў цэлай эпохай—эпохай барацьбы, стварэння і падзвігу. Як і ўсе савецкія рэспублікі, Беларусь выйшла на перадавыя рубяжы ў эканоміцы, навуцы і культуры, ва ўсіх галінах сацыяльнага развіцця. І цяпер, у дні святочных урачыстасцей, наш народ самым гарачым слоўм падзякі і ўдзячнасці шле Камуністычнай партыі, якая на ўсіх этапах барацьбы і будаўніцтва ўпэўнена вяла савецкіх людзей ад перамогі да перамогі.

...Мінск, 29 снежня, 10 гадзін. На ўрадавую трыбуну падымаюцца кіраўнікі дэлегацыі сталіцы нашай Радзімы горада-героя Масквы—член Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар МГК КПСС В. В. Грышын, кіраўнік дэлегацыі РСФСР—старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета РСФСР М. А. Ясноў, кіраўнік дэлегацыі горада-героя Ленінграда—старшыня Ленінградскага гарвыканкома Л. М. Зайкоў, кіраўнік дэлегацыі Украінскай ССР—старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР А. Ф. Ватчанка, кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР І. Я. Палякоў, Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР А. Н. Аксёнаў, кіраўнік дэлегацыі Узбекскай ССР—кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Узбекістана Ш. Р. Рахыдаў, кіраўнік дэлегацыі Казахскай ССР—сакратар ЦК КП Казахстана С. Н. Імашаў, кіраўнік дэлегацыі Грузінскай ССР—кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Грузіі Э. А. Шэварднадзе, кіраўнік дэлегацыі Азербайджанскай ССР—кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Азербайджана Г. А. Аліеў, кіраўнік дэлегацыі Літоўскай ССР—першы сакратар ЦК КП Літвы П. П. Грышкявічус, кіраўнік дэлегацыі Малдаўскай ССР—першы сакратар ЦК КП Малдавіі І. І. Бодзюл, кіраўнік дэлегацыі Латвійскай ССР—першы сакратар ЦК КП Латвіі А. Э. Вос, кіраўнік дэлегацыі Кіргізскай ССР—старшыня Савета Міністраў Кіргізскай ССР С. І. Ібраімаў, кіраўнік дэлегацыі Таджыкскай ССР—першы сакратар ЦК КП Таджыкістана Д. Р. Расулаў, кіраўнік дэлегацыі Армянскай ССР—першы сакратар ЦК КП Арменіі К. С. Дзямірчан, кіраўнік дэлегацыі Туркменскай ССР—першы сакратар ЦК КП Туркменістана М. Г. Гапураў, кіраўнік дэлегацыі Эстонскай ССР—першы сакратар ЦК КП Эстоніі К. Г. Вайна.

Разам з імі—члены і кандыдаты ў члены Бюро ЦК КП Беларусі У. І. Бровікаў, В. А. Гвоздзеў, Ю. Б. Колкалаў, А. Т. Кузьмін, М. І. Лагір, У. А. Мікуліч, У. Ф. Міцкевіч, Я. П. Нікулкін, М. Н. Полазаў, Л. С. Фірысанаў, В. С. Шавялуха, І. Ф. Якушаў, У. Е. Лабанок, К. М. Платонаў, Н. Л. Сняжкова, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР, кіраўнікі абласцей і горада-героя Мінска, военачальнікі, знатныя людзі рэспублікі.

Камандуючы войскамі Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі генерал-палкоўнік танкавых войскаў М. М. Зайцаў аб'язджае войскі, якія выстраіліся на плошчы, і віншуе воінаў з 60-ай гадавінай Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Камуністычнай партыі Беларусі.

Пачынаецца парад войскаў. Рад за радам праходзяць уздоўж трыбун доблесныя абаронцы Айчыны. Ідуць генералы і афіцэры, прапаршчыкі і салдаты, старшыні і курсанты, юныя сувораўцы—ідуць прадаўжальнікі гераічных традыцый байцоў рэвалюцыі, чырваназорных будзёнаўцаў, салдат Вялікай Айчыннай. Цесна згуртаваныя вакол роднай Камуністычнай партыі, воіны ЧЭВА ў любы час гатовы выканаць свой свяшчэнны канстытуцыйны абавязак па абароне дзяржаўных інтарэсаў сваёй Радзімы і брацкіх краін сацыялістычнай сроджынацыі.

Змаўкаюць мелодыі ваенных маршаў. Пачынаецца ўрачыстае шэсце працоўных горада-героя Мінска. Святочнае афармленне калон раскрывае этапы ўзыходжання беларускага народа да вяршынь эканамічнага і духоўнага росквіту.

Святочная дэманстрацыя яшчэ раз пераканаўча паказала непарушнае, маналітнае адзінства партыі і народа, гарачае імкненне працоўных Беларусі і далей упэўнена ісці пад кіраўніцтвам КПСС да новых перамог, датэрмінова ўзяць рубяжы, намечаныя XXV з'ездам нашай партыі.

У дружнай брацкай сям'і савецкіх народаў, верная сцягу Вялікага Кастрычніка, ідэалам камунізму, у росквіце творчых сіл Савецкай Беларусі уступае ў сёмае дзесяцігоддзе сваёй новай гісторыі.

Гэтыя здымкі наш фотакарэспандэнт Ул. Крук зрабіў 29 снежня 1978 года на Цэнтральнай плошчы Мінска.

ДАВЕР'Е НАРОДА — ВЫСОКІ ГОНАР

Працягваецца важны і адказны этап у выбарчай кампаніі — вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

Падрыхтоўка да выбараў, першых пасля прыняцця новай Канстытуцыі СССР, праходзіць у абстаноўцы высокай палітычнай і працоўнай актыўнасці. Азіраючыся на шлях, пройдзены з часу папярэдніх выбараў у вышэйшы орган дзяржаўнай улады краіны, савецкія людзі з горадасцю адзначаюць поспехі ў выкананні рашэння XXV з'езда партыі, заданніаў дзесятай пяцігодкі. На новыя здзяйсненні працоўных натхняюць рашэнні лістападаўскага (1978 г.) Пленума ЦК КПСС, працы таварыша Л. І. Брэжнэва.

Выбары маюць асаблівае значэнне ў грамадска-палітычным жыцці краіны. Вышэйшым праўленнем народаўладдзя з'яўляецца права савецкіх людзей самім вызначаць сваіх прадстаўнікоў у вышэйшыя заканадаўчыя органы. На перадавых сходах выбаршчыкі заяўлялі аб усенароднай падтрымцы мудрай палітыкі Камуністычнай партыі, аб дабравольным уздзеянні на грамадска-палітычнае жыццё новай Канстытуцыі СССР, якая напоўніла ўсю работу нашых органаў улады больш глыбокім зместам.

Найбольш дастойных, найбольш аўтарытэтных прадстаўнікоў рабочага класа, калгаснага сялянства, інтэлігенцыі вылучаюць выбаршчыкі кандыдатамі ў народныя дэпутаты. Першымі на сходах у працоўных калектывах яны называлі імёны кіраўнікоў Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, дэманструючы гэтым непарушнае адзінства партыі і народа, трыумф сацыялістычнай дэмакратыі.

Выступаючы на перадавых сходах адзначалі, што дэпутатамі вышэйшага органа

дзяржаўнай улады павінны быць тыя, хто бачыць сэнс свайго жыцця ў служэнні народу. Такім чалавекам з'яўляецца выдатны палітычны і дзяржаўны дзеяч сучаснасці, палыманы барацьбіт за мір, Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнэў. Менавіта таму шматлікія працоўныя калектывы краіны аднадушна прымаюць рашэнні вылучыць кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР таварыша Л. І. Брэжнэва.

Аднадушна былі вылучаны кандыдатамі ў дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР члены Палітбюро ЦК КПСС.

У абстаноўцы вялікага працоўнага ўздыму, высокай палітычнай актыўнасці пачалася выбарчая кампанія ў нашай рэспубліцы. Калектывы Брэсцкага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга электрамеханічнага завода на сваім сходзе аднадушна вылучылі кандыдатам у дэпутаты Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР па Брэсцкай выбарчай акрузе № 74 кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КП Беларусі Пятра Міронавіча **Машэрава**.

Працоўныя рэспублікі вылучылі таксама кандыдатамі ў дэпутаты вышэйшага органа Савецкай улады лепшых прадстаўнікоў сваіх калектываў, працавітых, грамадска актыўных рабочых, калгаснікаў, прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі. Гэта — слесар-інструментальшчык Мінскага радыёзавода Мікалай Якаўлевіч **Баркун**, токар-расточнік Гомельскага станкабудаўнічага завода імя С. М. Кірава Уладзімір **Лявонавіч Швараў**, звеннявы механізавага звяна па выроччванні бульбы калгаса імя Куйбышава Аршанскага раёна Мікалай Яфрэмавіч **Шарснэў** і многія іншыя.

БЫЦЬ НА ЎЗРОЎНІ ДНЯ

«Задачы партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР па выкананні рашэнняў лістападаўскага (1978 г.) Пленума ЦК КПСС, указанняў і рэкамендацый, змешчаных у выступленні на Пленуме Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыша Л. І. Брэжнэва» — з такім парадкам дня прайшоў чарговы партыйны сход СП БССР.

З дакладамі выступілі выпрабавальнік Мінскага матэрнага завода, Герой Сацыялістычнай Працы, член ЦК КПБ І. Я. Парфёнка і пісьменнік Ігнат Дуброўскі. Рабочы і літаратар — кожны гаварыў са сваіх пазіцый, блізкага хвалявалі праблемы, кожнага па характары іх дзейнасці, а ў выніку абодва дакладчыкі сыходзіліся ў галоўным: партыя паставіла вялікія задачы перад працоўнымі калектывамі, і ў выкананні іх вялікая роля адвадзіцца работнікам ідэалагічнага фронту.

І. Я. Парфёнка расказаў аб працоўных поспехах калектыву свайго завода, аб лепшых людзях прадпрыемства. А ў заключэнне адзначыў, што рабочаму чалавеку жыццё, працаваць, марыць дапамагаюць кнігі. Таму хацелася б, каб беларускія пісьменнікі больш пісалі глыбокіх, цікавых кніг аб рабочым класе.

Працягваючы гэтую думку, Ігнат Дуброўскі звярнуў увагу на тое, што апошнім часам з'явілася нямала твораў аб сучасным жыцці. Гэта раманы Івана Шамлякіна «Вазьму твой боль», Віктара Карамазова «Пушча», апавесці Аляксея Кулакоўскага,

Алеся Асіпенкі, Алеся Савіцкага і многіх іншых аўтараў. І ўсё-такі праблем, за распрацоўку якіх маглі б узяцца літаратары, нямала як у прамысловасці, так і ў сельскай гаспадарцы. Трэба толькі асэнсаваць іх і глыбока, з веданнем справы распрацаваць у мастацкіх творах.

Быць на ўзроўні сённяшняга дня, усебакова і пастаянна вучаць жыццё, жыць клопат свайго народа — вось вытокі творчай пазіцыі пісьменніка. Аб гэтым так ці інакш гаварылася ў выступленнях намуністаў.

«Трэба часцей бываць на прадпрыемствах і ў сельскагаспадарчых калектывах, пашыраць творчыя і шэфскія сувязі», — гаварыў Леанід Дайнека.

Вячаслаў Адамчыч гаварыў аб тых вялікіх зменах на Палесці, якія адбываюцца ў нашы дні. Але ў сувязі з гэтым узнікаюць свае, новыя, нават нечаканыя праблемы, якія трэба асэнсаваць. Час хутнаплынны, і літаратары за ім трэба ўгнацца.

Аляксей Русецін і Алеся Асіпенка ў сваіх выступленнях звярнулі ўвагу на стан сённяшняй літаратурнай крытыкі, яе сувязі з жыццём. Думкамі, яе выхаванні падрастаючага пакалення, аб пытаннях, якія ў сувязі з гэтым паўстаюць перад літаратарамі, падзяліўся Мікалай Аляксееў.

Партыйны сход прыняў пастанову, у якой падкрэсліваецца, што пісьменнікам трэба больш актыўна распрацоўваць надзвычайныя праблемы сучаснасці, якія пастаўлены партыяй перад народнай гаспадарчай краінай.

ФОТАВЕРНІСАЖ

Напярэдадні юбілею рэспублікі і Кампартыі Беларусі ў сталічным кінатэатры «Кастрычнік» адкрылася выстаўка работ фотажурналістаў БЕЛТА «У сям'і адзінай». На ёй прадстаўлена 150 здымкаў 20 аўтараў.

Экспазіцыя адкрываецца работамі, у якіх адлюстраваны галоўныя этапы ў жыцці нашай рэспублікі — станаўленне Савецкай улады, гараічная барацьба нашага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, ствараль-

ная праца ў гады аднаўлення народнай гаспадаркі.

Большасць работ прысвечана сённяшнім дню Беларусі, дасягненням нашага народа ў адзінай сям'і савецкіх рэспублік. Тут прадстаўлены партрэты нашых сучаснікаў — будаўнікоў камуністычнага грамадства, паказаны разнамаадная праца работнікаў палёў і ферм, цудоўныя пейзажы роднага краю.

І. ЯФІМАУ.

КНИГУ — ПРАЦАЎНИКАМ СЯЛА

Добрымі працоўнымі поспехамі сустрэлі 60-гадовы юбілей нашай рэспублікі і Кампартыі Беларусі работнікі сельскага кніжнага гандлю. Датэрмінова, у кастрычніку, яны выканалі трохгадовы план продажу літаратуры.

Асабліва ўвага, як і раней, надаецца шырокай прапагандзе і распаўсюджанню матэрыялаў XXV з'езда КПСС, работ Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыша Л. І. Брэжнэва, літаратуры па перадавым вопыту і іншых кніг палітычнай, сельскагаспадарчай, навуковай і іншай тэматыкі. Велізарным попытам у сельскага насельніцтва карыстаюцца кнігі Л. І. Брэжнэва «Малая зямля», «Адраджэнне» і «Цаліна».

60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі быў прысвечаны рэспубліканскі месячнік прапаганды і распаўсюджвання грамадска-палітычнай і сацыяльна-эканамічнай літаратуры, у час якога арганізаваліся выстаўкі

кніг, канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары, сустрэчы з пісьменнікамі, удзельнікамі барацьбы за ўстанавленне Савецкай улады ў Беларусі, удзельнікамі грамадзянскай і Вялікай Айчыннай вайны, кніжныя віктарыны, сваяту кніжныя базары...

Цяпер сельская кнігагандлёвая сетка мае ў сваім распараджэнні 376 добра абсталяваных кніжных магазінаў, 48 аддзелаў кнігі ва ўнівермагах і культмагах, 70 стацыянарных кіёскаў. Толькі ў гэтай пяцігодцы ўведзена ў строй 50 новых кнігагандлюючых прадпрыемстваў.

Мэтанакіраваная шматгранная работа савецкай кнігапрацы рэспублікі дала магчымасць летась прадаць друкаванай прадукцыі звыш плана больш чым на 1 мільён рублёў. А па асноўным паказчыку — праданні літаратуры на душу насельніцтва — сельскія кніжнікі Беларусі вось ужо некалькі гадоў запар займаюць першае месца па краіне.

Ф. КАЗЛОУСКІ.

ГОЛАС РАБОЧАГА ЧАПАВЕКА

Пяцьдзесят гадоў назад — 2 студзеня 1929 года — Другі БДТ (цяпер Анадзімнічы тэатр імя Якуба Коласа) у час гастролля ў Гомелі паказаў прэм'еру спектакля «Рэйкі гудуць» па п'есе У. Кіршона. Гэта быў першы ў гісторыі коласавскага калектыву твор, прысвечаны сучаснаму рабочаму класу. Паставіў спектакль тагачасны мастацкі кіраўнік тэатра С. Розанавіч разам з К. Саннікавым. Лепшымі актёрскімі работамі ў ім былі вобразы, створаныя Паўлам Малчанавым, Стэфанія Станютай і Мікалаем Міцкевічам. Грамадскасць ус-

прыняла спектакль «Рэйкі гудуць» як важны крок тэатра на шляху да сучаснай тэматыкі. У «Палескай праўдзе» было сказана, што такімі творами Другі БДТ «накіроўваецца на належныя рэйкі». Наступныя спектаклі, асабліва «Першая конная» У. Вішнеўскага, «Горад вятроў» У. Кіршона, «Качагры» І. Гурскага, «Мабасць» паодле аповесці «Двор» Г. Нараваявай і «Авангард» В. Катаева, спраўдзілі спадзіванні грамадскасці аб узбагачэнні рэпертуару Другога БДТ надзвычайным рэпертуарам.

Б. ГУК.

НОВАЯ СТУЖКА БЕЛАРУСКИХ КІНАДАКУМЕНТАЛІСТАЎ

Пра мінулае і сучаснае беларускага народа расказвае новы каларовы поўнаметражны хранікальна-дакументальны фільм «Зямля мая — лёс мой». Ён прысвечаны 60-годдзю ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі і расказвае пра той шлях, які прайшла Беларусь за гады Савецкай улады. Кожная вяха гэтага слаўнага шляху бачыцца вачамі чалавека, чыё жыццё непарывна звязана з роднай зямлёю.

Перад намі паўстаюць гады рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, першыя гады сацыялістычнага будаўніцтва Беларускай ССР, гады барацьбы супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў, пасляваеннага аднаўлення народнай гаспадаркі, разбуранай вайною. І, нарэшце, мы сустрэ-

каемся з сучаснасцю, бачым тых, хто сёння жыве і працуе побач з намі. У фільме выкарыстаны рэдкія кадры мінулых гадоў — сведкі гістарычнага шляху, пройдзенага беларускім народам за гады Савецкай улады.

Грамадскі прагляд і абмеркаванне фільма, створанага на творчым аб'яднанні «Летапіс» па сцэнарыі М. Бярозкі, В. Мацвеева, К. Славіна, рэжысёрамі Ю. Лысцявым і Р. Ясінікім, аператарамі С. Пятроўскім і А. Алаем, адбыўся напярэдадні новага года ў Дзяржаўным намітэце Беларускай ССР па кінематаграфіі. Удзельнікі прагляду адзначалі глыбокую ідэйнасць і яркую публіцыстычнасць новай кінастужкі беларускіх кінематаграфістаў.

М. КАРНІЦКАЯ.

СТАЛА ТРАДЫЦЫЯЙ

Калгас імя Леніна — адзін з лепшых на Маладзечаншчыне. Вядомы ён сваёй моцнай эканомікай, высокай культурай, выдатнымі працаўнікамі.

У пярэдадзень слаўнага юбілею 60-годдзя рэспублікі і Кампартыі Беларусі на цэнтральнай сядзібе калгаса ў вёсцы Марнава адбыўся ўрачысты сход, на якім ушаноўвалі лепшых хлелароў гаспадаркі.

Стала тут традыцыяй на такія ўрачыстасці запрашаць майстроў мастацтваў. Асабліва цеснай сувязі ў сельскага працаўнікоў раёна наладжаны з калектывам Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. І на гэты раз купалаўцы прыехалі да старых сяброў.

Цёпла сустрэлі калгаснікі народнага артыста СССР З. Стому, заслужаных артыстаў БССР В. Белавосціна і А. Мілаванова, артыстаў З. Зубову і А. Мароза. Разам з купалаўцамі прыехалі салістка Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, заслужаная артыстка БССР А. Лебедзева, піаністка Лідзія Дворжац.

Адбыўся святочны канцэрт, у якім былі паказаны ўрыўкі са спектакляў, выконвалі творы музычнай класікі, народныя песні, песні беларускіх кампазітараў.

Л. ЛЕАНІДАВА.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва ўназам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР народная артыстка БССР Зінаіда Ігнатаўна **КАНАПЕЛЬКА** ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны».

За шматгадовую творчую работу ў сістэме радыёвешчання рэспублікі і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў галоўнага рэдактара галоўнай рэдакцыі вешчання для дзяцей Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па тэлебачанні і радыёвешчання тав. **ШАПАВАЛАВУ** Валяціну Рыгораўну Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ВЫСТАЎКА Ў МАЗЫРЫ

Напярэдадні 60-годдзя Беларускай ССР і Кампартыі Беларусі ў Мазырскай нарцыйнай галерэі адкрылася выстаўка гомельскіх мастакоў Я. і Л. Пакаташкіных і скульптара Д. Панава. Значную частку экспазіцыі складаюць работы, якія раней дэманстраваліся ў ГДР, Польшчы, Чэхаславакіі, Манголіі і Канадзе і адлюстравваюць веліч нашых здзяйсненняў, глыбока і праўдзіва раскрываюць асобу чалавека.

Працуючы ў жанры пейзажа, Яўген Пакаташкін асабліваю ўвагу аддае лініі і колеру, дамагаючыся кожны раз выразнага кампазіцыйнага рытму і гармоніі. Мастак пазытуе быццё людзей, якія займаюцца звычайнай працай («Гомель, вясна, порт», «Цішыня» і інш.), стварае цэлы шэраг твораў у розных тэхніках: тэмпера («Каўказ, першы снег»), лінагравюры («Светлагорскае неба», «Працоўны дзень», «Нафтаправод «Дружба»»).

Помнікі гісторыі і культуры, цікавыя архітэктурныя збудаванні занатоўвае ў сваіх работах Любоў Пакаташкіна («Троіца-Сергіеўская лаўра», «Загорск»). Іншыя яе работы пазначаны імкненнем да дэкаратываўнага пачатку («Нацюрморт» і «Бярозавы гаі»).

Творчыя інтарэсы Дзмітрыя Панава самыя шырокія — ён паспяхова працуе ў галіне малой пластыкі, станковай і дэкаратываўна-манументальнай і скульптуры. Створаныя ім партрэты сведчаць аб назіральнасці майстра і ўменні прымяціць характэрны жэст, паварот, выраз твару, якія дапамагаюць раскрыць сутнасць асобы, яе характэрна. Прыкладам лананчарнай яснасці «мовы» скульптара можна служыць партрэт Героя Сацыялістычнай Працы зваршчыцы завода «Гомсельмаш» Р. Казловай. Прыабліваючы сваёй шчырасцю работы «Макаравіч», «Верачка», «Ала Анасенка», «Палышчэчка».

А. САРОКІН, загадчык Мазырскай нарцыйнай галерэі.

ЛАЎРЭАТ ЧАСОПІСА «ОГОНЕК»

Рэдакцыйная калегія часопіса «Огонек» прысудзіла вядомаму беларускаму паэту Петруся Маналю літаратурную прэмію 1978 года за цыкл вершаў «Зоркі ў травах», апублікаваны ў красавіцкім нумары.

Гэта трэцяя па ліку прэмія часопіса, якой удастоены паэты Беларусі.

ГАВОРАЦЬ ЛАЎРЭАТЫ

Як мы паведамылі ўжо, напярэдадні Новага года Цэнтральны Камітэт КП Беларусі і Савет Міністраў Беларускай ССР, разгледзеўшы прапанову Камітэта па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры, прысудзілі Дзяржаўныя прэміі БССР у галіне літаратуры і мастацтва пісьменнікам Васілю

Быкаву, Івану Пташнікаву, журналісту Аляксандру Сімураў і кампазітару Генадзію Цітовічу. Карэспандэнты «Літаратуры і мастацтва» звярнуліся да новых лаўрэатаў Дзяржаўных прэміяў БССР і папрасілі іх адказаць на пытанні, звязаныя з творчай дзейнасцю і планамі на будучыню. Вось што яны сказалі.

АСІЛЬ БЫКАЎ:

«АБАВЯЗАК ПЕРАД НАРОДАМ»

выпадках, нямаю аддаліліся ад аўтара ў многіх сэнсах, аўтарскія ж клопаты — ужо ў будучым, у новым матэрыяле. Хаця, трэба сказаць, што для мяне гэты матэрыял усё той жа — неўміручы подзвіг народа ў небылай па жорсткасці вайне, якую ён перажыў з гонарам, з сусветнай славай, але і з гэтай вайнай ахвярамі. Менавіта гэты подзвіг яго і яго ахвяры абавязваюць мастака да многага ў яго працы, а найболей — да праўды.

Чалавечая памяць у яе псіхалагічным сэнсе ўладкавана такім чынам, што найперш яе ўласціваасць з хадой часу з'яўляецца адсейванне неспрыемнага, цяжкага і скарнага да добрага, удачлівага, нават камядзіннага, і гэтай прычыны ў апошні час пачыліся вясёлыя фільмы пра вайну, дзе калі хто і гіне, дык гэта ўспрымаецца са светлым смуткам і не ўяўляе на святло-прыўняты настрой глядача, з якім той прыйшоў у кінатэатр. Не навіна гэтыя творы і ў літаратуры. Музіца, гэта заканамерна з пункту гледжання ўсё той жа псіхалогія, але толькі не сур'ёзна мастацтва. Паасобны чалавек або група людзей могуць забыць МНОГАЕ з мінулага, мастацтва ж не мае права забыць НІЧОГА. Толькі скупнасць усіх раўнадзеючых і ўсіх рознакі-

раваных, уся механіка іх узаемадзеяння і складаюць тое галоўнае, што мы называем праўдай жыцця.

Гэта, вядома, элементарна, не патрабуе доказаў і ўспамінаецца хіба тады, калі ў літаратурнай практыцы мы сутыкаемся з нечаканым адлітнем у іншы бок пры абсалютнай несумненнасці самых добрых аўтарскіх намераў. І тут, мабыць, справа ў яшчэ адной асаблівасці мастацкай творчасці — у яе суб'ектыўнасці, якая ёсць дабро і зло адначасна і пераадолець якую не дадзена нікому з творцаў. Канечне, найбольшы наардынатар між гэтымі двума пачаткамі — ТАЛЕНТ, яго спрадвечнае імкненне да ісціны. Але талант, як вядома, інакш дужа няўлоўная, залучае і зменлівае, яе нельга правярць алгебрай і можна — хіба што працай, творам — канчатковым вынікам творчасці. Да таго ж, талант, як казалі ў старыя часы, — ад бога, і не залежыць ад чалавека, ягонага носьбіта, ў той час як усё астатняе — ад чалавечай прыроды і цалкам у нашых руках. Найпершае з гэтых астанаў — грамадзянскае будзёння і працавітасць. Дык будзем жа памятаць пра іх і нарыстаўца імі славазна, пагаспадарска, — як таго заслугоўвае наш гераічны, шматпакнуты і працавіты народ.

ІВАН ПТАШНИКАЎ:

«ЦІКАВІЦЬ БЕЛАРУСКАЯ ВЁСКА»

— Іван Мікалаевіч, прысуджэнне Дзяржаўнай прэміі БССР за аповесць «Найдорф» вялікая падзея ў вашым жыцці... Вашы думкі ў сувязі з гэтым...
— Перш за ўсё хацелася б ад усяго сэрца падзякаваць Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Беларусі, Савету Міністраў Беларускай ССР і Камітэту па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры за такую высокую ацэнку маёй працы.
Безумоўна, таная высокая ацэнка абавязвае мяне ў далейшым працаваць яшчэ лепш, і я буду да гэтага імкнуцца.
— Як узнікла задумка аповесці? Што легла ў яе аснову?
— Мне хацелася на былых рэальных фактах, сваіх вясковых, стварыць вобраз мужняга чалавека Вялікай Айчыннай, аратага і партызана, які тут жа араў і селяў, быў верны сваёй зямлі і тут жа злёг у зямлю, баронячы яе ад фашызму.
Жаваранка ад аповесці — гэта нанід з мужчын нашай вёскі Задроздзе, якія ваявалі ў партызанскай брыгадзе імя Кутузава і не вярнуліся з вайны дамоў.
Зямля прыняла сваіх сыноў

навен, беражэ і будзе берагчы іх памяць...

Падзеі, эпизоды з жыцця герояў у аповесці — рэальныя, яны ўсе адбыліся ў нашым банку; героі — не выдуманы; імёны камісара партызанскай брыгады імя Кутузава Рудава і партызана гэтай жа брыгады Алёшы Белановіча, які загінуў у сутычцы з эсэсаўцамі, што рваліся з акружэння на захад, — не зменены.

Час, апісаны ў аповесці, — май—чэрвень 1944 года. Час самі жорсткія апошнія фашысцкай бланкады ў нашым раёне, так званай аперачыі «Кармаран», якая праводзілася сіламі рэзерваў групы арміі «Цэнтр». Мэта аперачыі «Кармаран» была — агнаць партызанскія брыгады Барысаўска-Бягомльскай зоны ў раён балот возера Палік, акружыць і знішчыць. Фашысты гналі ў «кацёл» да дваццаці партызанскіх брыгад; з партызанамі ішлі і людзі з вёсак...

Гэта быў час, калі гарэлі ў лютым агні беларускія вёскі... У гэты час згарэла Дальва з людзьмі; згарэла мая хата ў маёй вёсцы...

Гэта быў час, калі нас вярталі ад гібелі салдат Чырвонаарміі...

Такое запомнілася, і доўга яшчэ будзе ўзнімаць і стаяць перад вачамі.

— Над чым вы цяпер прадуце?

— Мяне, як і перш, цікавіць сучасная наша беларуская вёска, яе сённяшнія праблемы; цікавіць сённяшнія людзі, іх узаемныя адносіны; цікавіць сучасны чалавек на зямлі. Хочацца пайсці за героем мужным, самаахвярным у Вялікую Айчынную, які ідзе пры самае цяжкае і ў вайну, і ў першы пасляваенныя гады, і цяпер. Хочацца глыбей пазнаць характар такога нашага чалавека.

Пра гэта — мой новы раман, над якім я цяпер працую.

— Кожная ўзнагарода, апроч таго, што дашчыца самалюбства ўзнагароджанага, яшчэ і націнае яму пра абавязкі, і, муш, у гэтым яе найбольшы сэнс. Бо пісьменнік амаль ужо не ўладар над тым, што напісана, выдадзена і прычытана, але ён — вынапраўны распарадак над сваімі планами, распарадак іх здзяйсненнямі.

Удастоення высокай прэміі мае аповесці напісаны не ў апошні час, і, як бывае ў такіх

Г. І. ЦІТОВІЧ, народны артыст ССР:

«ЁСЦЬ У ПЕСНІ КРЫЛЫ»

— Бязмежна шчаслівы я, што дзве мае кнігі — «Анталогія беларускай народнай песні» і «Дзв'юх беларускай народнай песні» фальклорны

ры» — так высока ацэнены. Шчаслівы не толькі таму, што яны, можна сказаць, справа ўсяго майго жыцця — над анталогіяй я працаваў мала не дваццаць пяць гадоў. Галоўнае тое, што наша народная беларуская песня ў вялікай пашане, што яе захаванне, вывучэнне стала справай дзяржаўнай важнасці.

431 народная песня ўключана ў анталогію. Гэта і мае запісы, і запісы многіх іншых музыкантаў — гарачых прыхільнікаў народнай песні, песеннага фальклору. І асабліва задавальненне адчуваеш, калі тыя песні шырока гучаць у выкананні і прафесійных, і самадзейных хораў. Рэдка знайдзецца калектыў, у рэпертуары якога не было б такіх песень, як «Закацілася яснае сонейка», «Хацела маці мяне за-

муж аддаці», «Рэчанька»... Дарэчы, апошняя песня дала назву некалькім самадзейным калектывам.

45 гадоў я збіраю народныя песні. Цяпер рыхтую трохтомнік гэтых запісаў. У першым томе знайдучь сваё адлюстраванне так званыя песні сямейна-абрадавыя і аграрна-гадавыя, у другім — розныя песні побыту, якія спяваюцца «бынкамі», і ў трэцім — творы інтэрнацыянальныя.

Гэтымі днямі я выбіраюся ў Ельск. Бяру з сабой магнітафон, бланкеты, адным словам, усё, каб быць як след узброеным да сустрэчы з песнямі. Там, на Палесці, песень, цудоўных нашых песень — дужа многа, і яны яшчэ чакаюць сваіх крылаў, якія панясуць іх ва ўсе куткі Беларусі.

А. Т. СІМУРАЎ, журналіст:

«ГОРАЧА І ЗАЦІКАЎЛЕНА»

— Ад усяго сэрца хочацца падзякаваць партыі і ўраду рэспублікі за такую высокую ацэнку маёй сціплай працы.
У журналістыцы працую

дваццаць дзевяць гадоў. З іх чатырнаццаць — у «Правду». Як журналісту, давялося пабыць у чатырох замежных намяндзіроўках — у Аўстрыі, ЗША, Венгрыі і Балгарыі.

У Народнай Рэспубліцы Балгарыі знаходзіўся пяць гадоў у якасці ўласнага карэспандэнта «Правды». Шмат ездзіў, назіраў, сустракаўся з людзьмі. Захацеўся падвесці вынікі работы ў братаў, усім нам блізкай краіне. Так нарадзілася кніжка «Сказанне аб балгарскім браце». Сустрэлі яе ў Балгарыі гарача і зацікаўлена. Варта было паявіцца кніжцы, як адрозна адгукнуліся рэдакцыя газеты «Работніцкае дело», «Земледельско знаме», «Вечерни новини», «Поглед», «Народна Армия», часопісы «Болгаро-советская дружба», «Днес и утре» і іншыя выданні. Дзве тысячы экзэмпляраў кніжкі, якія паступілі ў Балгарыю па лініі «Міжнародная кніжка», былі раскуплены ў лічаныя дні.

ЗНАЁМЦЕСЯ — «ЛИТВА ЛИТЕРАТУРНАЯ»

Шматлікія аматары літоўскай літаратуры і мастацтва, шчырыя сябры братаў народа атрымалі добры падарунак — з ліпеня сёлета года ў Вільнюсе пачаў выдавацца новы часопіс «Литва литературная», орган Саюза пісьменнікаў Літоўскай ССР. Гэтае выданне, якое выходзіць раз у два месяцы на рускай мове, мае намер шырока знаёміць усеазазнага чытача з лепшымі дасягненнямі літоўскай савецкай літаратуры, друкаваць крытычныя артыкулы, прысвечаныя яе развіццю, а тансама ўзаемазвязям з літаратурамі і культурама іншых народаў.

«Паззія, проза», «На нівах літуаністыкі», «Сустрэчы, абмеркаванні, думкі», «Сябры літоўскай літаратуры» — гэтыя і іншыя пастаянныя рубрыкі з цікаваасцю сустраля чытачы першых двух нумароў.
Адна з іх — «Паралелі і каардынаты» ў друку нумары прадстаўлена артыкулам Э. Матузіўчуса «Яшчэ адзін маст дружбы», у якім разгледзена двухтомная анталогія «Літоўскай савецкай паззіі», выпушчана літаўцаў «Мастацкая літаратура» на беларускай мове.
У гэтым жа нумары ў бібліяграфічнай падборцы «Артыкулы аб літоўскай літаратуры, рэцэнзіі на кнігі літоўскай аўтараў» называюцца рэцэнзія А. Мальдзіса на кнігу «Історія Литовской литературы» і артыкул Э. Матузіўчуса на анталогію паззіі, змешчаныя ў свой час на старонках шотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб прысваенні тав. ХАПАЛЮК Т. І. ганаровага звання заслужанага работніка культуры Беларускай ССР

За шматгадовую плённую работу ў партыйных органах і друку, вялікі ўклад у справу прапаганды ідэю міру і дружбы Беларусі народам прысвоіць адназначна сакратару міру тав. ХАПАЛЮК Таварышам ільшнічым ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
І. ПАЛЯКОУ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

29 снежня 1978 года. г. Мінск.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб прысваенні ганаровага звання заслужанага работніка культуры Беларускай ССР работнікам друку рэспублікі

За шматгадовую плённую работу па камуністычнаму выхаванню працоўных, вялікі ўклад ва ўдасканаленне сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды рэспублікі і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці прысвоіць ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР:

КУРКШАВУ Васілю Іванавічу — намесніку старшыні рэспубліканскай фотакамісіі Саюза журналістаў Беларускай ССР.
АСТАНЕВІЧУ Мікалаю Данілавічу — галоўнаму рэдактару часопіса «Политинформатор и агитатор».
МЯНЖЫНСКАМУ Варвары Паўлаўне — загадчыцы аддзела савецкага будаўніцтва і культуры рэдакцыі абласной газеты «Віцебскі рабочы».
МАРОЗАВУ Вячаславу Мікалаевічу — уласнаму карэспандэнту газеты «Пионерская правда» на Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
І. ПАЛЯКОУ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

29 снежня 1978 года. г. Мінск.

НАМ ПІШУЦЬ

«РОСКВІТ БЕЛОРУСІ ЗА 60 ГАДОЎ САВЕЦКАЙ УЛАДЫ» — такой тэме прысвечаны цікавыя кніжкі выставкі, арганізаваныя работнікамі бібліятэкі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. На стэндах шырока прадстаўлена палітычная, дакументальная і мастацкая літаратура, якая расказвае аб поспехах прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і культуры нашай рэспублікі. А. ЖЫЖНЬЕУСКІ.

НА АСЦЭ НАСМЯНСКАГА РАЕННАГА ДОМА КУЛЬТУРЫ прайшоў агляд самадзейных калектываў налгасаў, саўгасаў, прадрэймаў раёна. На аглядзе былі прадстаўлены самыя розныя жанры песеннага і танцавага мастацтва, парадвалі глядачоў музыканты і чыталінікі. Агляд выліўся ў сапраўднае свята народнай творчасці.
М. БАЛЫШ.

У ФАЕ КІНАТЭАТРА «УСХОД» у Гродне адкрылася абласная выстаўка дзіцячай мастацкай творчасці, прысвечаная 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі.

Тут прадстаўлена звыш 50 работ самых розных жанраў выяўленчага мастацтва: жывапіс, графіка, разьба па дрэве, інкрустацыя саломкай і вышыўка. Цікавыя, глыбокія па зместу малюнкы прадставілі вучні з Краснапольскай сярэдняй школы Ваўнавыскага раёна, з г. п. Бярозаўка Лідскага раёна і іншыя.
А. ЭЛЬКІН.

СВОЕАСАБЛІВАЯ ТВОРЧАЯ СПРАВАЗДАЧАЯ калектыва Брэсцкага абласнага тэатра імя ЛЯСМБ стала канферэнцыя глядачоў горада над Бугам. Галоўны рэжысёр тэатра народны артыст БССР Г. Волкаў расказаў аб творчым шляху, планах на будучыню, адказаў на пытанні прысутных. Брастаўчане падзяліліся ўражаннямі ад спектакляў тэатра, выказалі шматлікія пажаданні.
Бяспрынята рэжэсёр стварыць у горадзе клуб аматараў тэатра. У заключэнне акцёры паказалі фрагменты са спектакляў.
М. КАЗЛЮВІЧ.

З ЛІТАРАТУРНА-МУЗЫЧНАЙ КАМПАЗІЦЫЯЙ пра Беларусь перадаюць Зэльвеншчыны выступілі артысты Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Цёпла сустракалі глядачы выступленне цымбалістан пад кіраўніцтвам Таццяны Сцяпанавай, салістаў Ніны Пачанку і Уладзіміра Нічывава. Шмат ацэнкі выліўся на долю заслужанага артыста БССР Ганны Рыжковай, якая прачытала сатырычныя творы.
І. ЗАЯЦ.

Аляксей РУСЕЦКІ

Дзяржаўнай думкаю жывеш

На жалезным скразняку Еўропы
твой не раз ляцеў і ліст і попел.

На скразных шляхах, у даўняй даўнасці,
марыла пра цвёрды шчыт і меч,
трызніла ты вежамі дзяржаўнасці —
мець сваё імя
і сцяг свой мець.

На цара, на пана твой араты
браў касу, сахор
ці пісталет,
каб мужыцкай праўдаю жыла ты
з вольным словам,
хлебам на стале.

Помняць пра паўстанцаў тых адвагу
брук стары
І лес, дзе россып журавін...
Шмат прыйшло на змену верных сцягу,
роднаму
па колеру крыві.

Ноч была кастрычніка ўспраменена
промнямі «Аўроры», выбліскам
гармат...

Беларусь, ты ўчула з вуснаў Леніна
поўнае сваё
сапраўднае імя.

Ты яго сцвярджала ўласнай працай,
ім рэспублік славіла Саюз;
партызанкай з ворагам змагацца
ты ішла за гонар
і зямлю сваю.

Абмінае
помныя з тых дзён мясціны
забыцця бур'ян і часу плуг;
не жалобны звон гучыць Хатыні —
мужнасці твае
і волі дух!

Дзе чужынцаў іржавелі каскі,
горкі попел ды палын сівеў —
гарады і сёлы,
каласы і краскі —
ты дзяржаўнай думкаю жывеш.

Пра цябе цяпер далёка ўчулі,
слава ў свет ляціць на крылах кніг,
па зямлі ў машынным ходзіць гуле,
зорнасцю блішчыць
сыноў тваіх.

І цябе ў час міжнародных спраў
сустрэкаюць за сталом дзяржаў.

У САЮЗНЫМ ДРУКУ

ПРА ЧАЛАВЕКА З ПЕРАДАВОЙ

Новая кніга вядомага савецкага крытыка Анатоля Ланшчыкава «Пытанні і час», якую выпускае выдавецтва «Современник», прысвечана даследаванню шляхоў літаратурнага развіцця прозы апошніх двух гадоў. Аўтар разглядае асаблівасці творчай манеры Ю. Бондарава, В. Бялова, В. Астаф'ева, В. Шукшына і іншых пісьменнікаў.

«На вайне як на вайне» — вялікі раздзел, у якім аналізуецца некаторыя творы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР В. Быкава. Асноўную ўвагу аўтар скіроўвае на апавесці «Атана з ходу», «Круглянскі мост», «Сотнікаў», востра палемізуючы з папярэднімі даследчыкамі.

ЧАС І АСОБА МАСТАКА

Найбольш значныя артыкулы аб развіцці савецкай шматнацыянальнай літаратуры, напісаныя вядомым літаратуразнаўцам, членам-карэспандэнтам АН СССР Георгіем Ламідзе, склалі змест яго новай кнігі «Чувство великой общности», якую выпускае выдавецтва «Советский писатель». На багатым фактычным матэрыяле аўтар разглядае своеасаблівае развіцця літаратуры на сучасным этапе, удзяляючы асноўную ўвагу такім важным пытанням, як узаемадзеянне і ўзаемаўзбагачэнне нацыянальных культур.

Звяртаецца Г. Ламідзе і да вопыту беларускай савецкай літаратуры, называючы імямі Я. Купалы, Я. Коласа, А. Куляшова, П. Броўкі, В. Быкава, Я. Брыля, І. Навуменкі і іншых пісьменнікаў. Больш падрабязна ён аналізуе такія значныя творы, як «Лісткі календара» І. Мележа, «Я з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніна.

ГЕРОІ—МАЛАДЫЯ ВУЧОНЫЯ

Навукова-папулярная серыя «Зурька», што выпускае выдавецтва «Молодая гвардия», папоўнілася калектыўным зборнікам «Державенная молодость», змест якога сілалі нарысы пра маладых вучоных — прадстаўнікоў усіх саюзных рэспублік Краіны Саветаў.

Адзін з іх — «Время дерзать» — прысвечаны тым, хто пакарае нязведаныя вышыні беларускай навукі. Аўтар нарыса Э. Луканская расказвае пра доктара медыцынскіх навук Я. Канялю, лаўрэата Ленінскай прэміі У. Платонава і іншых, чые імяны, нягледзячы на малады ўзрост, добра вядомы не толькі ў рэспубліцы, але і далёка за яе межамі.

ГУЧАЦЬ БЕЛАРУСКІЯ МАТЫВЫ

«Неназванная сила» — новая кніга паэзіі нашага земляка, рускага паэта Ігара Шклярэўскага, якая выйшла ў выдавецтва «Советский писатель». Творы, змешчаныя ў ёй, напісаны аўтарам у апошнія гады. У іх — спасціжэнне унутранага свету нашага сучасніка, спроба адчуць тое, што асабліва хвалюе і непакоіць яго. Гэта — і памяць маленства, і боль мінулай вайны, і смутак развіцця.

Абедзве пазмы — «Госць» і «143148» — а таксама большасць вершаў зборніка створаны на беларускім матэрыяле. І. Шклярэўскі расказвае аб тым, што назаўсёды засталася ў сэрцы: «Успаміны аб Крычаве», «На зліцці Сожа з Дняпром», «Бацька і маці», «Пасляваеннае танга», «Есць на роднай зямлі мясціны...», «Успаміны пра Дняпро»...

Крыніца дружбы

Рэспубліканскае праўленне, Мінскае абласное аддзяленне таварыства аматараў кнігі БССР і Тракайскае раённае аддзяленне таварыства аматараў кнігі Літоўскай ССР правялі ў Тракаі свята кнігі, прысвечанае 60-годдзю Камуністычнай партыі Літвы і абвяшчэння Савецкай улады ў Літве, 60-годдзю БССР і Камуністычнай партыі Беларусі.

У раённым Доме культуры Тракая адбыўся літаратурны вечар з удзелам беларускіх і літоўскіх пісьменнікаў, артыстаў, актывістаў таварыства аматараў кнігі братніх рэспублік. Свае вершы і пераклады прачыталі Пятрусь Маналь і Язэп Семянон, літоўскі паэт, заслужаны дзеяч культуры Літоўскай ССР Альбінас Жунаускас. Вершы літоўскіх і беларускіх паэтаў прысутным на вечары прачыталі заслужаны артыст Літоўскай ССР Вітаўтас Кібарціс, адказны сакратар Мінскага абласнога аддзялення таварыства аматараў кнігі БССР Надзея Балуюва, удзельнікі мастацкай самадзейнасці Тракайскага Дома культуры. З прывітальнымі словам ад аматараў кнігі Беларускай ССР на вечары выступіў намеснік старшыні Рэспубліканскага праўлення таварыства Васіль Вільтоўскі.

Удзельнікі літаратурнага вечара азнаёміліся з выстаўнай кнігі беларускіх і літоўскіх пісьменнікаў, праслухалі канцэрт мастацкай самадзейнасці Тракайскага Дома культуры.

Б. АНТОНАУ.

Сустрэча ў «Светачы»

Мінскае гарадское аддзяленне таварыства аматараў кнігі, выдавецтва «Мастацкая літаратура» і клуб кнігарні «Светач» правялі літаратурны вечар «Вялікі Кастрычнік і станаўленне беларускай савецкай літаратуры». На вечары выступілі пісьменнікі М. Барсток, В. Палтаран, Ю. Свірка, У. Карызна. Удзельнікі вечара азнаёміліся з выстаўнай беларускай кнігі, набылі кніжныя навінкі.

УСЕСАЮЗНАЕ СВЯТА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Вечар адірывае Аляксей Суркоў.

Гаспадары і госці—А. Суркоў, І. Шамякін, Максім Танк, С. Кошачнін і С. Сартакоў.

Выступаюць «Песняры».

У сталіцы Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік горадзе-героі Маскве адбыўся вечар беларускай літаратуры, прысвечаны 60-годдзю БССР і яе Камуністычнай партыі. Залу Цэнтральнага Дома літаратуры імя А. А. Фадзеева запоўнілі масквічы і госці сталіцы — прыхільнікі беларускага мастацкага слова. Усіх іх кранула ў гэты ўрачысты вечар наша шчырае «Калі ласка».

Уступнае слова сакратара праўлення СП СССР, паэта Аляксея Суркова гучала ўсхваляваным прызнаннем у любові да гераічнага беларускага народа, з лёсам якога знітаваны лёс паэта.

— Двойчы прайшлі і мае сцежкі праз Беларусь... Сцежкі ўдзельніка вызваленчага вераснёўскага паходу, калі наш савецкі народ працігнуў руку дружбы заходнебеларускаму народу; сцежкі салдата Вялікай Айчыннай, калі па знявечанай беларускай зямлі крочыла наша Перамога над фашызмам. І мо таму нашы сэрцы поўняцца сёння самымі шчырымі пачуццямі ў адрас беларускага народа, мо таму вялікая і слаўная наша літаратурная садружнасць, бо і зараз у пакутных бяссоннях прыводзіць нас памяць у Беларусь.

Пра дасягненні беларускай літаратуры за 60 гераічных і мужных гадоў яе развіцця ў сям'і народаў-братоў Краіны Саветаў расказаў прысутным дырэктар Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР пісьменнік Іван Навуменка. Ён адзначыў, што, прызначаная да жыцця гістарычнай неабходнасцю, беларуская літаратура сёння стала сапраўдным выразнікам мар і паміненняў роднага народа. Дзякуючы нястомнай увазе Камуністычнай партыі, яе палітыцы ў галіне культуры, яна прайшла вялікі, складаны шлях, кожны этап якога непаўторна адметны, цікавы для сучаснасці. Шэсцьдзесят гадоў літаратуры — мастацкі летапіс гераічных спраў роднага народа, яго барацьбы за дастойнае адлюстраванне мэт і задач, вызначаных Кастрычнікам.

Літаратурна-мастацкая частка вечара належным чынам прадэманстравала сучасны стан нашай літаратуры. Эпоха сацыялістычных здзяйсненняў дала нашаму мастацтву не толькі новыя тэмы, сюжэты, характары, але і новы погляд на чалавека ў сэнсе яго магчымасцей, ролі ў грамадстве і гісторыі. Беларускія пісьменнікі паказалі працэс фарміравання характару савецкага чалавека ў абставінах рэвалюцыі, грамадзянскай і Айчыннай войнаў, мірнага сацыялістычнага будаўніцтва.

На вечары выступілі народны паэт Беларусі, лаўрэат Ленінскай прэміі Максім Танк, народны пісьменнік рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР і БССР Іван Шамякін, драматург Аляксандр Петрашкевіч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР празаік Васіль Быкаў, паэты Рыгор Барадулін, Геннадзь Бураўкін, Анатоль Вярцінскі, Анатоль Грачанікаў, Ніл Гілевіч, Васіль Зуёнак, Яўгенія Янішчыц.

З віншавальнымі словам у гонар літаратуры-імянінцы на вечары выступілі ўкраінскі паэт, даўні сябар нашай літаратуры Мікола Нагнібеда, латышскі пісьменнік Юлій Ванэг, пісьменніца з братняй Літвы Віалета Пальчынскайтэ, Беларускія вершы прагучалі на вечары ў перакладах рускіх паэтаў і перакладчыкаў Я. Хелемскага, В. Карчагіна, Г. Куранёва, А. Чапурова.

Песні на словы беларускіх паэтаў выканаў ванальна-інструментальны ансамбль «Песняры».

У Доме літаратуры адбыўся вечар, прысвечаны 180-годдзю з дня нараджэння вялікага польскага паэта Адама Міцкевіча. Вёў вечар Язэп Семянон. Народны паэт БССР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі Максім Танк прачытаў пераклады вершаў Адама Міцкевіча. На вечары выступілі таксама паэты Мікола Аўрамчык, Мікола Ароўка, Анатоль Вялюгін, Юрка Гаўрук, Аляксей Зарыцкі, Максім Лужанін, Аляксей Русецкі.

Вершы і песні на словы паэта выканалі артысты мінскага тэатраў.

Максім ЛУЖАНІН

КАНЕЦ ЖНІВА

Камбайны каля абочыны.
Шчоткаю жоўтых спіц
Блішча клін абмалочаны.
Ціха!
Камбайнер спіць.

Месяц дажджыскі мучылі,
Колькі іх, каласоў,
Злёгшых, жмутаі скручаных!
Мок з імі.
Болей сох.

Клопату чалавечага
Не ашукаў гектар:
Зерне ажно адсвечвае,
Вось яно, любата!

Так старшыня дакладвае,
А хлопцу лягчэй касіць,
Ды хай бы кіно заглядвала...
Ціха!
Камбайнер спіць.

Захоплены сном знянацку,
З пухлінкай на дужцы губ,
Спаў ён, як спіць юнацтва,
Вочы схаваўшы ў чуб.

І старшыні зарупіла:
— Як ён, нішто жняя?
З поля ідзём, не грукаем
Той старшыня і я.

ГУТАРКА

З КАЛУЖАНАМІ

Мусіць, не даеду я ў Калугу,
Дый чаго туды мне, сапраўды?
Не тапіў я там вайны папругу,
З другам не папіў жывой вады.

— Ну й дае!—прысвіснуць
калужане,—
Май ты сорам, Свіслачы жыхар.
Мы—Ака!

А хто такі Лужанін?
Што, хіба ты помнік ці даяр?

— Выбачайце, я не для сутычкі,
Гэтым грэшны ўздзёртыя лычы,
А ў мяне—да нашых мораў
звычка...

— Іх так шмат?
— Ды здоўжыцца лічыць.

Мы ў ярах паводкі замыкалі,
На ўсход сонца рэкі павялі
І садам сталіцы замахалі
Рукавы зялёныя Віллі.

Пра Аку з ляснымі берагамі
І пра вас, таварышы мае,
Ведаю не меней, чым Бракгауз,
Так сказаць, на ўзроўні БСЭ.

І, як гід, магу круціць турысы,
Колькі ў вашай рэчкі розных
спраў,

Што яе красу каля Тарусы
Сам Паленаў фарбамі пісаў.

— А Калугу бачыў ты?
— Не бачыў.
— А ракою плыў?
— Ды не, не плыў.
Я запомніў горад ваш іначай,
А наконта друга прыманіў.

Жыў у вас наш друг дзівакаваты,
Не ўзлятаў, а бліскаў, як святло.
Сверб у чалавецтва між лапатак
Абудзіў...

І вырасла крыло.

Даў ён меру сталасці зямлянам:
Калі ўгору хочаш падрасці,
Пасябруй з нябесным акіянам,
Стань сваім у зорак і свяціл.

Вечны, у старамоднай
разлятайцы,
Ён ідзе, муштруе аплікі.
На разведцы міжпланетных
станцый

Скразнякі пацягваюць—
з Акі.

Блізка дзьмуць, расце мая удача.
Прыбывае ў вока добрых дзіў.
Я люблю Калугу, хоць не бачыў,
І Аку, хоць разу не праплыў.

Пэўна, я збяруся наастатак,
Завязу паклон хаціне той,
Дзе, адчуўшы крылле між
лапатак,
Можна калужанам стаць раднёй.

ЖОРАЎ

Сакавік пад палазамі,
Маладзік у настаці...
Ранні жораў замярзае,
А ляціць—дамоў ляціць.

І не знойдзеца такога,
Каб да роднае зямлі
Не спяшаў знайсці дарогу
Ці прасіў бальнічны ліст.

За падказкай важаковай
Цягне строй плячо ў плячо
Роўна ў нітку ці падковай,
Як гаворыцца, ключом.

Пэўна, хлеб не лёгкі гэта,
Не збаіцца, ён не з тых,
Жораў вернецца й налета
Падгадоўваць маладых.

Над разводдзем, бездарожжам,
З іхніх пёраў махавых
Пойдзе ў поле косы дожджык,
Закасаўшы рукавы.

**КАСМАНАЎТЫКА
НА СЛУЧЫНЕ**

Вазьмі, з вачэй паўвека скін
І ўчуеш:
аднае суботы
Сядзяць, гамоняць случакі
Пра міжпланетныя палёты:

— Адною трымаліся б зямлі,
Жылі ж бацькі і мы б жылі...

— І гэтай веку ўкарацім,
І да другой не даяцім.

— Спрабуем! Можна, ўдасца
ўведаць,
Як, не варыўшы, паабедаць.

— А раптам там жалеза дарам?
— Тады за хмары ўсе пашпарым.

— Што—хмары? Вадзяная воўна:
Жалеза ўпала б ўсё роўна.

— Не чулі вушы, не бывала,
Каб нам на голаў нешта ўпала.

— А бог кіруе праз акенца!
Ён гэтак рух дае зямельцы,
Што круціцца, бы вераценца.
Як зорка выпадзе за дзверцы,—
Ляціць-ляціць і размінецца...
— А людзі ёсць?
— Відаць, не ўсюды.
— Нічога, злётаем, дык
будуць...—

Саймуюцца, як дактары,
Да позняй ночы грэюць лаўкі:
Ці ёсць каму там:
гаварыць,
Іржаць, рыкаць, брахаць
і мяўкаць.

І вырашаюць землякі
На гэтым нескліканым сходзе:
— Ляцець далёзна, ды, браткі,
І нам навука не пашкодзіць. —

Што ж адкладаць на іншы час!
Хоць, праўда, трохі страшнавата,
А пачынаюць вылучаць
У касманаўты кандыдата.

Абралі і наказ даюць:
— Дазнайся, што ядуць і п'юць,
Ці на вялікдзень яйкі б'юць,
Ці дарагія селядцы,
Ці ездзяць на свіней купцы,
І як у тамашніх цікава,
Кабеты і другая справа.

Ляці, пабольш матай на вус,
Калі ахвоч, давай руку ім,
Адно шануй, брат, галаву,
Галоў нам і сабе бракуе.

Пакуль яны, Пятро Клімук
Набыўся ў космасе па-людску.
Ну, гэта з Брэстчыны дзяцюк,
Наступны, пэўна, будзе случкі.

РАЗМОВА

З СУСЕДАМ

— Не плачся, што хвалы
не ўскураў,
І так жа разумее свет:
Калі паэт, нашто падмурак?..
— Не, без падмурка не паэт,—
Зазначыў з'едліва сусед.

— Пазбаў каго пасады, сану
І руху з дапамогай шын
І пойдзе з торбачкай лаўсаннай
На рынак альбо ў магазін
Зусім звычайны Евін сын.

Нашто ж дарма гуляць у жмуркі,
Шукаць асобу, самацвет?..
Падмуркі, дружа, ёсць падмуркі,

Не мы на іх стаўлялі свет, —
Закончыў з'едлівы сусед.

2

— Сілком паўзці на п'едэсталах,
Каб стаць вышэй хаця б на пядзь,
А крок святла і крок навалы
Не ўмець у лёсах расчытаць! —
Пачаў я смутна разважаць.—

Пярэйдзе ў медзь, зірне праз
камень,
Хто пра душу зямлі падбаў,
І, як бы страхі ні рыкалі,
Не днямі думаў, а вякамі,
І горб раба здзіраў з гарба.

ТВОЙ ПРАЦЯЖНІК

Ты—толькі рыса: між дзіцячым
крыкам,
Што ўсмешкай маці скончыў круг
пакут,
І днём бязмоўя ў Мацеры
Вялікай
Гатовай вечны выканаць прысуд:

Праверыць выкананне абавязкаў,
Дзе судны вёў, а дзе цягнуўся
ўброд
І сына абдарыць апошняй
ласкай —
Навек пазбавіць болю і турбот.

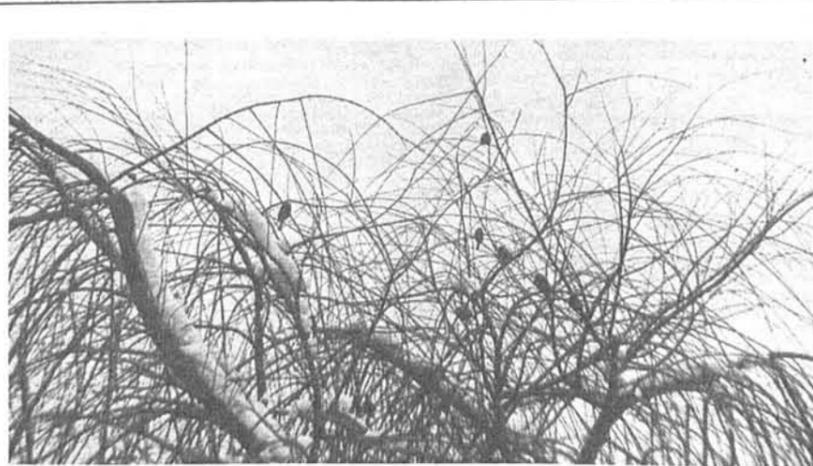
У тонкай рысе змогі чалавецкай
Б'е рэвалюцый неспіханны гром
І войнаў польмыя за гэта месца,
На чым стаім і сплочваем
жыццём.

А што яшчэ? Вячорныя размовы
З ласкавым вокам, з мілаю
рукой
І невыказнае, нясказанае
слова,—
Знайдзі яго, не мерся на спакой.

Няхай хадзіў ты ў дужых
і ў адважных,
А дом не скончыў, хлеб
не пакраўяў,
Што не паспеў змясціць у свой
працяжнік,
Далей, як кажуць, справа не твая.

Хутчэй на памяць картачкі
здымайце,
Кароткі крок, хвілін адмеран
лік —
О! Недзе адпакутавала маці,
І ўжо чуцен дзіценка першы
крык.

Працяжнік невядомае
працягласці!
Даўжэй за шлях ад нас
і да планет
І карацей за міг спрадвечнай
прагнасці —
Прыход у свет і зноў зварот
у свет.

Холодна.

Фота І. АБРАЎЦА.

КНИГАПІС

В.І. Ленін
И БЕЛОРУССИЯ

У. ВЯЛЯЎЦАУ. У. І. Ленін і Беларусь. На рускай мове. Мінск, «Беларусь», 1978.

Імя Уладзіміра Ільіча Леніна, заснавальніка Камуністычнай партыі і Саветскай дзяржавы, правадыра працоўных усяго свету дорага і блізка ўсім народам. Надзвычай дорага яно і беларускаму народу, які дзякуючы перамозе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі атрымаў права на дзяржаўнасць. Уладзімір Ільіч, як сведчаць факты, меў непасрэднае дачыненне да рэвалюцыйнай барацьбы працоўных Беларусі. У прыватнасці, у ленінскіх працах, дакументах ёсць больш чым 150 тэлеграм, запісак, выказванняў, паметаў, якія зместам сваім звязаны з Беларуссю.

Мінск, Магілёў, Гродна, Віцебск, Ліда, Баранавічы, Лунінец — гэтыя і іншыя населеныя пункты неаднаразова называюцца ў ленінскіх працах. Акрамя таго, Уладзімір Ільіч добра ведаў гісторыю беларускага народа, аказваў дапамогу працоўным Беларусі ва ўстанавленні Саветскай улады, умацаванні дзяржаўнасці...

Шматлікія гістарычныя факты і дазволілі кандыдату гістарычных навук Уладзіміру Вяляўцаву напісаць манатрафію «У. І. Ленін і Беларусь», якая другім, дапоўненым выданнем выйшла ў выдавецтве «Беларусь». Першае было выпушчана ў 1972 годзе ў сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча. Аўтар унёс некаторыя ўдакладненні і папраўкі, а галоўнае, уключыў шэраг новых дакументаў.

Кніга складаецца з сямі раздзелаў: «У. І. Ленін аб развіцці капіталізму ў Беларусі», «Барацьба У. І. Леніна за большавізацыю сацыял-дэмакратычных арганізацый у Беларусі», «У. І. Ленін і перамога Вялікага Кастрычніка ў Беларусі», «Дапамога У. І. Леніна і Саветскага Урада працоўным Беларусі ў гады барацьбы супраць нямецкіх акупантаў», «Гістарычная роля У. І. Леніна ва ўтварэнні БССР і КПБ», «У. І. Ленін і барацьба працоўных Беларусі супраць інтэрвентаў у 1919—1920 гадах». У першыя гады мірнага будаўніцтва.

Дакладнасць фактычнага матэрыялу, глыбіня канкрэтна-гістарычнага і сацыяльна-грамадскага аналізу дазваляюць аўтару пераканаўча і ўсебакова раскрыць тую найвялікшую ролю, якую адыграў У. І. Ленін у жыцці беларускага народа.

Добра стасуецца да зместу кнігі ілюстрацыйны матэрыял. У зборніку змешчаны фотакопіі тэлеграм Уладзіміра Ільіча камісару станцыі Опша Д. Івашчанку, старшыні Савета горада Дрыса, запрашэння Леніну наведаць і з'езд беларускіх бежанцаў і іншых дакументаў.

«У. І. Ленін і Беларусь» — адна са шматлікіх кніг, якія выдавецтва рэспублікі выпускаюць у сувязі з 60-годдзем БССР і Кампартыі Беларусі.

В. САЕНКА.

РЫГОР БАРАДУЛІН
бы і застаецца адным з самых яркіх, самабытных, шчодрых нашых паэтаў. Яго слова — як заўсёды, канкрэтнае і прадметнае — адлюстроўвае час, рэчаіснасць, прыроду, — словам, жыццём у багацці яго матэрыяльнай пласцекасці, пластыкі, колераў, гукаў і пахаў. Новая, сёлетняя кніга вершаў — «Абсяг» — пацвярджае гэту прыродную своеасаблівасць яго таленту, яго, калі хочаце, пэтычную канцэпцыю.

У «Абсягу» таксама шмат непасрэднасці, жыццёвых «ліўняў», матэрыяльнасці быцця, жывых аўтабіяграфічных фактаў. І цяпер асабліва цяплей голас паэта, калі ён дакранаецца сваім талентам да блакіту азёр, зелені бароў і лугоў роднай Ушаччыны, калі любуецца і захапляецца добрымі справамі сваіх землякоў. Так, Барадулін не адмаўляецца ад традыцыйнай сваёй паэтыкі — умения эмацыянальна, шматфарбна ўспрымаць наваколны свет. Аднак сёння ўменне гэтае ўсё часцей падпарадкоўваецца задачам пранікнення ў новыя «абсягі» рэчаіснасці і духоўнага свету чалавека, выхаду на больш маштабны ўзровень мастацкага абагульнення. Сённяшнія творы паэта ў большай ступені пазначаны рысамі ўдумлівасці і развагі.

Цяпер пейзажы і краявіды будуюцца ў яго з адчуваннем унутранай перспектывы, шматпланавасці, з большай выразнай праекцыяй на духоўнае жыццё. Такі, скажам, верш «Пад вясельскім небам», дзе вельмі дакладна перададзены напружаны псіхалагічны стан чалавека.

Востры локаць выраю —
Востры боль.
Лес яшчэ задзіраю —

Р. Барадулін. Абсяг. Лірыка. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1978.

Хвост трубой.
З восенню адносіны
Так сабе.
Хмар перапалосіны
Шпак саб'е.
Небасхіл, плячыма хоць
Шавялі.
Сталі немагчымыя
Шчамялі.
Ходзіць ненажэраю
Ветравей.
Неба, бросняй шэраю
Не травей!
Чым цябе, высокае,
Ацаліш?
А вавёрна цокае:
«Цот ці ліш?..»

Паэтычнае перажыванне набывае, як бачым, новы аб'ём і глыбіню. Якраз у гэтым — у пашырэнні асацыятыўнага кола душэўных адценняў — мне бачыцца ўзбагачэнне рэалізму лірыкі Барадуліна. За прадметамі і праявамі жыцця ён хоча ўлавіць другі і трэці ён план, спасцігнуць іх неадзначнасць і філасофскую сутнасць.

«У чым жа існасць існавання?» — сёння такое пытанне паўстала і ў паэзіі Барадуліна, абумовіўшы новыя аспекты ў яго ўзаемадачыненьнях з навакольнай рэчаіснасцю, жаданне паэта зазірнуць у сутнасць з'яў і рэчаў: «Пакуль жывеш, да туй пытайся. Пытаннем сутнасці жывеш...» З гэтай мэтай ён звяртаецца да даўніх, здавалася б, ужо не раз асэнсаваных ім фактаў, пластоў свайго жыццявага вопыту, паглыбляе ранейшыя вывады.

Тая ж тэма вайны паранейшаму гучыць у яго вершах, але не так, як раней.

«Мае гады — як электрычкі» — прызнаецца ён у адным з вершаў. Але нам куды больш гавораць другія ягоныя радкі пра свае гады — з большым асацыятыўным напаўненнем:

Мой узрост
Паўтарае гады вайны —
Сорак першы,
Сорак другі,
Сорак трэці...

Яны адкрываюць нам нешта надзвычай істотнае, важнае ў маральным абліччы самога паэта і яго пакалення. Дзіва што!..

Ігліцай хрупацеў мне порах,
І гільзай
Жаўранак звінеў...
Як тут не зразумець паэта!

Маральныя крытэрыі суролага ваеннага і пасляваеннага часу для яго жывыя і актуальныя і сёння, нездарма ён патрабуе «так адзін аднаго паважаць, як пасля вайны паважалі!»

З гэтым, думаецца, пэўным чынам звязаны паказальны для сённяшняга Барадуліна матэрыял самааналізу і пераацэнкі каштоўнасцей:

Куды ж так імчаўся
На злом галавы,
Каго я гукаў і шукаў?..

Гады прад'яўляюць рахунак, спяганяюць, гавораць словамі самога паэта, сваю «мыту». «Падумай, што пакінеш на зямлі» — да паэта падступае векавечнае. Яго ўсё больш займае тэма ўзросту, часу, чалавечай адказнасці за пражыты век.

Як у гасці падарышы
Да крутой кумы,
Той, якую старасцю
Клічам мы,—
Вочы паказалішы,
Плечы не сутуль,
Памяці вузельчыкі,
Дзеён хатуль
Развяжы не ўтаіста,
Выкладзь не ў хвальбе,
З чым жа ты вяртаешся
Да сябе!...

Дарэчы, зборнік і пачынаецца цудоўным вершам «З гары» — пра той узрост, калі чалавек

адолеў перавал і ідзе ўжо з гары:

Ужо заняўся веташок
На макаўцы віхрастай,
Забудзь стажок і муражон
І ў сад чужы не шастай!

Паэт знаходзіць дакладныя вобразы, каб перадаць адчуван-

„АБСЯГ“

ні чалавека ў гэтым «пераходным» узросце, калі насустрач усё часцей трапляюцца вёскі з невясялімі назвамі, калі даводзіцца гадзіць сваім гадам — «яны — як тыя гасці». Словам, «узмах вясла, узмах крыла. Чакае ўзмах рыдлёўкі...» Трэба сказаць, што паэт дастойна выходзіць з гэтай супярэчнасці:

...Зняверцу-роспач пратуры:
Азёрна,
Борна,
Гойна!

Далёка бачыў на гары—
Ідзі з гары спакойна.

Барадулін адчувае імкненне сучаснага верша, паэзіі да значных сінтэзаваных абагульненняў. Цікавы ў гэтым плане верш «Хлапчуку з лясчынінаю ў руцэ», у якім паэт думае над будучым лёсам свайго маладога героя. Ён далёкі ад таго, каб маляваць гэты лёс аднымі ружовымі фарбамі. Не, кажа ён, будзе ўсяго:

Будзе кладка рыпнаю,
Будзе лёд і жвір.
Залатою рыбаю
Выхітрыцца вір.
Будуць юшкай хмарыста
Трызічкі саганкі.
Будзе удача сніарыста
Абрываць кручкі...

Трэба, свярджае паэт, аптымістычна глядзець у будучыню.

Сповідзь шчырая і праўдзівая

У гэтай вёсцы ніколі не будуць гучаць гармонікі, цымбалы, ніколі не заіскрыцца сваёй шчаслівай радасцю вяселле, не збярэцца суседзі на радзіны. Звычайныя чалавечыя будні не для гэтай вёскі. Дарэчы, як і для 186 іншых, лёс якіх падзяліла і яна, спаленая, ды вечна жывая Хатынь. Не закрываюцца сёння вяснічкі яе 26-ці хатін, як бы запрашаючы гасцей з усёй зямлі: заходзьце, паглядзіце, што натварылі тут людзедзі-«звышчалавекі», пабудзьце сам-насам з памяццю, з часам, з вечнасцю...

«Іётка Казімір — 54 гады. Іётка Алена — 50 гадоў. Іётка Альберт — 16 гадоў. Іётка Марыя — 15 гадоў. Іётка Стася — 12 гадоў. Іётка Дамінік — 5 гадоў. Іётка Рэня — 4 гады. Іётка Сцяпа — 3 гады. Іётка Юзік — 1 год...»

Яны жылі ў адной з хатынскіх хат. Шумнай і дружнай, напэўна, была гэтая сям'я. А яшчэ — шчаслівай. Бо ў народзе здаўна гаварылі, дзе многа дзяцей — там і шчасце...

Назаўжды маладой застаецца гэтая сям'я. Не пастарэўшы яе гаспадары. Нават маленёны Юзік Іётка не стане дарослым ніколі...

Гэта — Хатынь. Гэта — наш боль, наш смутак. Гэта — наша памяць. Вечна жывая, заўсёды вострая, чуйная... «Хай у сілу ператворыцца боль!» Гэты наказ Хатыні гучыць сёння на ўсіх мовах свету. Ён з'ядноўвае і згуртоўвае рады змагароў супраць новай сусветнай вайны.

Гэтыя думкі-развагі набеглі пасля прачытання кнігі Антона

А. Бялевіча. Сповідзь сэрца. Мінск, «Беларусь», 1978.

Бялевіча «Сповідзь сэрца». Кніга — пра Хатынь, пра нашу памяць, пра наш з вамі абавязак перадаць гэтую памяць дзецям сваім і ўнукам сваім, навучыць іх берагчы і шанаваць гісторыю роднага краю. Кніга патрэбная, кніга сурова, вострапубліцыстычная, настраёва-эмацыянальная, калі можна так сказаць у адносінах да падобнага роду выданняў. Бо калі мы гаворым, што паэзія павінна быць сагрэтай дыханнем і сэрцам аўтара, дык нельга ўявіць і халодную, без душэўнага хвалявання, напісаную толькі розумам, а не сэрцам, публіцыстыку.

Публіцыстыка А. Бялевіча асабліва, прыкметная і адметная. Гэта маглі заўважыць чытачы і па ранейшых яго кнігах пра Хатынь. Гэта ўласціва і новай — з жалем варта зазначыць — апошняй яго кнізе. «Сповідзь сэрца» мне здаецца, нельга чытаць усю адразу. Немагчыма адным дыханнем ахапіць вялікую трагедыю нашага народа, увесь той боль, гора і пакуты, што выпалі на долю краіны, яе людзей.

Хатынь беларускага народа — помнік не толькі зямлі беларускай. Украінская маці едзе сюды, каб адшукаць сляды свайго без вестак прапаўшага ў партызанскіх лясах Беларусі сына. Памяць казаў спяшаецца пакланіцца памяці свайго сына, які згарэў у палымі Вялікай Айчыннай...

Да «Сцяны памяці» прыходзяць сотні, тысячы, Павел Мартынаў з далёкай Усурыйскай тайгі — бацька партызана — прыехаў на спатканне з сынам Кірылам Мартынавым. З Кіргізі прыехаў Чынгіз Усаба-

ілеў. Абараняючы беларускую зямлю ад ворага, аберагаючы сваеўсю зямлю ад фашыстаў, загінуў яго брат...

Бяснокны людскі паток у Хатынь. Калісьці маленькая беларуская вёска стала вялікім сімвалам, набыла сусветную вядомасць. Сумная гэта вядомасць...

Сцяна памяці, могілкі вёсак... Звычайныя словы. А ці звычайныя? Удумайцеся. З якой пары звычайныя сталі могілкі вёсак? Не, не трэба такой звычайнасці.

А. Бялевіч не толькі расказвае пра трагедыю Хатыні. Ён асэнсоўвае гэты помнік у яго сусветным значэнні, у непарыўнай сувязі не толькі з гісторыяй, але і з днём сённяшнім. Праз лёс рэальных людзей нашай краіны, якія прыязджаюць у Хатынь, ён паказвае сапраўды ўсенародны характар барацьбы з фашызмам, ён інтэрнацыяналізм, высакароднасць і гуманізм сваецкага чалавека. А ў Хатынь едуць і дзеці, унукі і праўнукі салдат Вялікай Айчыннай. Што ім гаворыць Хатынь? І на гэты пытанне пісьменнік адказвае лаканічна, выразна, пераконаўча. Хатынь выходзіць. Сваёй спецыфічнай, суровай і пераканаўчай навукай выходзіць.

Нельга без хвалявання чытаць раздзел «Сповідзь сэрца». Гэта своеасаблівы рэспрэсентыўны агляд напісанага паэтам і пісьменнікам нашай краіны і свету пра Хатынь. Гэта публіцыстычныя сінтэз галасы сэрца многіх літаратараў. Пра Хатынь пісалі амаль усе беларускія пісьменнікі, рускія паэты Уладзімір Гардзейчаў і Наталля Канчалюска, украінцы Мікола Нагнібеда і Любоў Забашта, англічане

Мік Гобдэй і Пэм Мейстар, казах Кайрат Жумагаліеў, болгары Андрэй Германуў, Іван Давыдкаў, Мікалай Зідараў, Стэфан Палтонеў, латыш Еранім Стулпан, башкір Гілендар Рамазанаў, літоўская паэтэса Вілія Шульцайтэ і многія іншыя. Сэрца кожнага, хто пабываў у Хатыні, не можа маўчаць. І калі не кожнае сэрца нараджае вершы, то кожнае абавязкова выльецца шчырымі словамі ў хатынскай кнізе водгукаў.

Шмат іх прыводзіць пісьменнік. Шмат, але далёка не ўсе. А калі б скласці з іх цэлую кнігу? Прэзідэнты і міністры, кіраўнікі дэлегацый і турысты, працоўны люд усяго свету, моладзь і ветэраны, удзельнікі вайны і тыя, хто яе не бачыў, — усё аднолькава ў сваім імкненні: каб ніколі не паўтарыўся лёс Хатыні, каб мір і чыстае неба заўсёды былі над планетай.

Хвалюе кніга. Узрушвае. «Сповідзь сэрца» нельга слухаць раўнадушна. У праявічым тэксце яе ўдала ўпісваюцца і паэтычныя радкі — як самога аўтара, так і іншых паэтаў. Складанасць была ў тым, каб гэты, здавалася б, разнародны матэрыял — успаміны і расказы вядомых і невядомых трагедый (а іх, дарэчы, у кнізе шмат), водгукі наведвальнікаў, дакументальны матэрыял, свае ўласныя развагі і думкі — аб'яднаць у адно цэлае, стыльва спалучыць усё гэта.

Варта адзначыць і ўдалае мастацкае афармленне, якое выканаў В. Шаранговіч. І супервакладка, і каларовыя ілюстрацыі зроблены з густам, з разуменнем аўтарскай задумкі.

Анатоль БУТЭВІЧ.

Вобмелі, заглыбіны
Нераст абвядзе.
Будзе след ад рыбіны
У маладой вадзе.

Не глядзі зняверыста,
Пазірай задзірыста.
Будзе рыбе нерасту
І надзеі—вырасту!

Асоба, яе ўнутраны свет

Актыўнасць думкі ў Барадудліна падтрымліваецца нястрымным мастацкім пошукам. Яго пазіцыя — гэта пазіцыя адкрывальніка новых земляў і новых слоў. Словатворчасць для яго вельмі характэрна: данно, погарбы, харашба, галута, парух,

душэўная раўнавага, стома па-ся працоўнага дня.

Здзіўляе яго майстэрства рыфмы, гукапісу. Мастацкая форма мысліца ім як форма змястоўная, пластычна-аб'ёмная.

Пра ліўні («Папрасіліся ліўні ў верш») сказана:
паатопамі
па-то-па-лі...

Цудоўная знаходка!

Рыфмавыя сугучы напаўняюцца ў яго разнастайнымі асацыяцыямі: пратэз — пратэз, кульмінацыя — кулямі нацыя, няшчадна — нашчадкам, белаты—балаты і г. д. Але часам, не ўтоім, рыфма пакідае ўражанне нават залішняй вынаходлівасці, аддае штучнасцю: францішак — Францішак (?) або

Ты—плынь,
А я—палынь (?).

Не даў асабліва станоўчага выніку пошук паэта ў наступных радках:

З такой сустрэліся,
Ніякнай,
Што іх трымае ў моры,
Удачай.

Назоўнік аказваўся тут адарваным ад свайго азначэння. Будзем лічыць гэта зьдаткамі пошукаў.

Барадудліна вядомы як майстар дэталі. Цяпер рэч, дэталі, у якой матэрыялізуецца думка, здольна ў яго паэзіі вырастаць да сімвала:

Край мой спакойны —
Азімы дуб
З выпаленай сэрцавінай...

Ёмістасць дэталі, яе метафарычны сэнс, павялічваецца: «хлеб у кмене зорак»; бярозы для яго—«пасівельныя скроні зямлі». Свет адкрываецца сваёй патаемнай сутнасцю.

Гэта сосны адны
Над абрывама кар'ера
Ці над вырытым ровам
Заложніцы-ўдовы?..

Да сімвала чалавечых пакут

і мужнасці, ахвяраваных у імя жыцця, вырастае вобраз маці, што «паправодзіла ўсіх сыноў — аніводнага не сустрэла» і ператварылася, чакаючы іх, у дрэва.

Жывапіс і пластыка паэта больш і больш насычаюцца філасофска-інтэлектуальным зместам. Мянэцца ракурс, павялічваецца маштабы ўспрыняцця свету: паэт гаворыць пра «ганчарны круг планеты», пра тое, што «планета нявесціца», «нараджаюцца маладыя дзяржавы».

Або вось своеасаблівы «касмичны» вобраз:

Шлях Млечны—прасекай.
Аблокі—яміны.
Сляды ад вялізнага пастала.
А можа, змятаюць рукі

Крошкі хлебныя са стала?

Уражанне такое, што свет паэта расхінаецца ва ўсе бакі. Паглыбляюцца разам з тым гістарычныя далагляды. «На сцяжыну прадзеда памяць выкіроўвае». Землякі — ушакія хлебаробы («Зямля рунула ім руном») — збліжаюцца ў яго адчуванні са старажытнымі арганаўтамі, што плылі небяспечнымі шляхамі за жаданым залатым руном. І хай у гэтай асацыяцыі ёсць некаторая надуманасць, паэт мае права на такое збліжэнне: дзякуючы яму сучасны чалавек бачыцца ў далёкай рэтраспекцыі народнага вопыту, у святле культурнай традыцыі (верш «Арганаўты»).

У гістарычным асэнсаванні спадчыны мне чуецца матывы Купалавай эпікі:

Бацькаўшчына,
Дзедзіна,
Вырай смутну—спадчына,
Долю адведзена,
Злом пералапачана...

Каб паўней адлюстравачь сучаснасць, Р. Барадудліна усё настойлівей і з большай духоўнай

патрэбаю звяртаецца да фальклору. Барадудліна і фальклор — удзячная тэма спецыяльнага даследавання. Яна, гэтая сувязь, існуе ў яго на розных узроўнях. У яго паэзію ўвайшоў народны вобраз лёсу-талану, які накіраваны паэту і які патрабуе вернасці. Час ад часу пракідаецца ў ёй вобраз казачных коней, у якіх сімвалізуецца палёт паэтарных думак—«і зоры мелі за гонар дзядамі ўплесціся ў грывы».

Пры ўсёй жыватворнасці фальклорнай паэтыкі яна патрабуе індывідуалізацыі і псіхалагізму. Барадудліна ставіцца да яе актыўна. Ён перасэнсоўвае змест фальклорных матываў. «Журавіны не ўзышлі... Ка мне хлопцы не прыйшлі...»—гэтыя радкі з народнай песні пастаўлены эпіграфам да аднаго з вершаў. Страфа, якой пачынаецца верш, прымушае па-сучаснаму прачытаць іх:

Тут чые правіны?
Глохнуць баравіны.
Моўкнуць жаўранкі,
Сохнуць імшарыны...

Часам паэт вельмі вынаходліва звяртаецца да цытавання народных песень (як, напрыклад, у вершы «Дробненькі дожджык ды і накрапае...»), тактоўна і ўдала спалучаючы асобныя іх радкі са сваім вершам, стварае прыслоўі і прымаўкі («град—бобам, пот—градам», «свет з прысветкам» і г. д.).

Сённяшняя паэзія Барадудліна патрабуе ад чытача большага саўдзелу ў перажыванні, большай увагі. Верш яго знаходзіцца ў актыўным, плённым пошуку. Хай яму шчасціць на гэтым шляху!

Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ.

СЛОВА ЁМІСТАЕ

свядомасць — вось куды ўглядаецца паэт. Яго цікавяць духоўныя патэнцыі чалавека, права чалавека на індывідуальнасць, самастойнасць выбару і рашэнняў: «Хоць ісіна адна, усё ж сам ёю думку растрывож!»

У новых кнігах паэта назіраем далейшае ўзбудненне яго сацыяльна-грамадскіх далаглядаў, узростанне грамадзянскага непакое. І, не ў апошнюю чаргу,— пашырэнне «геаграфіі»: аўтар шмат падарожнічае па роднай краіне — Прыбалтыка, Далёкі Усход, Украіна, Каўказ, Сярэдняя Азія... Зрэшты, «камандзіровачныя» вершы — не самыя ўдалыя. Куды больш хваляюць тэма, дзе, скажам, ён занепакоены, каб не рваўся «трос, што ад зор да рос». Па-сучаснаму гучаць яго трывожныя думкі: «Адрываецца ад зямлі самалётамі і ракетамі...» або «зоры наўрад ці возьмуць нас да сябе на пастой...» Час перадае яго паэзіі свае прыкметы, трывогі, «суравеі», як кажа сам Барадудліна:

Няўжо на дзёмухавец
падобны выбух
Зямлю здзёмухне,
Як вецер—дзёмухавец?

прымеркі, імасць, чалавек-земляня — гэтыя і іншыя словы ўзяты паэтам з дыялектнай мовы або створаны ім самім. А дзеясловы і прыметнікі: славініца, галініца, антэніца, ратоўчы, стахляя... Любіць ён карыстацца прыслоўямі, іх у яго безліч (свайкі!), і ўсе крамяныя, свежыя: калодна, вульна, прадонна, прыплодна, ліхварна, борна, азёрна і г. д. Думаецца, што намаганні паэта ў галіне моватворчасці плённыя, яны супадаюць з агульным рэчышчам духоўнай дзейнасці народа як моватаорцы.

Ідучы ў глыбіню, паэт не расстаецца са сваім уменнем разгледзець прадмет, палюбавацца яго канкрэтыкай, пластыкай. Засталася і яго ранейшая метафарыстыка.

Думка і пластыка—два крылы верша. Барадудліна ведае, або яны павінны быць моцнымі, надзейнымі, калі паэт усур'ёз хоча спасцігнуць складаны свет чалавека. Пластычны рашэнні ў Барадудліна надзвычай дакладныя, ёмістыя па сэнсу. «Схіл паўтарае хіб вала» — у гэтай метафары адчуваецца вечаровы час, спакой, цішыня,

З ЛЮБОЎЮ ДА РАДЗІМЫ

Родны край, бацькаўшчына! Як многа заключана ў гэтых словах. З асаблівым пачуццём адносіцца людзі да тых месцаў, дзе нарадзіліся, дзе прайшло іх дзяцінства, праявілася юнацтва. Кожны чалавек мае свой «родны кут», мілы і дарагі яго сэрцу. Няма такога чалавека, які б не зведаў пачуцця любові да зямлі бацькоў і дзядоў нашых, да роднай мовы, да традыцый і звычаяў народа свайго.

Але не да ўсіх адначасова прыходзіць гэтае пачуццё. Таму адна з галоўных задач літаратуры — выхаванне ў кожнага грамадзяніна рыс патрыятызму. Надзейным памочнікам у гэтай важнай справе стане і паэтычны зборнік «Арданасць», адрадаваны выдавецтвам «Мастацка-літаратурна» вучням старэйшага школьнага ўзросту.

Укладальнік і Вадзім Спрычан з густам і патрабавальнасцю сабраў у кнізе лепшыя творы беларускіх паэтаў аб Радзіме, партыі, дружбе савецкіх народаў і роднай прыродзе.

Адкрываецца зборнік адным з лепшых твораў аб Беларусі — вершам Я. Купалы «Спадчына», які надае яго гучанню ўзніславы настрой. Кожны твор, кожны радок кнігі напісаны голасам сэрца, у якім гучаць гарачыя словы адданасці і прызнання роднай зямлі, жыве блізнячая любоў да бацькаўшчыны. Асабліва моцна гэтымі патрыятычнымі пачуццямі, на мую думку, прасякнуты вершы «Родныя словы» П. Броўкі, «Крайна мая» П. Панчанкі, «Мой хлеб надзеены» М. Танка, «Прызнанне ў любові» А. Влос-

гіна, «Радзіме» Р. Барадудліна... Любоў да свайго краю, рэспублікі ў многіх творах спалучаецца з сьмялівым адданасцю нашай агульнай Айчыне — Саюзнаму Саюзу. Яскрава сведчаць аб гэтым вершы, прысвечаныя дружбе народаў нашай краіны: «Украіне» Я. Купалы, «Добра ўсюды нарадзіцца...» П. Броўкі, «Узбекістану» Я. Коласа, «Аб вялікай радзіме» А. Русецкага, «Снежаны» П. Панчанкі, «Радзі» М. Лужаніна і іншыя.

Аўтары з глыбокай публіцыстычнай страснасцю вядуць размову аб вялікай сіле лінгвістычных ідэй, аб неўміручасці подзвігу правядыра. У вершах падкрэслена, што лёс Леніна непарушна звязаны з лёсам народа, партыі. У нізцы вершаў аб Камуністычнай партыі ствараецца цэласны вобраз камуністаў — салдат Леніна, якія сваёй крывёю ўпісалі ў календар «перамог сусветных дат».

Аб цеснай лучнасці партыі і народа хораша гаворыць П. Броўка:

А мы ў адзінстве ўсею крывёю,
Мацней не знаём пачуцця —
Мы заўжды, партыя, з табою,
І больш няма для нас жыцця!
Кніга «Арданасць» — хваляючая споведзь, прысяга на вернасць сацыялістычнай Радзіме, напісаная з любоўю, ад усяго сэрца.

Прыемна, што ганарар за творы, змешчаныя ў зборніку перададзены ў Фонд міру. Дзімітрый ПАУЛАВЕЦ, настаўнік Церахоўскай школы, Гомельская вобласць.

ШЧОДРАЯ ФАНТАЗІЯ

Новы зборнік вершаў Алега Лойкі «Дзе хто начуе?» хаця і невялікі па аб'ёму, але дае шырокі прастор творчай фантазіі дзіцяці, вобразнаму ўспрыманню ім наваколля. Па сутнасці, гэта своеасаблівая паэтычная энцыклапедыя ў мініяцюры аб прыродзе. Аўтар тонка ўлавіў і хораша перадаў сродкамі мастацкай выразнасці цішыню сноў, цемру ночы, дрымоту ветру...

Мастацкая выдумка паэта падзіцячаму неабсяжная і пастамацоўска невычарпальная. Добра разумеючы, што дзіцячаму мысленню, светаўспрыманню ўласціва асабліва вобразнасць і канкрэтнасць, прыроджаная павышаная летуценнасць і эмацыянальнасць, А. Лойка па-майстэрску надае вершам рамантычна-фантастычнае і адначасова рэалістычна-жыццёвае дыханне.

Дзе могуць, напрыклад, начаваць сны? Магчыма, у зялёным бары або на акіяніскім дне — на промнях марскіх ясных зорак і сэрца.

Алег Лойка. Дзе хто начуе? Для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1977.

спінках мядуз. Магчыма, у паллах або ў садах. Аднак большасць сноў усё ж такі здавён «начуе пад падушкаю» («Дзе начуець сны?»)... А дзе ж начуе беларускі васілёк? Хутчэй за ўсё, у светлых, шчасных снах тначых, таму ён так і гарыць прыгожа на шырокіх абрусах і вышываных паясах, на ручніках («Васілёк»)...

А якой багатай мастацкай фантазіяй прасякнуты верш «Спрэчні ў ювецце»:

— Дзе начуе вецер?
— Ды на цэлым свеце —
У шырокім полі,
Пад кустом, таполяй,
У лузе, у жыцце...
— Што вы?! Не кажыце!
З дэён, калі крылаты
Ветразь быў напята,
Душы ён вярэдзіць,
Як не спіць на рэйдзе
На Ямайцы, Крыце...
...— Што вы?! Не кажыце!
Век пайшоў ракетны,
Вецер стаў сакрэтны:
На начлег намеры
Толькі на Венеры
Ці хоць на арбіце...
— Што вы?! Не кажыце!..

Характэрна, што нават у даўно знаёмых рэчах, прадметах і

з'явах паэт адкрывае дзеціям нешта новае і, як правіла, глыбокапаэтычнае. Да таго ж ён займаецца далучае іх да рэчаіснасці, захапляючы расказвае аб сучасных дасягненнях навукі і тэхнікі, аб «паводзінах» асобных птушак і насякомых, аб іх жыцці. І дамагаецца гэтага ўменнем гаварыць з маленькімі сцісла і метафарычна, гумарыстычна і нават гуллыва, крыху «забаўна». Амаль кожнае слова ў яго вершах жыве паўнакроевым эмацыянальным жыццём, дышае, паказвае, спявае, гуляе, ствараючы маляўнічыя карціны і вобразы, абуджаючы і развіваючы ў дзіцяці паэтычную фантазію і вобразнае ўяўленне:

Табарам без рыпу
Рыбы ўдзень качуюць,
Ноччу ж усё рыбы,
Там, дзе спяць, начуюць.
Спяць яны, не лёгшы,
Не сплюшчыўшы вочы,
У вадзе — не зможыць,
Без піжам, сарочак...

Увогуле новая кніга Алега Лойкі вобразна пашырае круггляд дзіцяці, выпрацоўвае яго эстэтычны густ, узбагачае эмацыянальна.

Радзівалт ЛІТВІНАУ.

Леанід КАЛОДЗЕЖНЫ

СМАК КРЫНІЧНАЙ ВАДЫ АПАВЯДАННЕ

- Ліза! Ліза!..
- Ну, што?
- Лізавета!
- Чую, не глухая. Чаго раскрычаўся?
- Дзе ты там?
- Пісклят кармлю. Адвяджыся!
- Паслухай сюды.
- От назола! Ай-яй! Адурый галаву. Кідай усё і бяжы. Што? Што хацеў,—высунулася з смяец пухля, бы пампушка, круглатварая жонка.
- Рыдлёўкі не бачыла?—выбраўся з-пад паветкі Пятро.
- У гародчыку, здаецца. Як саджала памідоры, дык і кінула. А на ліха яна табе?
- Раз пытаю—трэба.
- Зноў прыдумаў які занятак?
- Ёсць дзела на сто тысяч!
- Свята ж мясны сёння. Маёўка. Людзі ва ўрочышча збіраюцца. Гуляць будуць, весяліцца.
- То няхай! Хто ім забараняе!
- А мы сходзім?
- Рана яшчэ. Паспеем і мы.

Падцягваючы нягнуткую ў калене нагу, Уласік пракульгікаў праз падворак, адчыніў вароты, шуснуў за пляцень. Сярод град азірнуўся, убачыў ля грушы рыдлёўку, забраў яе, вярнуўся назад, спыніўся перад ганкам, папрасіў жонку, каб падала вядро.

— Куды-ткі, прызнайся, змываешся? — не ўтрывала, пацікавілася гаспадыня.

— Будзеш многа ведаць — састарышся хутка.

— Э-э-э—дзіця! Пара б розуму набрацца. Пяць дзсяткаў з гакам прахыў. І ахвота конікаў выкідаваць. То адно выварыш, то другое. Унукаў пасаромейся. Пацяшаеш белы свет. Вечна над табой смяюцца.

— Столькі бяды! Іншаму палец пакажы—выскаліцца,—павярнуўся Пятро.

На ліпе, на краю грувасткага гнязда, акурат вартавы, старэй бусел і нямоцна ляскаў дзюбай, быццам гаварыў штосьці сяброўцы, якая, сцішана седзячы ў буслянцы, выгавала яйкі. Уласік здранцвеў. Сінія вочкі яго заміргалі, засвяціліся. Цэлымі гадзінамі мог ён вольна так цешыцца бусламі. Асабліва падабалася яму глядзець, як тыя падпраўляюць пасля зімы дэмоўку, як носяць жаб і кормяць малых.

Дапамог буслам абжыць ліпу, спілаваўшы разгалісты сук ды паміж рагулін дротам прывязаўшы старое, без шыны кола, сам Пятро. Людзі пасмейваліся: дзівак! Падковалі: маўляў, думаеш, бацяны скарб прыносяць, азалацяць, ашчаслівяць?

— Можна, і ашчаслівяць, — аджартаваўся Уласік. — Можна, і прыносяць.

Больш усіх далякаў сутулаваты, хмуры Ігнат Чарэйка.

— Не хапае, бачу, у цябе клёпкі. Відаць, не толькі ты нагу зламаў, шмякнуўшыся з гумна, відаць, і мазгі страсянуў.

Гаворачы гэта, з'едлівы Чарэйка нагадваў пра адно самае памятнае Петракова дзівацтва. Мінула, здаецца, Пятру восем гадкоў. Дужа тады захаплялі малапта птушкі. Убачыць, уюцца галкі, і задзярэ галаву, зацікуе. Прыкмеціў раз ястраба — знямеў. А тут знекуль Ігнатавага бацьку, старога Чарэйку нагнала. Хлапчук вазьмі ды папытай: чаму людзі не лятаюць?

Чарэйка хмыкнуў: хто сказаў? Лятаюць! І ты можаш. Як? Х-хэ, вельмі проста. Дома венікі ёсць? Цэлы шасток? Дык во: знімі два... не—чатыры, узбярыся на паркан ці на гумно, прывяжы аборкамі па аднаму да рук, да ног і—фу-р-р-р! Хлапчук так і зрабіў. Дапамагчы прывязаць венікі ён звабіў шасцігадовага брата. Калі ўсё было гатова, Петрачок стаў ускрай вільчыка, папрасіў свайго памочніка абвясціць маці і бацьку, каб не турбаваліся, каб не чакалі абедаць, што, пэўна, не паспее вярнуцца, што хоча — не блізка ж—паглядзець Маскву, затым ужо трэпнуў «крыллямі» і сігануў... у дзядоўнік, ударыўся аб камяні, навалены перад акенцам ёўні, раскрывавіўся, зламаў нагу. Раны, праўда, хутка загіліся, нават слядоў не засталася. Зжылася і нага. Але болей не гнулася.

Пакуль не ўзняўся бусел, Пятро, трымаючыся за шыкеціну, любавалася ім. Нарэшце схмянуўся, праўду яго позіркам, грукнуў дзверцамі брамкі.

Асляпляльна-прамяністае сонца позняй майскай раніцы ўжо добра накалілася, аднак не пякло, не смаліла, а моцненька, як цярапец, прыгавала. Анідзе ніводная галінка не шалахалася, ніводзін лісток не варушыўся. Мусіць, закалыханыя цішыней, падвалі галасы і, радуючыся цяплу ды святлу, спакойна пецціліся. Затое ўшыбунялі, разнасіліся высока над дахамі, ашалела раскрычаліся вёрткія стрыжы.

Нетаропка Уласік ішоў дарогаю, абাপал якой жоўта гарэлі дзьмухаўцы, усмешліва жмурыўся, то ссоўваў з ілба, то насоўваў зноў некалі шэрую, пасівелую ад дажджоў, ад сонца лубяную шапку, зіркаў наўкола рухавымі васьліковымі вочкамі, насвістаў.

Супраць сынавай хаты ён стрэў унука Цімку. Хлапчук таптаўся сярод вуліцы і паляў са свайго лазовага лука пруткамі-стрэламі па паркану.

— Трэніруешся? — загаварыў Пятро. — І сёння будзеце гуляць у белых і індзейцаў?

— Угу, — папрасіў унук упрыгожаную двума курынымі пёркамі цюбецэйку і ўважна аглядзеў дзед.

— А ты куды, дзядуля? — запытаў.

— На лог, куды ж.

— А чаго?

— Гайда, — убачыш, — мігнулі Петраковы вочкі.

Цімка сцяміў: не так сабе шыбуе дзед у лог. Штосьці надумаў там рабіць. Цімку заўсёды весела з дзедам. Аб чым ні пацікаўся — раскажа той. Таму хлапчук, не дапытваючыся, перакінуў цераз плячо лук і маўкліва пакрочыў побач.

Лог цягнуўся здалёку, аж з-за Змевай гары. Упачатку ён значыўся лагчынай, потым — раўчюком, які спакваля глыбеў, а перад аборамаі шырэў, нарэшце пакатым ярам шугаў праз вёску і кіраваў да заснаванага сінечай упадзістага парэчча. Па лозе то купкамі, то даўжэзнымі косамі вакол завадзей кучаравіўся прыземісты, амаль непразны шыза-зялёны шатрысты лязняк, асляпляючы пры сонцы блішчатай крамяна-халаднаватай лістотай, кучмаціліся крохкія, спякотнымі днямі абвешаныя шаткамі вымлелай шумлівай пены, шурпатыя вербы. Асабліва гонка выносіліся вербы пад схіламі, пасаджаныя гадоў дваццаць Уласікам. Кінула Пятру ў вочы, што размываюць веснавыя ручайкі стромы, што абрываюцца, месцамі нават апаўзаюць узлобкі. І вось нека пасля пасяўной вольным адвечоркам узяў ён сякеру, нацерабіў ля бохата вярбовых ды ракітных дручоў, абтыркаў імі скрозь гару. Калкі пусцілі карэнне, хутка абгалінаваліся. Між іх, быццам чакаў выпадку, завязалася алешнік, ухапіўся асінічак. Залетася Ігнат Чарэйка паспрабаваў тут дрывы рыхтаваць, але сельсавет праз пару гадзін дазнаўся пра апусташэнне і прыпыніў самавольства. З таго часу ніхто не чапае ні гожа аблесенай гары, празванай Петраковым гаем, ні хмызоў усцяж логу.

Звілістаю сцэжкаю Уласік і Цімка спусціліся са стромы, пайшлі нізам. Хоць сонца свяціла тут ярчэй і някло шчырэў, аднак задухі не адчувалася, бо з цянькоў, дзе таносенька нылі неўтаймоўныя камары-назолы, дзе яшчэ трымалася расяная золач, па-студжвала прыхаваным неразвезным ад ночы халадом, бо, між кустоў, пад засенню стылай лістоты, пагульвалі жывыя свежачкі.

Відаць, напалохалі крокі і гамана, у голлі крывастволой рапатай вербіны затропала сарока, узляцела на самую вяршаліну, без звычайнай траскатні трывожна загушчалася. Пятро задраў галаву, цмокнуў:

— От прахвостка! Цёпленькае абрала месцейка.

— Гняздо зрабіла? — утаропіўся ўнук.

— Ага. Вунь адбудавалася. Адвадзіць бы бандытку, прагнаць, каб і духу не было. Спароць, разбурыць трэба зладзейскае котлішча.

Хлапчук не паверыў вушам.

— Там жа птушаняткі!

— Я ж не кажу — цяпер. Позна, канечне. Раз ужо займела малых — няхай гадуе. Вясной не даць гняздіцца. Лес ці ельнік вакол пуцэй — во яе вотчына. А адсюль — кыш! О, прыжылася! Нельга ёй тут пырхаць.

— Чаму?! — здзівіла Цімку.

— Бачыш, дзе гэтая балаболка селіцца — там сапоўку або малінаўцы не ўратавацца. Не дасць прайдзісветка ім спакою. Чаго, скажы, збяднеў лог салаўінымі спевамі?

— Сарокі разагналі салаўёў?

— Хто ж! Вядома — яны, злыдні. Гады два, здаецца, распеўся перад маім акном салавейка. Выйду прыцемкам, апушчуся пры ганку, сцішуся, быццам мяне няма. Ну, ён усядзецца на вішаньку і—от-то-то, яй-я-я, дае! Заходзіцца, заліваецца. Спярша думалася — залётны які весяліць мяне. Аж аказалася — не. Прыхарошваў я нешта парэчкі. Расхінуў адзін куст, гляджу: гняздо, а ў ім — яечкі. Ага, ладна. Вечары са тры яшчэ распяваў мой шэранькі. Потым, як пастракатала ля дома сарока, змоўк. Не чуваць і не чуваць. Што такое, разважаю. Не вытрымаў, асцярожненька разгарнуў лісткі. Э-э, пустое гняздзечка. Абрававала белабокая злыдня. Пахапала яечкі, — уздыгнуў Уласік і, адпраўляючыся далей, дадаў: — Сарокі-праныры нават курыныя няслішчы трывожаць. Высачаць — покллада не пакінуць.

Спыніўся Пятро перад затравелай, заплылай мулам крыніцай, якая выбівалася паблізу абымшэлага валуна з-пад гары. Калісьці крыніца была абстаўлена нізенькім зрубчыкам. Але непрыкметна плашкі пагілі, і ніхто дасюль не даўмеўся ці не лічыў патрэбным зрабіць новую аправу. Хлапчуком ды нярэдка і пасля тады-сяды, ідучы логам, ён не прамінаў крыніцы, звачоўваў да яе. Смагу спатольвалі два-тры глыткі. Больш не хацелася, а паквапіўся б, дык усё адно не каўтнуў бы: апякала рот, ламіла зубы.

Гаспадарліва Уласік аглядзеўся, набакірыў шапку.

— Вось мы і прыйшлі!

Унук крутнуўся, здзіўлена зірнуў, залыпаў вачамі: што ж тут цікавага?

— Табе даводзілася піць крынічную ваду? — заўважыў яго разгубленасць дзед.

— Не.

— Э-э-э. Тады зараз паспрабуеш. Уміг моцны станеш. Адразу сілай нальнешся.

— Волатам зраблюся? — вытрашчыўся малы.

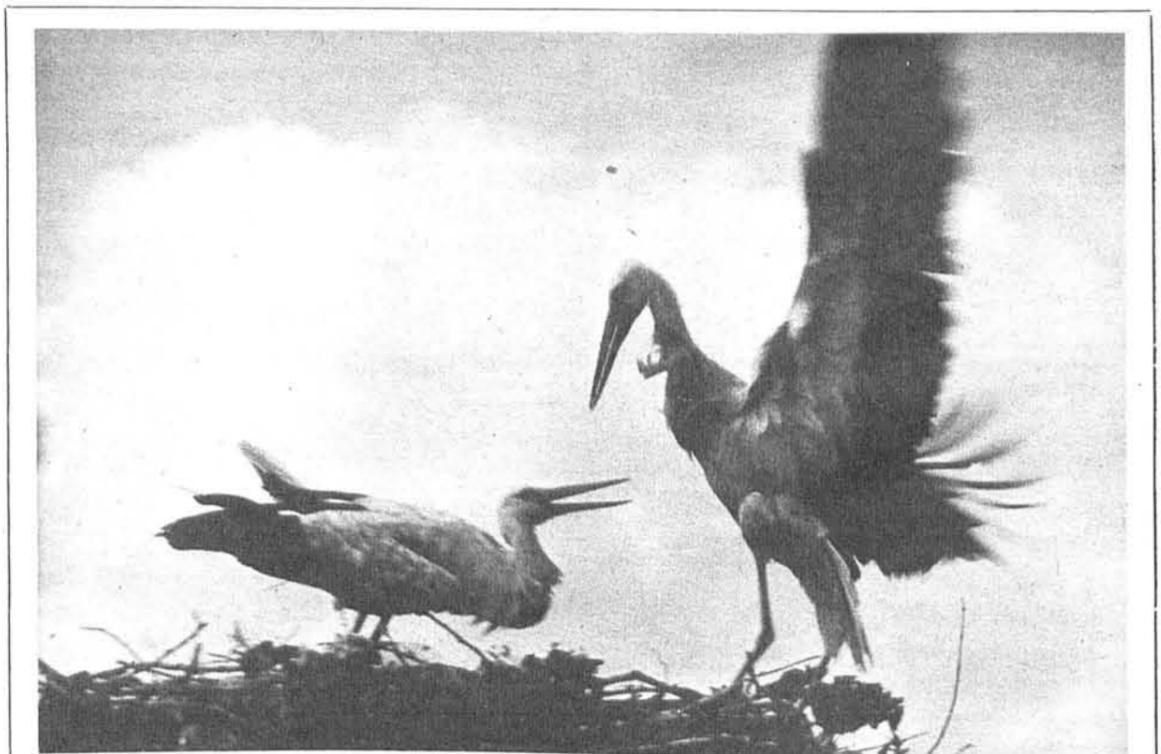
— Волатам — не волатам, дужым — факт!

— Яна жывая, гэтая вада?!

— Хе-хе — цудадзеяная! Ад яе і сам харашэш і усё навокал прыгажэе.

— Дык я нап'юся, дзядуля! — не ўтрымала Цімку.

— Стой. Спачатку трэба пачысціць крынічку. Унь запыла. Не раскапаем — праз год-два зусім знікне. Струменіла ж нядаўна такая крыху далей сарачынага гнязда. І ручаёк слязіўся. Сёння — ні кры-

Проба крыл.

Фотаэцюд А. БЯЛАСАВА.

нічкі, ні ручайка: прапалі. Адсюль толькі пачынаецца ручайка. Засмокча гразь гэты цурочак — і яна перасохне, абарвецца да наступнага. Чаму, па-твойму, Іршыца абмялела? А-а. Ручаі ды рачулікі для рэк — як карэнне для дрэва.

Вядром Пятро вычарпаў чорную жыжку, потым завякаў рыдлёўкай — пачаў паглыбляць лунку. Ува-чавідкі ажыў, байчэй запульсаваў, забіў фантанчык.

— Хоціць гультайнічаць, — разгінаючыся, патурбаваў Уласік унука. — Узбярыся-тка пад абрыў, на-грабі пясочку — крынічку асвецім.

Калі Цімка прынёс крупкаватага жвіру і Пятро прытрусіў ім донца, тое адразу прыветна зажаўцела.

— О—люба глянуць!
Хутка напорлівы струмень выпер мул, сагнаў муць. Вада стала чыстай, празрыстай. Самыя драбнюткія каменчыкі заблішчэлі, заззялі залацінкамі.

— Цяпер не грэх і асвяжыцца!

Уласік нахіліўся, хлебтануў з прыгаршчаў, затым апусціўся долу, павярнуў казырком назад шапку, лёг на жывот, жлукнуў са ўсяе крыніцы.

— Хараша! — падмінаючы аксаміт маладой травы, адкінуўся ён дагары.

Следам уклечыў унук.

— Ну, як? — ледзь хлапчук адхіснуўся, сеў дзед.

— Міравая вадзічка! — амаль пераймаючы яго, азваўся Цімка.

— Што?

— Салодкая!

— Яно і відно, хе-хе!

— Смачней ліманаду!

— Пэўна ж! Не дарэмна твае вочкі загарэліся.

Усё ў іх адбілася: і сонца, і неба, і лаза. Ды і сам падабрэў — не пазнаць! — жартуліва палапаў Цім-

кавы плечуці, рукі. — І стаў — маладзец-малайцом!

— Ці можна яшчэ трошкі? — узхваціла малаго.

— До, до пакуль. Многа — небяспечна, — утрымаў дзед, — бо нядоўга і чыхаўку падхапіць. Кры-

нічная вада — тыя ж лекі. Яна лечыць, а бывае, і калечыць. Усяму свая мера. Лекаў прымі норму — кары-

сыць, перабяры — урэд.

Цаўём рыдлёўкі Уласік узяўся абмерваць ложа крыніцы. Цімка не пакінуў без увагі дзедаў занятак, папытаў, для чаго гэта.

— Хачу змайстраваць зрубчык, каб не ацякалі краі.

— А я... а я прынясу сюды шклянку... не, свой беле-

венькі кубачак! — абвясціў хлапчук.

— Навошта? — не зразумеў старэйшы Уласік.

— Вяду піць, — патлумачыў маладзейшы.

— А-а. Давай... хоць, мусіць, не трэба. Так смачней п'ецца.

— Тады пасаджу ля крынічкі царомху. Выкапаю пад горкай і пасаджу вясной. Разрасцецца куст — са-

лавай у ім гняздзечка саўе, пець будзе.

— Нядрэнна прыдумаў! — ухваліў Пятро. — Пасадзі, пасадзі.

Аддыходзячы, яны зноў зрабілі па два—тры глыткі.

— Ці паказаць мне, дзядуля, крынічку Лёньку і Мішку? — забег наперад Цімка.

— Чаму ж нельга. Няхай і Лёнька, і Мішка набіраюцца моцы ад яе, вады. Толькі гледзіце, жэўжыкі, не дурэйце, не забрудзьце крыніцы.

— Не, не-е! — запэўніў малы.

З лазняку, як не напалохаў абодвух, мокры вышэй пояса, абцяляпаў тванню, у раскіслых чаравіках-атопках шумна выцерабіўся Ігнат Чарэйка.

— Э-э — Уласікі! — не здароўкаючыся, прагундо-сіў ён. — Не пазнаў. Чую галасы. Хто — не разбярэ. Дай, думаю, папрашу парачку папярост, а то свае не ўбярэ. Аж — шшы: ты не курьш.

— І не цягне! — торгнуліся Петраковы губы.

— Цыфу! Дарэмна, аказваецца, вылазіў.

Ігнат павярнуўся, хацеў падацца назад.

— Рыбку цягаеш? — затрымаў яго Пятро.

— Вылавіш тут. Зараз і рыба вушлая. Бітую гадзі-

ну кешкаюся, шчупака ганяю — уцякае. Застаўлю браднічок, узбунтую бохат, прабучу дно. Здавалася б, нікуды яму не дзецца. Вывалаку сетку — пу-

стая: вылузнуўся. Хітры, ч-чорт! Другі год боўтаюся — марна.

— Солі... солі сыпні шчупаку на хвост! — рады не Чарэйкавай няўдачы, рады таму, што паласаты, вя-

лізаны, пэўна, каля паўпуда, шчупак, якім часценька любуецца сам, дасюль не папаўся, што не апусцеў бохат, рагатнуў Уласік.

— Вясёлы ты сёння дужа, — пагрубеў Чарэйкаў голас.

— Весела, от і вясёлы!

— Ці не Лізавета наліла табе чарку раніцой? Ві-

даць, глыкнуў ладна?

— Не. Пакуль — не. Во пайду ва ўрочышча — за-

хмялюся!

— Для паху вазьмі каліва, а для смуру — неабавязкова: свайго даволі. Без гарэлкі — дурань-дур-

нем!

— Няпраўда! — крыкнуў Цімка. — Мой дзед — разумны!

— Ну-у? А я і не ведаў!.. Х-ха, смаркач!

Ігнат чмыкнуў і, сплюнуўшы пад ногі сабе, знік між кустоў.

— О, чалавек! — кінуў Уласік галавой.

— Нядобры? — не зразумеў унук.

— Злы.

— Няхай вады крынічнай вып'е — паласкавец, —

знайшоўся хлапчук.

— Наўрад. Змалку б ёй прычашчаўся — тады быў бы толк.

Пятро ссунуў на патыліцу шапку і, выкідаючы дэле-

каю ўперад сваю нягнуткую нагу, папраставаў сцэжа-

каю.

— Глянё, які матылёк! — крокаў праз колькі за-

быўся ён пра Чарэйку і таўхнуў унука. — Прыгожы, га!

На працягу месяца ў

Палацы мастацтваў будзе

працаваць юбілейная

мастацкая выстаўка «У

сям'і адзінай», прысвечана

60-годдзю БССР і

Кампартыі Беларусі. Сёння

гаворку аб ёй пачынае

мастацтвазнавец

Э. Пугачова. Менавіта пачынае,

таму што экспазіцыя

выстаўкі ўключае

лепшыя творы выяўлен-

чага мастацтва, створаныя

за апошнія гады беларускімі

мастакімі, і дае

падставы для шырокага

яе абмеркавання.

Л. Шчамялёў. «Навальніца. 22 чэрвеня 1941 года».

ПАФАС ГРАМАДЗЯНСКАСЦІ

У адзінай сям'і брацкіх рэспублік Беларусь атрымала дзяржаўнасць і пачала будаваць новае жыццё. У адным шэрагу з народамі краіны яна дала адпор фашызму на перадавым рубяжы века навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, аса-ваення космасу, века напружанай барацьбы за будучыню чалавецтва, сустрэла яна сваё шасцідзесяцігод-

дзе. Минулы 1978 год быў годам пад-выдання вынікаў ва ўсіх галінах гаспадарчага і культурнага будаўніцтва. Вялікай творчай справа-здачай мастакоў рэспублікі з'яві-лася юбілейная выстаўка выяўлен-чага мастацтва, якая праходзіць пад дэвізам «У сям'і адзінай». Вы-стаўка, якая яшчэ раз пацвердзі-ла, што пазіцыя жывапісца, графі-ка, скульптара важная як у аса-саванні гістарычных з'яў, так і ў актыўным яго далучэнні да акту-альных праблем сучаснасці.

Пафас народнасці, грамадзян-скасці прайшоў магістральнай лі-ній прыз усё развіццё беларускага мастацтва — супярэчлівага ў 20—30-я гады; баявога, заклікальнага ў час вайны; падчас наіўнага свайі ілюстрацыйнасцю ў 50-я, калі толькі зараджалася тая лірычная плынь, якая прывяла да выяўлен-ня гэтых высокіх якасцей на поў-ным дыханні, з выкарыстаннем шырокіх магчымасцей мастацкай мовы.

Сёння беларускае мастацтва — з'ява самабытная, адухоўленая. Вызначальнасць, якасць грама-дзянскіх пазіцый набыла плоць ва ўласных формах жывапісу, графікі, скульптуры, усё менш кары-стаючыся дапамогай літаратурна-сюжэтных сродкаў. Ужо можна га-варыць пра сучасную беларускую мастацкую школу, фарміраванню якой садзейнічала, у першую чар-гу, педагагічная дзейнасць маста-коў старэйшага пакалення, якія выхавалі і выхоўваюць творча ак-тыўную моладзь. Школу самастой-ную, калі ўсё выразней акрэслі-ваюцца вобразна-стылістычныя асаблівасці, вызначальныя прыкме-ты.

60-я гады... У гэты перыяд з'яў-ляюцца «Партизанская мадонна» М. Савіцкага і іншыя яго карціны-партизанскага цыклу, «Маё нара-

джэнне» Л. Шчамялёва, «Бела-русь—маці партизанская» М. Дан-цыга, «Партизанскія заві» Б. Аракчэва, графічныя серыі Г. Паплаўскага, асноўная частка палескага цыклу палотнаў Г. Ва-шчанкі, работы А. Кашкурэвіча, якія сталі новым словам у бела-рускай кніжнай графіцы. Небыва-лы размах у рэспубліцы набывае манументальнае мастацтва, якое дыктуе свае законы маштабаў, рытмаў, трактоўкі формы і пра-сторы. Усё больш устойлівай стано-віцца тэндэнцыя да вывучэння гі-сторыі свайго народа, духоўнага асаваення традыцый фальклору, прыкладнага мастацтва, народнай маралі і этыкі, нарэшце, характэр-ных ландшафтаў Беларусі і ты-повых рысаў у абліччах жыхароў.

Гэтым і тлумачацца такія асаблівасці ў беларускім мастац-ве, як узнікшая пад уплывам ма-нументальнага твораў маштаб-насць і ўзбуджэнасць яго вобразаў, іх абагуленасць і алегарычнасць з прымяненнем фальклорнай сімво-лікі, як цэласнасць і чысціня ідэ-алаў і эмацыянальнай пабудовы: і яшчэ адно, без чаго нельга гаво-рыць пра мастацтва на сучасным этапе — работа над тым духоўным матэрыялам, які дала абарона Айчыны ад фашызму.

Акрамя выдатных твораў, гэтай тэме непасрэдна прысвечаных, у мастацтва рэспублікі ўвайшоў на-роджаны народам у тую пару і зараз нанюў асэнсаваны мастакамі грамадзянска-патрыятычны ідэал. Праз прызму гэтага ідэалу бачы-ца чалавек і быццё сённяшняга дня. Ён як бы дапамагае аддзяліць уяўныя каштоўнасці ад сапраўд-ных і няценных.

Народнасць... У шырыні гэтага паняцця — інтэрнацыянальнасць ідэй, блізкая кожнаму савецкаму чалавеку, і тая сцвярдзальная сі-ла нацыянальных вобразаў, праз якую толькі спасцігаюцца самыя агульныя і вечныя духоўныя ка-тэгорыі.

Падзеі Вялікай Айчыннай вай-ны атрымалі ў мастацтве 60—70-ых гадоў гучанне легенды, гераічнага народнага падання. Важную ролю набыла мова алегорыі, метафары, вобразна-асацыятыўнай сімволікі. Такія творы, як «1941. Над Пры-пяццю» В. Грамыкі, «Балада аб мужнасці» Г. Вашчанкі, «Наваль-ніца» Л. Шчамялёва, вымагаюць

ад гледача душэўнай засяроджа-насці, настроенасці ва ўнісон з думкай аўтара.

Ускладнілася і ўзбагацілася но-вымі эмацыянальнымі нюансамі вобразная мова твораў, больш складанай стала іх жанравая структура, узрасла роля глыбока асабістага пачатку ў выяўленні і ацэнцы з'яў. Меркаваць аб гэтым даюць магчымасць жывапісныя палотны В. Сумарава, А. Марачкі-на, З. Літвінавай, многія скульп-турныя і графічныя работы.

У адносінах да выбару тэмы сёння ў мастацтве адбываецца двухбаковы працэс. З аднаго бо-ку — тэма сучаснасці з усімі яе праблемамі, з другога — тэма мі-нулай вайны, выкрыццё ўсякай чалавеканенавіснасці ідэалогіі. Народная памяць нібы запрагра-мавана ў свядомасці маладога па-калення мастакоў. Не выпадкова з'явіліся такія палотны, як «Дзеці вайны» Э. Белагурава, «Бацьку і маці, партизанам Беларусі прыс-вячаецца» М. Літвінавай, «Дзядзька Саўка» В. Маркаўца, антываенны цыкл графічных лі-стоў М. Селешчука, скульптурныя кампазіцыі Г. Горавай, А. Кроха-лева.

І ў творчасці старэйшых пакале-нняў відавочна ўзрос эмацыяналь-ны напал твораў, што тлумачы-ца не толькі асабістай творчай эвалюцыяй кожнага аўтара, але і тым агульным працэсам у мас-тацтве, якія прадиктаваны надзе-насцю-праблем вайны і міру, сцвярджэння каштоўнасці чалав-чага жыцця і права чалавека на будучыню. На гэтыя трывожныя пытанні сучаснасці людзі чакаюць адказу не толькі ад сацыяльнага развіцця свету, не толькі ад палі-тыкі і ідэалагічнай барацьбы, на вастры якой зараз знаходзіцца чалавецтва, але і ад мастацтва.

Таму заканамерны дастаткова моцны акцэнт на гэтых пытаннях у экспазіцыі юбілейнай выстаўкі. Моцна, драматычна-напоўнена гу-чаць графічныя лісты А. Кашкурэ-віча з серыі «Блакада» і В. Ша-ранговіча з серыі «Памяці спале-ных вёсак», сугучнай вядомай кні-зе А. Адамовіча, Я. Брылі і У. Ка-лесніка. Напружана і выразна па-

(Заканчэнне на стар. 10).

ПАФАС ГРАМАДЗЯНСКАСЦІ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 9).

будаваны лісты Л. Асецкага «Лаўскі бой», ёмістасцю творчай думкі вызначаецца скульптурная кампазіцыя М. Кандрацьева «Паўшых чакаюць вечна...».

У шэрагу гэтых вельмі шчырых, выкананых патхнёна твораў асобнае месца займае на выстаўцы цыкл жывапісных палотнаў М. Савіцкага «Лічбы на сэрцы».

Публіцыстычна вострая сама метафара назвы. Лічбы на сэрцы — гэта не проста парадкавы нумар на грудзях вязня лагера смерці, але і шматмільённы ахвяры другой сусветнай вайны, але і тыя пятнаццаць тон выбуховага рэчыва, якія нарыхтаваны для кожнага, хто жыў на зямлі...

Вобразны змест гэтай серыі, выкананай на фактычнай, гісторыка-канкрэтнай аснове жаклівых «будняў» лагераў смерці, выходзіць далёка за межы трагічнага апавядання. Яшчэ ніколі ў савецкім мастацтве з такім гнэвам, з такім болем не гаварылася пра тое, што права чалавека на жыццё — найсвятое права.

Нябачнымі, моцнымі ніжамі звязаны з падобнымі творамі актыўны жыццёсвабоджальны змест усяго савецкага мастацтва, і твораў, прадстаўленых на гэтай выстаўцы, якія адгукаюцца на любыя змены духоўнага жыцця грамадства мноствам новых і актуальных змястоўных аспектаў.

Калі У. Гоманаў у карціне «Свята ў полі» выявіў адкрытую, шчырую душэўнасць народнага свята ў гонар урадлаю, яго нібы фальклорнае шматгалоссе, то В. Маркавец у палатне «Дзед Алесь і бабка Марыля», знешне не такім эфектным, прываблівае пільнай увагай, пранікнёным і ціхім роздумам аб простых і сумленных сельскіх працаўніках. Іншы падыход у А. Кішчанкі. У карціне «Нядзеля» сугучам чыстых колераў, выразнасцю малюнка гаворыць ён аб вечнай духоўнай каштоўнасці народнага, звязанага з зямлёй быцця.

Эмацыянальны змест тэмы раскрываецца і ў пейзажах. Вышынныя дамы-свечкі новага мікрараёна і —малодыя парасткі яліні, воблака ў паўнеба нахшталт вялізнай «нябеснай ружы» з выразна прамалінаванымі пялёсткамі, і страляшшы, — у палатне «Прасторы». Г. Вашчанка востра адчуў напружаную патэтыку сучаснага горада. В. Сумараў на аснове ўдумлайвай работы на Навагрудчыне стварыў пейзаж-эпас, пейзаж-паданне аб велічы роднай зямлі. Чысцінёй

У. Гоманаў. «Свята ў полі».

непасрэднага пачуцця афарбаваны пейзаж В. Захарынскага «Любімая зямля».

Многа на выстаўцы цікавых партрэтаў: «Лётчык-выпрабавальнік В. Грэбенка» В. Валынца, партрэт анкалага ў выкананні І. Грыгаровіча і інш.

Ёсць у мастацтве вечныя тэмы. Ёсць у савецкім мастацтве тэмы, якія як эстафета перадаюцца з пакалення ў пакаленне, з'яўляючыся крыніцай натхнення—Кастрычніцкая рэвалюцыя, барацьба за ле перамогу і перамогу Савецкай улады. Для іх адлюстравання неабходна валоданне складанейшым жанрам гістарычнай карціны, якое вымагае высокага майстэрства. У беларускім мастацтве дасягнута новае разуменне гэтага жанру—як выказванне эмацыянальна-ацэночных адносін мастака да гісторыі. На працягу толькі апошніх гадоў створаны палотны «І з'езд РСДРП» М. Манасона, «Адзінадуша» і «Першыя дэкрэты» М. Савіцкага, які ўжыў мову вобразнай сімволікі, аперыруючы прасторавымі і маштабнымі сумяшчэннямі.

У панараму юбілейнай выстаўкі актыўна ўпісваецца палатно Л. Асядоўскага «Станаўленне савецкай улады ў Беларусі». Вобраз суровых і самаадданных для народа дзён стварыў В. Аракчэў у карціне «На Заходнім фронце». Палатно М. Апіока «Год 1929-ы» паказвае тое глыбокае асэнсаванне сялянствам карэнных змен у жыцці, якімі суправаджаўся калгасны рух. З рамантычным пачуццём на-

пісана палатно У. Шпартва «35-ы зсобы браняпоезд».

Вывучэнне гісторыі Радзімы мастакамі працята свяшчэнным і трапяткім, гордым пачуццём. Не выпадкова з глыбокім разуменнем значнасці тэмы выкананы Г. Вашчанкам роспіс у мінскім ДOME настаўніка «Асветнікі». Вобраз мудры і высакародны стварыла маладая скульптар С. Гарбунова ў бронзавай мадэлі помніка Сямёну Буднаму.

Узрасла, асабліва зараз, цікавасць да вобраза Францыска Скарыны, які сімвалізуе нацыянальную годнасць. На выстаўцы—урачыста строгае, поўнае душэўнай яснасці і чысціні палатно А. Марачкіна «Пачатак. Францыск Скарына».

Творы юбілейнай выстаўкі—разнастайныя па тэмах і жанрах, відах і тэхніках, своеасаблівы творчы почырк кожнага мастака. Але ёсць якасць, якая, з'яўляючыся іх агульнай прыкметай, характарызуе агульны сучасны стан беларускага мастацтва. Гэта якасць—высокая эмацыянальная актыўнасць адносін мастака да рэчаіснасці.

Дэманструючы высокія дасягненні беларускіх майстроў, юбілейная выстаўка стала з'явай этапнай, вяхой у развіцці мастацтва рэспублікі. Яна паказала і тое, што мастакі ўсё больш чуйна рэагуюць на запатрабаванні часу і гледача, вядуць усё больш даверлівы з ім дыялог.

Э. ПУГАЧОВА.

Л. Дударэнка. «Касінеры Каліноўскага».

На пытанні нашага карэспандэнта адказвае галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Аркадзь МАРЦІНОВІЧ.

— Аркадзь Нічыпаравіч, магчыма, не ўсе нашы чытачы знаёмы з тэматычным планам выдавецтва «Мастацкая літаратура» на 1979 год. Скажыце, калі ласка, чым ён адрозніваецца ад планаў папярэдніх гадоў?

— Структура нашых выданняў ужо больш-менш склалася. Поруч з арыгінальнымі творамі беларускіх

КНИГА З АДЗНАКАЙ ЮБІЛЕЮ

Пісьменнікаў у прозе, паэзіі, драматургіі, крытыцы, гумарыстычных жанрах мы выдаём зборы твораў нашых найбольш вядомых майстроў слова, выбраныя творы, перавыдаём класіку і найбольш значныя творы сучаснай літаратуры. Усё больш выходзіць у нас перакладных выданняў — з моў савецкіх народаў, братніх сацыялістычных краін, прагрэсіўнай літаратуры свету. Шмат выдаецца літаратуры для дзяцей сярэдняга і старэйшага, дашкольнага і малодшага школьнага ўзростаў — літаратуры як арыгінальнай, так і перакладной, самай разнастайнай па жанрах і тэматыцы.

Традыцыйнымі сталі серыі «Рэспубліка. Час. Людзі», «Першая кніга прэзіаіка», «Першая кніга паэта», «Беларускі раман», «Бібліятэка беларускай прозы», «Бібліятэка беларускай паэзіі», «Паэзія народаў СССР», «Паэзія народаў свету», «Паэзія працы» і іншыя.

Усё гэта знайшло сваё месца і ў тэматычным плане выдавецтва на 1979 год. І розніца ён ад папярэдніх планаў галоўным чынам сваім канкрэтным зместам, у якім, спадзяюся, калі план ператворыцца ў рэальнасць, чытачы адчуюць наш клопат, намаганні ўсіх рэдакцый і калектыву ўсяго выдавецтва аб тым, каб кнігі, якія ствараліся і рыхтаваліся да друку пад знакам 60-годдзя БССР і КПБ, былі варты гэтай знамянальнай вяхі ў гісторыі нашага народа.

— Жыццё звычайна ўносіць свае карэктывы ва ўсе планы. Ці не адбыліся якія-небудзь змены ў тэматычным плане выдавецтва на 1979 год? І чым яны абумоўлены?

— Сапраўды, пэўныя змены непазбежныя. Папершае, за гэты час з'явіліся новыя творы, напісаныя нашымі пісьменнікамі. Напрыклад, новы раман Івана Шамякіна «Вазьму твой боль», апавесць Янкі Брыля «Золак, убачаны здалёк», кніга вершаў Максіма Танка «Вернасць». Мы ўключылі іх дадаткова ў план выданняў 1979 года.

Па-другое, некаторыя кнігі 1978 года па вытворчых прычынах затрымаліся з выхадам, і замест іх выпушчаны ў свет кнігі з плана 1979 года. Гэта «Суд у Слабадзе» (апавесць і апавяданні) В. Казько, першая кніга прозы — апавяданні І. Капыловіча «Сонца садзіцца ў траву», кніга паэзіі С. Грахоўскага «Зачараванасць», зборнікі вершаў «Верасное палясоўе» В. Гардэя і «Нетороплівые рассветы» У. Градоўкіна, «Певчая роца» Г. Казака і «Сябрына» К. Камейшы, вершы і паэмы К. Шавеля «Пахне бяроства». Па раздзелу «Драматургія, тэатр, мастацтва» на «год» раней запланаванага ўбачыла свет кніга крытычных эцюдаў Б. Бур'яна «З сёмага рада партэра»...

— Выдавецтва ў пэўнай ступені залежыць і ад аўтараў. Ці бывае так, што яны, так сказаць, падводзяць вас?

— Такое здараецца рэдка, але, на жаль, бывае. З плана 1979 года, напрыклад, мы вымушаны былі зняць кнігу, дакументальную апавесць «Аснежанцы» — пра шырокавядомы калгас «Аснежыцкі» і яго старшыню, двойчы Героя Сацыялістычнай Працы У. А. Ралько. Што зробіш, здольны нарысіст В. Якавенка, якому была заказана кніга, не змог своечасова закончыць яе. У яго, відаць, узніклі нейкія цяжкасці. Гэта бывае, дакументальны жанр мае свае складанасці.

— Што яшчэ вы можаце сказаць пра выдавецкі план 1979 года — напрыклад, пра агульную колькасць кніг, пра тое, якое месца сярод іх займае арыгінальная літаратура?

— Планам 1979 года прадугледжана, што мы выдзім 225 кніг, і галоўнае месца сярод іх, канечне, займаюць творы арыгінальнай літаратуры. Так, чытач атрымае, акрамя названых вышэй выданняў, новыя раманы В. Кармазава, А. Кузьмічова, А. Савіцкага, Э. Скобелева, новыя кнігі вершаў А. Вярцінскага, Н. Гілевіча, А. Зарыцкага і іншых паэтаў, кнігі літаратурна-крытычных артыкулаў вядомых крытыкаў і літаратуразнаўцаў А. Адамовіча, Д. Бугаёва, В. Каваленкі, Н. Перкіна, А. Сямёнавай. Выйдуць зборнікі ўспамінаў пра Уладзіслава Галубка і М. Лынькова, чытачы атрымаюць новы даведнік «Пісьменнікі Савецкай Беларусі». Да 40-годдзя ўз'яднання заходняй Беларусі ў адзінай савецкай рэспубліцы мяркуюем выпусціць калектывны зборнік паэзіі, прысвечаны гэтай падзеі. Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы, выпусцім у гэтым годзе кнігу вершаў народнага песняра ў новых перакладах Н. Кісліка.

Інтэрав'ю правёў
У. АНІСКОВІЧ.

«Вось тут была трыбуна, — чалавек паводна абвёў позіркам плошчу, стараючыся не хвалявацца і не памыліцца. — Дрэў гэтых не было... З трыбуны гаварыў Мяснікоў...»

«Тады не было вялікіх будынкаў, завод быў такі прасцейшы... І правялі мы сход у адным з цэхаў. Я вось цяпер магу нават прыгадаць, дзе гэты цэх быў...»

Пра першыя дні ўстанаўлення Савецкай улады ў Беларусі раскажваюць удзельнікі з'езда салдат-большавікоў другой рэвалюцыйнай арміі Д. І. Паккевіч і першы старшыня Рэчыцкага рэвалюцыйнага камітэта А. С. Кастэнка. У кадры — 1917 год! У кадры — публіцыстычны цыкл Беларускага тэлебачання «Памяць», прысвечаны 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі.

Старонкі гісторыі беларускага народа, тая пераўтварэнні, якія адбыліся ў рэспубліцы за гады Савецкай улады, уваскрашалі цыкл Беларускага тэлебачання «Біяграфія майёй рэспублікі». «Этапы вялікіх здзяйсненняў». Працягвае гэтую традыцыю і новы цыкл «Памяць», які дэманструваўся на працягу юбілейнага года (рэдактар перадач Ю. Новікаў). У адрозненне ад папярэдніх работ, «Памяць» будзе не па календарнаму прынтцыпу: кожная асобная серыя ўпершыню прысвечана не «вобразу года» і не «этапу» ў дзесяцігоддзе, а падзеям усяго толькі некалькіх дзён або месяцаў восені 1917 года.

«Памяць» уваскрашае час, калі да Кастрычніцкай рэвалюцыі заставалася літаральна некалькі дзён, а затым — самыя першыя, цяжкія і гераічныя дні ўстанаўлення Савецкай улады, яе трыумфальнае шасце па ўсёй Беларусі. Так, «Памяць» вядзе нас гераічным маршрутам рэвалюцыйнага брацтва, які прывядзе з фронту на дапамогу Мінску, дзе разгарнулася асабліва жорсткая барацьба за ўладу паміж большавікамі і контррэвалюцыйнай арміяй у Нясвіжы, як разгортваліся падзеі ў Рэчыцы, як пасяла першы хлеб першая беларуская камуна, падрабязна і ліквідна контррэвалюцыйнай стаўкі ў Магілёве. Мы пабываем у будынках, дзе праходзілі гістарычныя пасяджэнні, дэкрэты да памяці людзей, якія стаялі ля вытокаў нараджэння Кампартыі Беларусі.

Стужкі цыкла пабудаваны на кантрастах: вуліцы сучаснага Мінска і старога губернскага горада — ускарні царскай Расіі. Жыццё беларускіх сялян пры князях Радзівілах і сёння ў калгасе імя Калініна, цэнтр якога размешчаны на месцы былога маёнтка. Міндулае і сучаснае — у такім адзінстве вытрыманы ўсе серыі цыкла. Аўтары як бы пастаянна падкрэсліваюць: фільмы, звернутыя ў мінулае, звернуты перш за ўсё да дня сённяшняга.

Падзеі ўзнаўляюцца, падрабязна, скрупулёзна, вельмі шырока выкарыстоўваюцца дакументы: кадры архіўнай кінахронікі, прэса, старыя фотаздымкі, адовы, загады, звароты. Прасочваюцца не толькі падзеі, але і лёс герояў рэвалюцыі. Расказы непасрэдных удзельнікаў Кастрычніцкіх падзей у Беларусі становяцца самімі значымі «дакументамі часу». Так, мы даведваемся пра дзіўны лёс былога матроса Балтыйскага флоту Х. Е. Саманчука, які ў 1917 годзе, яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі, здзейсніў подзвіг: пайшоў на верную смерць, але не даў ворагу захапіць свой карабель, патаніўшы пры гэтым і варожы. Многія з нас глядзелі кіна-

фільм «Балтыйская слава», чыталі вядомую кнігу В. Пікуля «Маанзунд». Але іх героя мы ўпершыню ўбачылі ў «Памяці».

Многія героі цыкла застануцца ў нашай памяці: большавік Прадзін пад камандаваннем якога з невялікага раз'езду Хвоева, размешчанага на магістралі Брэст—Масква, пайшоў на дапамогу большавікам Мінска гераічны брацтваезд; старшыня першай камуны В. І. Бучацкі, удзельнік ўстанаўлення Савецкай улады ў Нясвіжы В. Аляшкевіч і многія іншыя, хто ваяваў у тых гадах і загінуў, абараняючы Кастрычнік. Пра іх раскажыць саратнікі, сваякі, і не адзін тэлеглядач

дат Савецкай Арміі (фільм «Лукскія камунары»).

Так аўтары ідуць ад рэгістрацыі гераічных фактаў, падзей да іх аналізу, абагульнення, ацэньваючы іх з пазіцыі сучасніка. Таму сустрэчы мінулага з сучасным у стужках цыкла і сучаснага з мінулым нараджаюць нямаю сапраўды хваляючых эпізодаў, якія выклікаюць суперажыванне, адчуванне дачыннення да падзей тых далёкіх, цяжкіх і чужоўных гадоў.

Героі 1917 года! Іх застаецца ўсё менш і менш. Мы яшчэ бачылі на экране Х. Е. Саманчука, яшчэ ён сам раскажыў нам пра сваё жыццё, а голас за кадрам паведамляе: «Саманчука

радачы цыкла: то як кінафільм з закадравым дыктарскім тэкстам і каментарыем вядучага (у кадры), то з удзелам гісторыка, то наогул без дыктарскага тэксту і без гісторыка і г. д.

«Летапіс паўвеку» і падобныя да яго мантажныя тэлефільмы ствараліся па законах дакументальнага кінематографіа: архіўная кінахроніка плюс закадравы, бесасабовы, тэкст. «Наша біяграфія» ўпершыню стваралася пры дапамозе іншых прыёмаў. Яе галоўнай завасвай, «важнейшым набыццём» было тое, што яна дала слова ў кадры непасрэдна ўдзельнікам, героям падзей.

„ПАМЯЦЬ“ ПРАЦЯГВАЕ ПОШУК

Хведар Еўданімаріч Саманчук, герой бітвы пад Маанзундам.

пасля гэтага возьмецца за праю, каб таксама раскажаць пра дзіўнага чалавека, што жыве побач.

«Паглядзеў днём перадачу «Памяць», — піша А. І. Грыгаровіч з Рэчыцы, — і адразу ж вырашыў напісаць вам пра гонаравага грамадзяніна нашага горада, ветэрана партыі Аляксандра Сцяпанавіча Кастэнка. Гэта жывая гісторыя рэвалюцыйных падзей у нашым горадзе».

Пісьмо падказала тэму чарговай перадачы, і мы сустрэліся з А. С. Кастэнкам у фільме «Рэвалюцыйныя падзеі ў Рэчыцы». Фільм парадаваў сустрэчай з многімі цікавымі людзьмі. З першымі рэчыцкімі камсамольцамі — цяпер віцэ-адміралам Г. М. Халасцяковым і прафесарам Маскоўскага авіяцыйнага інстытута Н. Б. Варгаўцікам. У іх успамінах ажывае час, эпоха, таму што ўсе расказы пачынаюцца знамянальнымі словамі: «Я ў 1917 годзе...»

Так пачынала свой расказ мінская тэлеграфістка С. К. Дарафеева, якая прыняла тэлеграму з тэкстам «ар скінуты», так успамінаў удзельнік гістарычнага паходу рэвалюцыйнага брацтваезда І. Д. Макаравіч пра дзяжурства ў дэпо ў той дзень, калі ў Мінску канчаткова была ўстаноўлена Савецкая ўлада...

Фільмы «Памяць» не проста паказваюць гераічнае мінулае. Аўтары імкнуцца прасачыць жывую сувязь і пераемнасць часу. Нельга, напрыклад, без хвалявання глядзець на экран, калі са сцяны дома былога сакратара першай беларускай камуны «Праца» А. І. Тананкі даставаліся замураваныя ў ганды Вялікай Айчыннай вайны медальёны выратаваных ім сал-

ўжо няма ў жывых...» Але фільм як дакумент часу застаўся. І ў гэтым сэнсе значэнне цыкла «Памяць», таксама як і «Нашай біяграфіі», велізарнае — зафіксаваць і пакінуць будучым пакаленням цэлую серыю экранных партрэтаў удзельнікаў і сведкаў гістарычных падзей (нездарма тэлеэкран цяпер усё часцей называюць своеасабым «захавальнікам часу»). Таму можна толькі вітаць, што «Памяць», як цыклавая публіцыстычная праграма, не заканчваецца ў юбілейным годзе, а разлічана і надалей. Можна ўявіць, колькі яна яшчэ зможа зрабіць у гэтым напрамку!

Не менш важнае вываваўчае значэнне цыкла і для сённяшняга тэлеглядача, асабліва маладога. Таму пытанне аб яго будучыні, аб яго далейшым развіцці — гэта пытанне аб развіцці на Беларускім тэлебачанні дакументальнага відэафільма. У гэтым сэнсе «Памяць» — вельмі характэрная работа: яе пралікі таксама павучальныя, як і дасягненні. На яе прыкладзе можна зразумець, ці ідзе БТ «у нагу» з тым новым, што ствараецца ў практыцы тэлебачання, з тым, што з'яўляецца ў сучасны момант характэрным для тэлебачання ў цэлым.

Перад стваральнікамі цыкла стаялі няпростыя творчыя задачы. Улічваючы і засвойваючы (што само па сабе эксперымент) вядомы вопыт «Нашай біяграфіі», «Этапаў...», трэба было шукаць новыя формы арганізацыі матэрыялу, іншую драматургію, кампазіцыю, каб гісторыя на экране жыла, каб у выніку выклікаць нас, тэлеглядачоў, да суперажывання.

Па рознаму пабудаваны пе-

Другім «набыццём» на гэтым шляху было з'яўленне ў кадры вядучага, што мела прыцыповас значэнне. Цяпер асэнсаванне гісторыі ішло не звонку, а як бы знутры, з пазіцыі сучасніка, сувязь мінулага з сучасным выяўлялася праз лёс канкрэтных людзей. Гэта было ўведанне тэлебачаннем свайго «я», гэта быў шлях тэлебачання ад хронікі да публіцыстыкі, яўнае імкненне да аналітычнага рэпартажу.

У гэтым сэнсе новы цыкл відэафільмаў «Памяць» — крок наперад у параўнанні з папярэднім цыклам відэафільмаў БТ «Этапы вялікіх здзяйсненняў», які ў свой час з'явіўся крокам наперад у параўнанні з «Біяграфіяй майёй рэспублікі». Але «крокі» гэтыя былі асяржымі. Захаваўшы галоўны прыцып «Нашай біяграфіі» — сувязь гісторыі з сённяшнім днём праз лёс канкрэтных людзей — «Этапы...» часткова заставаліся і на пазіцыях ранейшых хронікальных стужак: у цыкле не было вядучага, захаваны былі і традыцыйны закадравы дыктарскі каментарый.

«Памяць» жа гаворыць пра тое, што Беларускае тэлебачанне шукае новы напрамак у тэледакументалістыцы, што стваральнікі новага цыкла імкнуцца ў сваёй рабоце адзіці ад хронікальнай бяспаснасці, наблізіцца да актыўнага пачатку: у кадры з'яўляецца вядучы. Але навошта ж разам з вядучым пакінуць дыктарскі каментарый?

Можна зразумець аўтараў цыкла: з дыктарскім каментарыем нібы больш надзейна: маўляў, закадравы дыктарскі каментарый у пэўнай меры дапаўняе, паглыбляе тое або іншае паведамленне вядучага. Гэ-

та было б добра, калі б рабілася якая-небудзь вучэбная перадача-ілюстрацыя да адпаведнага раздзелу гісторыі. Але тут жа задача стаяла іншая: не проста паведаміць факты і не як мага больш фактаў (менавіта ў гэтым «дапамагае» дыктар вядучага), а ўсхваляваць аўдыторыю, прымусіць суперажываць. На жаль, нярэдка пераважае менавіта імкненне паведаміць тэлеглядачу пра падзею ўсё (гэта характэрна для ўсіх серыяў з закадравым дыктарскім тэкстам). Атрымліваецца, што дыктар, хаця і за кадрам, перашкаджае вядучага, а менавіта ён павінен быў бы валодаць не толькі нашай увагай, але і нашым уяўленнем.

Глыбей і больш востра ўспрымаеш значэнне таго, што адбываецца на экране, калі можна лішні раз угледзецца ў той або іншы кадр, фатаграфію, калі няма на экране ніякай спешкі. Напрыклад, калі вядучая ў Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР перагортвае на нашых вачах «Справу 1917 года», або калі яна на плошчы Свабоды гаворыць, хваляючыся: «Вось з-за гэтага вугла паказаліся казакі...» — гісторыя ажывае, набліжаецца да нас, падзея напаяняецца канкрэтным сэнсам, і мы становімся не толькі сведкамі той або іншай падзеі, але і судаследчыкамі таго, што адбываецца на экране.

Таму можна гаворыць, што калі часам перадачы цыкла пазбаўлены эмацыянальнага напалу, некалькі ілюстрацыйных, то гэта звязана перш за ўсё з недаацэнкай персаніфікацыі паведамлення, што было асноўным творчым прыцыпам «Нашай біяграфіі», дзе быў максімальна выкарыстаны асабовы, аналітычны пачатак.

Вядома, гэта не значыць, што ўвядзенне ў кадр вядучага — зарука поспеху. У фільме «Лукскія камунары» быў вядучы. Аднак свайму прызначэнню, сваёй галоўнай задачай ён не адпавядаў: у асноўным ён «чытаў тэкст» за кадрам, не ўнімаючыся вышэй канстатацый факта. Спробы высветліць заканамернасці тых або іншых з'яў, г. зн. адказаць не толькі на пытанне — як было, але і чаму, — былі вельмі баязлівымі.

У некаторых стужках цыкла была спроба прыцягнуць увагу якасці вядучых гісторыкаў (у прыватнасці, доктар гістарычных навук А. Р. Хацкевіч). Але каментарый гісторыка застаецца гістарычным каментарыем, цыклу ж патрэбен, неабходны каментарый публіцыстычны.

У гэтым сэнсе, на наш погляд, дакладна адпавядае прызначэнню вядучых журналісты Т. Башок і Н. Касьянава. Застаецца пашкадаваць, што ў кадры іх функцыі былі абмежаваны — ці ім «перашкаджалі», ці яны доўгі час вымушаны былі знаходзіцца... за кадрам.

Пошукі, знаходкі, эксперыменты... У цэлым яны гавораць пра тое, што ў барацьбе за мастацкую праўду стваральнікі цыкла «Памяць», безумоўна, атрымалі перамогу. Многія стужкі вызначае публіцыстычнасць, яркая мова, эмацыянальны выўленчы рад, высокае апэратарскае майстэрства. Таму, беручы пад увагу маштабы задач, якія стаяць перад стваральнікамі цыкла, трэба падумаць цяпер пра яго перыядычнасць і пра арганізацыю паказу серыяў у будучым.

Не раз яшчэ звернецца перадача да фактаў біяграфіі нашай рэспублікі, ужо цяпер рыхтуюцца новыя яе серыі. Чарговая стужка цыкла будзе прысвечана пісьмам працоўных Беларусі У. І. Леніну.

А. ПЛАЎНІК,
кандыдат гістарычных навук.

Пачатак Новага года, першыя дні школьных канікулаў... Прыгадайце ўласнае маленства. Прыгадайце подых навагодніх дзівосаў і — даверцеся голасу казкі...

— Я — не той хлопчык-цыбулічка, чые прыгоды апісаў у сваёй кніжцы Джані Радары, і не той, у якога так старанна пераўвасабляецца актрыса-травесці на тэатральных падмостках. Я — не той гарэза, што прадумалі стваральнікі мультфільма пра героя славутай казкі, і не тая маўклівая цацка, што пагойдваецца сёння на дрыготкіх лапках навагодніх ёлкі. Я — Чыпаліна зусім іншага паходжання. Мая рада-слоўная — музыка і танец, хача, канечне, без кніжкі Дж. Радары... Зрэшты, усім цікаўным мая біяграфія знаёмая.

Карэн Хачатурян захавіўся прапаювай напісаць музыку да мультфільма пра Чыпаліна. Потым дворчая фантазія, узрушаная маляўнічым і па-жыццё-

ПАВЕРЫЎШЫ Ў КАЗКУ...

вам праўдзівым светам кніжкі італьянскага пісьменніка, прывяла кампазітара да новай работы. І з'явіўся я—галоўны герой балета «Чыпаліна». Новая «раслінная краіна» ажыла на сцэне Кіеўскага тэатра оперы і балета. Пастаноўшчык, галоўны балетмайстар тэатра Генрых Маўраў, быў удастоены Дзяржаўнай прэміі СССР. Затым ён разам з мастаком Валерыем Левенталем паставіў спектакль у Маскве, у Вялікім тэатры.

Цяпер, пасля прэм'еры ў Мінску, для нас, жыхароў спектакля, многае засталася паранейшаму, бо на афішы імёны тых жа Г. Маўрава, В. Левентала. І я разумею беларускіх крытыкаў. Ім так нялёгка, калі бяруцца за пярэ. Бо не надта ж пачэсна даваць яшчэ адну выкладку лібрэта, паўтарыць расказанае праграмай пра мяне, маіх сяброў, пра нашы ня-

годы. Бо не рэцэнзаваць жа ім спектакль, па сутнасці, не новы, грунтоўна разабраны ў цэнтральным друку. Тым больш, калі для палемікі існуе такое магутнае «табу», як дзяржаўная прэмія! Але ж на афішы імёны вялікай групы беларускіх артыстаў. Дырыжор Л. Лях, балетмайстры-рэжысёры Н. Давыдзенка, Д. Арыпава, А. Смалянскі; кардэбалет; салісты Л. Бржазоўская, У. Гліневіч, І. Душкеніч, У. Іванов, У. Камкоў, В. Лапо, Л. Логвінава, А. Мартынаў, С. Пястехін, Л. Сінельнікава, Ю. Траян, Н. Філіпава... Іх работа — для крытыкаў ныворанае поле!

Я жыву ў спектаклі. Як жыву — вы ж самі бачылі: бацькі даручылі даглядаць малую Чыпалету, а тут, як на ліха, прынец Лімон са сваім нялюдскім новым законам... Трэ ж было мне ўзбіцца яму на нагу! Праз гэта апынуўся ў цяжкіх бацька-Чыпалоне... А потым, як мы з сябрамі дапамаглі старому Гарбузу пабудаваць хатку, з'явіўся сеньёр Памідор і загадаў гвардзейцам усё разбурыць... Пакуты пакутамі, але не адзець жа склаўшы рукі! І мы з Радыскай трапляем у палац, вызваляем бацьку з цяжкіх, ды яшчэ сустракаем неспадзяванага друга — графа Вішаньку. Уцёкі амаль удаліся, але тут у сутарэнне трапіў я сам. І калі б не сябры... Ну і нарэшце, самая бурная падзея. Як ведаеце, гармата, стрэл якой быў накіраваны нашым мірным, але вольналюбівым людзям, аказваецца зараджанай... самім прынцам Лімонам! Вось і ўсё. Знікае смуга несправядлівасці над дахамі нашых казанчых домікаў. І вялікім танцам вітаем мы сонца свабоды, дружбы, шчасця, сонца, што ўзыходзіць над нашымі горадамі.

Мой сцэнічны дзень — нішто сабе, так? Сам дзівуюся, адкуль яшчэ бярыцца вольная хвілінка: не стываўшы, зыркнуць у публіку. Увогуле, яе настрой — таварыскі, зычлівы. Адчуваеш ухваленне, падтрымку — ну што яшчэ трэба? Але я, няўрымса, пачынаю разглядаць залу. Той-сёй твар «прачытаеш» і запамініш. Напрыклад, сядзела аднаго разу ў партэры аматарка балета і шаптала суседцы: «Напішу пра Ігара Моўчана, які танцуе Чыпаліна: і здорава ж ён выконвае скачкі!» А то бачыў я ў зале аўтарытэтынага музыканта. Той, хача ніяк не мог пагадзіцца са скратасцю, «шмакатаватасцю» сімфанічнай партытуры балета, вельмі наважліва адгукнуўся пра балетмайстра, які да кампазітарскай палітры па-майстэрску падабраў трапныя харэаграфічныя фарбы. Я, герой казкі, сам залежу ад акалічнасцей, якія мне прапануюцца, і таму без аніякай крыўды гатоў паспакуваць тым малым людзям, што стомлена ўздыхалі: «Ажно ты дзеі! Ці вытрымаюць малыя?» І гатоў дапамагчы разабрацца тым, хто не пазнаў прафесара Грушу ў касцюме колеру фіялетавай слявы, тым, хто паблытаў Вінаградзінку з Кактусам...

Я — проста Чыпаліна (думаю так сам сабе), проста вобраз, якім зрабілі мяне кампазітар, мастак, рэжысёр. Са спектакля ў спектакль раблю, здаецца, адно і тое ж: вось пад гэтую аркестравую фразу наступаю на прыняцую нагу, а ў гэтым месцы жэстам склікаю сяброў... Непастаянная рэч, канечне, настрой. Ды, відаць, штосьці мяняецца і акрамя настрою, калі я, проста Чыпаліна, адзі: вечар адчуваю сябе крыху і Віктарам Саркисянам, а другі — Сяргеем Манзалеў-

скім. Цікава б дазнацца пра назіранні тых, хто не раз бачыў мяне звонку. Вось дзе паварыць бы крытыкам!... Хіба гэта мае толькі думкі? Запытайцеся хоць бы ў чароўнай Магноліі, ці адчувае яна ўплыў розных выканаўцаў на свой характар. Танцуе Людміла Бржазоўская, танцуе Таццяна Яршова... Магнолія тая ж ці не тая?.. Зрэшты, мяне, хлапчука-цыбулю, ніхто не ўпаўнаважваў весці перагаворы са значымі балета. Тым больш, яны самі ведаюць, пра што, калі, колькі і як пісаць і гаварыць. А ў мяне, Чыпаліна, няхай застаюцца простыя хлапечыя ўражання...

...Мне помніцца, бадай што, некалькі дзесяткаў шырокіх усмешак (я і сам тут міжволі веселяўся, хача сяджу за турэмным замком), калі з магутных рыцарскіх панцыраў з'яўляюцца ў сподніх «гарнітурах» карыкатурныя вартаўнікі. Мне прыемна, калі зіхатлівыя дзіцячыя вочкі захапляюцца сцяною пагоні. Напэўна, нашы ўцёкі — гэтая «гульня ў хованкі» з дапамогаю вялікіх псеўдэнічных конькаў — відовішча дынамічнае, займальнае. Песхаваная сімпатый глядачоў — якая гэта для нас падтрымка!

І вось яшчэ што: так радуе адухоўленасць самых блізкіх да мяне людзей — выканаўцаў! Ці даўно яны прыходзілі на першыя рэпетыцыі ў сваіх рабочых трыко, а я забываўся на чорныя ды сінія фарбы іх будзённай вопраткі, на бляклую непрыбранасць аголенай сцэны, уяўляючы асяляльную высеўку будучага спектакля. Такая па-дзіцячы чыстая вера ў ідэал кані адчуваўся за іх упартай чарнавою працай! Сёння ж я, Чыпаліна з дзіцячага балета, пакуль не апусціцца фінальная заслона, гляджу ў залу і ўсмехаюся глядачам — малым і дарослым, — якім перадаецца гэтая шчырая вера ў казку.

Маналог Чыпаліна
запісала С. БЕРАСЦЕНЬ.

Сцэна са спектакля. Чыпаліна—Сяргей Манзалеўскі (у цэнтры).
Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

КАНТАКТЫ ЗАМАЦОЎВАЮЦА

— Зразумела, глядачы сённяшняга спектакля «Вяртанне ў Хатынь» загадзя ведалі, што іх чакае трагедыянае відовішча. І ўсё ж зала поўная, прысутнічае многа моладзі. Гэта сведчыць аб тым, што народ хоча асэнсаваць ваеннае мінулае і праз прызму высокадраматычнага мастацтва. Гэта інсцэніроўка «Хатынскай аповесці» Алеся Адамовіча, а само слова «Хатынь» не аб'явае ж звычайнай тэатральнай асаюды. І якая цішыня ў зале! Якія незабыўныя хвіліны роздуму пасля таго, як святло ў зале запалілася і як быццам самы час прагучаць апладысмантам. Патрэба ў такіх творах відавочная...

Так гаварыў пра спектакль Рускага тэатра БССР імя М. Горкага «Вяртанне ў Хатынь» гасць з Берліна драматург Юрген Грос. Дарэчы, нядаўна яго п'есе «Матч» з вялікім поспехам выконвалася на Лейпцыгскім фестывалі тэатраў, якія плённа распрацоўваюць сучасную тэматыку. Юрген Грос наведваў Мінск і пазнаёміўся са спектаклямі бягучага рэпертуару горкаўцаў у адпаведнасці з дагаворам, які ў семдзесят восьмым годзе заключылі паміж сабой Тэатр імя

Максіма Горкага ў горадзе Берліне і Рускі тэатр БССР імя М. Горкага. Дамоўлена, што аббудуцца абменныя гастролі, наладзіцца творчыя сустрэчы дэлегацыі абодвух тэатраў на прэм'ерах, калектывы. Рэжысёры паставяць на сцэне сяброў п'есы нацыянальнай драматургіі (у прыватнасці, мяркуецца, што галоўны рэжысёр з Берліна Альберт Хатэрлі падрыхтуе ў Мінску шылераўскіх «Разбойнікаў», а заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Барыс Луцэнка ажыццёвіць з нямецкімі артыстамі спектакль «Зачуюканы апостал» паводле каменты А. Макаёнка).

Адбыліся першыя сустрэчы. Альберт Хатэрлі і загадчык літаратурнай часткі берлінскай трупы Вера Кнаўбе наведалі Мінск і пазнаёміліся з пастаноўкамі на рускай сцэне п'ес В. Шэкспіра, М. Горкага, У. Маякоўскага і Б. Брэхта. Заслужаны работнік культуры БССР М. Няронскі і Б. Луцэнка пабывалі ў сталіцы ГДР, дзе мелі магчымасць адчуць творчую атмосферу тэатра-пабраціма.

Юрген Грос прыехаў у Мінск у снежні для збору матэрыялаў да сваёй новай п'есы, прысве-

чанай трагедыі Хатыні. Горкаўцы паказалі яму лепшыя работы, сярод якіх яго асабліваю ўвагу прыцягнула «Вяртанне ў Хатынь». Гасць з ГДР узрушыла спалучэнне высокага прафесіяналізму і сапраўднага артыстычнага натхнення выканаўцаў як вядучых роляў (Ю. Ступакоў, А. Клімава, Р. Яноўскі), так і эпізядных, якія, дарэчы, давераны акцёрам высокай кваліфікацыі. Юрген Грос сказаў, што ў яго п'есе пра Хатынь галоўнай дзейнай асобай будзе Іосіф Камінскі, які ўступіць у размову з бронзавай фігурай помніка. Мяркуецца, што на сцэне будзе паказана тое, што бачыў сам герой, і тое, што адкрываецца сімвалічнай фігуры помніка яму ж. Гаспадары суправаджалі Ю. Гроса і каменціравалі ўбачанае ім у мезях і непасрэдна ў Хатыні, пазнаёмілі са сведкамі незабыўных падзей вайны, падарылі яму фанэграму званоў Хатыні. Аб творчай гісторыі стварэння аповесці і потым спектакля расказалі гасцю Алеся Адамовіча, Барыс Луцэнка і рэжысёр Міхась Кавальчык. У гутарцы ўдзельнічаў консул Генеральнага консульства ГДР у Мінску Ульрых Дамс.

ПРЕМ'ЕРЫ

Рускі тэатр БССР імя М. Горкага пазнаёміў глядачоў з прэм'ерай спектакля, створанага паводле аповесці В. Быкава «Пайсці і не вярнуцца» (рэжысура заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Б. Луцэнкі і М. Кавальчыка, сцэнаграфія заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Ю. Тура, музычнае афармленне А. Рэнанскага).
На здымку: у ролях Зосі і Антона артысты А. Іванова і П. Юрчаннаў.

Дзяржаўны тэатр лялек БССР паказаў прэм'еру спектакля «Званы твайго лёсу» па п'есе А. Вольскага і П. Макаля. Рэжысёр-пастаноўшчык В. Казлова, мастацкае афармленне Л. Герлаван, музыка В. Помазава. У спектаклі заняты артысты К. і У. Калашніковы, Л. Цяўлоўская, В. Зельскі, А. Валановіч.
На здымку: у ролях маці і бацькі — артысты Кацярына і Уладзімір Калашніковы.

Фота Ул. КРУКА.

ДЗІУНЫ ФІЛЬМІ

Расказваецца пра музыканта, а музыкі з экрана амаль не чуць — толькі некалькі фраз пад канец.

У кадры ў асноўным статыка — сядзіць жанчына ў крэсле і гаворыць (пралог, зняты ў Маскве, у Вялікім тэатры, і тое-сёе з тэатральнага антуражу — для напаміну аб прафесіі герані, а не для раскрыцця характару), а паўстае перад глядачамі няўрымслівая, бурлівая натура.

Няма па ходу расказа ні сутычкі, ні якой-небудзь суровай размовы, геранія перад камерай спавядальна шчыра, адкрытая, а бачыш: чалавек гэты, як гавораць цяпер, некамунікабельны, круты, нясе сваё глыбока ў сабе і поруч з ім вельмі няпроста...

Словам, ніяк не супадае убачанае са звычайнымі, кананічнымі ўяўленнямі пра тое, як павінен здымацца і выглядаць дакументальны кінапартрэт.

А партрэт ёсць. Ды якой жа цікавай, багатай, маштабнай асобы!..

Гаворка ідзе пра Таццяну Міхайлаўну Каламіяцаву, дырыжора Беларускага тэатра оперы і балета, народную артыстку БССР. Гэта пра яе фільм «Тварам да вас», створаны нядаўна Беларускім тэлебачаннем.

ДВАЦЦАЦЬ ХВІЛІН З КАЛАМІЯЦАВАЙ

ДАКУМЕНТАЛЬНЫ ФІЛЬМ БЕЛАРУСКАГА ТЭЛЕБАЧАННЯ
«ТВАРАМ ДА ВАС»

Тут я павінен сам сабе запырачыць: няпраўда, што ў фільме не гучыць музыка! Ею ўсё тут прасякнута, свеціцца, дыкае — самымі глыбінямі, ачышчальнасцю.

І няпраўда, што геранія не паказана ў справе. Пасля фільма ясправа ўяўляеш і трапяткую настроенасць, высокую ўзрушанасць, і ў святлы гадзіны спектакля, і цвёрдасць, патрабавальнасць на рэпетыцыях.

І не магу пагадзіцца з недзе пачутай думкай, што глядачу даецца малавата інфармацыі — няясна, маўляў, што ж усё-такі такое гэты дырыжор для беларускага мастацтва. Дваццаці хвілін тэлеустрачы з Каламіяцавай аказваецца дастаткова, каб не толькі напоўніцца глыбокай да яе чалавечай сімпатыяй і паціўнасцю, захачце абавязкова пабываць у тэатры, калі яна за дырыжорскім пультам, даведацца, што ёю, як музыкантам, здзейснена, а і каб адчуць, што на экране буйны мастак, з тых, хто вызначае духоўную атмасферу, клімат, тэмпературу вакол.

Канечне, галоўная заслуга ў гэтым самой Каламіяцавай. Карціна ўражвае яе ўнутраным святлом, яе максімізмам. З поўным правам Таццяну Міхайлаўну можна лічыць не толькі гераніяй, а і галоўным аўтарам фільма. Аўтарам, які на прыкладзе аднаго жыцця — свайго жыцця — неардынарна разважае пра складанейшыя пытанні і як жа многа дае для роздуму. З гэтымі разважанымі можна згадзіцца і не згадзіцца. Можна пазайздросціць лёсу, з якім фільм знаёміць, а можна яго і трохі спалохацца. Але што знаёмства гэтае хваляе, што пасля яго адчуваеш, не баюся высокага слова, натарсіс, як пасля вялікай музыкі, якой самаахвярна (тут нельга не пагадзіцца з папулярным музычным тэлекаментарам С. Вінаградвай, таксама ўдзельніцай карціны) служыць Каламіяцава, — на гэта, думаю, не запырачыць ніхто з глядачоў, каму пашчасціла убачыць фільм.

Заслуга ж людзей, якіх мы абавязаны ідэяй гэтага партрэта і яе ажыццяўленнем, — у тым, што ім хапіла захаплення, таленту, цярплівасці.

Хто-ніхто можна сцэпаўць плячамі — пры такой «мадэлі», маўляў, добры партрэт зрабіць не так і цяжка. Але ж гадоў колькі назад дакументальнае кіно ўжо рабіла спробу паказаць Каламіяцаву. Аб'яднанне «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» выпусціла тады зборнік навін пра жанчын рэспублікі, і адна з навін прысвячалася ёй. Было там, помніцца, усё прафесійна, прыстойна, «на ўзроўні», але не было, гавораць па-руску, «откровенія». І ні чалавек, ні мастакоўскай натуре глядач не убачыў.

Уменне «разгаварыць», расказаць таго, каго «дымаеш, настроіць на шчырасць і натуральнасць перад аб'ектывам — якасць для рэжысёра дакументальнага кіно найважнейшая. А ў выпадку, калі працаваць даводзіцца з такім няпростым героем, як, скажам, дырыжор Каламіяцава, то яшчэ і багаж інтэлектуальны, што дазваляў бы да героя дацягвацца. Разумею, што гэта аксіёма. Але ж занадта часта пакуль яшчэ складаная, неадназначная асоба пераходзіць на экран невыразным, збедненым ценем!

У фільме «Тварам да вас» — ні банальнага слова, ні запазычанай думкі. Фільм проста і з густам зняты — без какецтва і прэтанцыённасці, якімі мы, здараецца, правінцыяна грашым.

Я быў поўны ўдзячнасці, калі пад канец стужкі чытаў у цитрах імёны яе стваральнікаў — сцэнарыстаў Т. Абакумоўскай і М. Мартынюк, рэжысёра В. Шавялевіча, апэратара В. Хаіціна, усіх, хто меў дачыненне да з'яўлення гэтай яркай работы.

Уладзімір МЕХАУ.

НА ЭКРАНЕ — КУБА

1-га студзеня 1979 года споўнілася 20 гадоў з дня перамогі кубінскай рэвалюцыі. У сувязі з гэтай выдатнай датай у гарадах і сёлах Беларусі праводзіцца паказ кубінскіх кінафільмаў.

Вялікую цікавасць уяўляе кубінская мастацкая кінааповесць «Мелье: хроніка барацьбы». Яна прысвечана выдатнаму кубінскаму рэвалюцыйнаму, заснавальніку Кубінскай кампартыі Хулію Антонію Мелье. Рэжысёр фільма Эрыке Пінеда Барнет старанна вывучыў архівы, сабраў мноства дакументаў, адшукаў людзей, якія ведалі Мелье, фатаграфіі і іншыя матэрыялы. Усё гэта дапамагло яму надаць ігравой карціне праўдзівасць і ўскхвалванасць дакументальнай хронікі, аднавіць вобраз чалавека і эпохі.

Глядачы змогуць паглядзець таксама кубінскія мастацкія кінастужкі «Чалавек з Майсініну», «Слова за вамі», «Другі Франсіска».

З велізарнай цікавасцю глядзіцца поўнаметражны каляровы хронікальна-дакументальны кінакарціна «Сардэчна запрашаем — гаворыць Куба». Гэты хвалюючы кінарасказ аб афіцыйным сяброўскім візіце Генеральнага сакратара Цэнтральнага Камітэта КПСС таварыша Леаніда Ільіча Брэжнева ў Рэспубліку Куба. У яркай публіцыстычнай форме фільм аднаўляе атмасферу брацкага сардэчнага прыёму, аказанага Леаніду Ільічу кіраўнікамі Камуністычнай партыі і ўрада Рэспублікі Куба, усімі працоўнымі братняй краіны.

У кінастужках і клубна паказваюцца таксама хронікальна-дакументальныя кінастужкі «А. М. Насыгін у кубінскіх сяброў», «Наш госяць — Фідэль Кастра», «Добры дзень, Куба!», «Кубінскі рапартаж», «На фронце камуністаў Кубы».

Р. КАРОТКІ.

СВЕТ ПОВЕН ПАЭЗІІ

Я не хацела б, каб яе вобраз падыходзіў пад нормы, якія звычайна прыняты ў журналісцкім лексіконе: герой артыкула, герой нарыса, замалеўкі... Для мяне яна — суб'яднік і памочнік, нават вось тут, у гэтых радках.

Таня Логінава — спакойны чалавек, зусім неспадзяваны ў студыйнай мітусні. Міма яе, напэўна, можна прайсці, не заўважыўшы. А толькі раз-пораз, пасля першай жа нашай сустрэчы, памяць выхоплівала са збытаных клубочкаў уражанняў яе твар. Есць у ім тое, што ідзе знутры, глыбокае і недасяжнае. Есць — нават не ў вачах, а ў яе неспадзяванай ўсмешцы.

Таня Логінава — кінаапэратар. Трошкі раней нікому і ў галаву не прыйшло б назваць прафесію кінаапэратара жаночай. Вы ж памятаеце кадры, калі на глядача з экрана жудасна хутка імчыць цягнік. А то — агідная слізкасць балотнай дрывы або прыцягальная таямнічасць падводнага жыцця.

Вось і ўявіце, дзе павінен быць апэратар: ці на шпалах, ці ў сцюдзёнай вадзе... І ўсё ж была Маргарыта Піліхіна — «першая камера» краіны на працягу многіх год. Гэта яна, як казаў М. Хуцёў, «ніколі не страчваючы сваёй жаночасці і валодаючы ўсімі якасцямі, неабходнымі для працы ў гэтай прафесіі», перавярнула былыя ўяўленні аб апэратарскім майстэрстве, аб канонах і магчымасцях, аб тым, што можна і чаго нельга... І былі «Дзённыя зоркі», і быў «Чайкоўскі», і балет на экране «Анна Карэніна».

— Мы заўсёды пакланяліся яе апантанасці прафесіі, — успамінае Таццяна свайго настаўніка ва ВГІКу Маргарыту Піліхіну. — Некалькі разоў яна брала нас на здымкі. Яна валодала вялікімі чалавечымі якасцямі. Працавала з нейкай адухоўленай адказнасцю і ўвагай. Была незвычайна тактоўным сябрам і для сваіх калегаў, і для нас, студэнтаў.

...Тані было даручана зняць у якасці практыкавання сцэну з фільма «Ляцкі журавы»: Вераніка атрымала вестку аб гібелі Барыса. Гэта пазней выкрышталізавалася ў яе меркаванні нахтал наступных: сапраўдны фільм у вышэйшым сэнсе — пластычнае выражэнне музыкі, пластыка — бачная музычнасць. А тады, у гады студэнцкія, давялося вольна з гэтым «пластыку» атрымаць «стройку». Але і ў хвіліны сумненняў і расчараванняў Піліхіна звярталася да яе: «Ты ж — мастак...». І Таня несла праз гадзі адказнасць перад сваім настаўнікам. У асаблівасцях выяўленага стылю Логінавай ад Піліхінай — дынаміка і лірызм, наватарская дзёркасць прыёму і глыбокі псіхалагізм, падначаленасць усіх сродкаў агульнай задумцы фільма.

Неяк я пацікавілася ў Таццяны:

— Тэрмін «паэтычная камера», які ў апошні час адкрыты пачуць часта, не абмінуў і вас. Тое, што вабіць вас у мастацтве, сапраўды ляжыць у сферы паэтычнага кіно?

— Я аднаго баюся, каб вось гэты тэрмін не вандраваў за мной з фільма ў фільм. Не хачу застыць у адным, раз і назаўсёды знойдзеным. «Паэтычнае» я разумею ў тым сэнсе, што зараз у выяўленчым ладзе фільмаў спосаб бачання стаў змяняцца спосабам мыслення. Чалавек на

экране і навакольным прадметам з'яўляліся ў адухоўленае цэлае. Гэта дало магчымасць весці здымкі на буйных планах. Рэжысёр і апэратар прыйшлі да магчымасці выражэння, а не выяўлення. Камера стала расказваць, а не паказваць.

Яе камера — гэта не бачанне свету праз прызму метафар і асацыяцый. І тым не менш яна паэтычная. Спачатку здаецца, што нічога асаблівага няма: ні экспрэсіўных ракурсаў, ні вострых нечаканых кампазіцый, ні тонкай ігры свету, якая перадае фактуру прадметаў і твараў. Але...

Многія яе ранейшыя фільмы («Там, удалечыні, за ракой», «Ясь і Яніна», «Надзеіны чалавек»), што і казаць, аддавалі даніну модзе. Але нават і сёння ў адным можна вызначыць аб'ёмнасць фактуры, у другім — дзівосную стэрэаскапію, у трэцім — высакароднасць тону, у чацвёртым — музыкае суладдзе прадметаў у кадры і суаднесенасць паміж кадрамі. Ад фільма да фільма апэратар так імкнецца паставіць кадр, каб гэта была форма экраннай арганізацыі рэальнага жыцця. У яе ранніх стужках, пры ўсіх недахопах, акрэслівалася душа, праз якую паўставаў чалавек, душа, якая і ўзімалася да адухоўленасці.

На жаль, мне не давялося пабачыць дыпломную работу Таццяны «Як мерай прыгажосць скажа». На жаль — таму, што, відаць, з гэтай «меры» і пачалася тая прыгажосць, якая вызначыла пазней творчы пошук апэратара Т. Логінавай, яе мастацтва, аб якім пазней крытыкі скажуць: тонка і змацавана. Гэты фільм атрымаў дыплом першай ступені за лепшую апэратарскую работу ў дакументальным кіно на фестывалі ва ВГІКу. Больш шырокае прызнанне прыйшло пасля дзюх яе работ на «Беларусьфільме»: «Берагі» (фільм зроблены на матывах апавядання В. Шукшына «Увосень», увайшоў у кінаальманах «У профіль і анфас») і «Вянок санетаў».

...Насычаны сонечным святлом мурог берагоў падплывае ўсё бліжэй. Быццам зліваюцца ў адно — бераг і... паром. Эх, Піліп, усё жыццё так і не сышоў са свайго берага-парома. Страніў Мар'ю — нявесту, а не сышоў... Камера то падымецца над зялёным, але ўжо кранутым воценскай квеценню акасітам, то затрымаецца на тварах. Вось Піліп просіць дазволу Паўла развітацца з Мар'яй у апошні раз. Здымкі ідуць выключна на буйных планах. Камера дынамічная, сама-сведка гэтай няпростай размовы: кідаецца ад счарнелага ў горы твару Паўла да тужлівых вачэй Піліпа. І быццам выпадкова «падхопіць» сіратлівыя восенскія кветкі на труне. А потым узнімаецца над пыльнай рудой дарогай — доўгай, бяскончай, вечнай, як само жыццё... Светлавая натуральнасць арганічна ўваходзіць у фільм, экран з пласкасці рап-

там пераўтвараецца ў трохмерную прастору. Вось Піліп размаўляе з жонкай. Светлавая эфект будзеца на выразным сутыкненні цёмных і светлых плоскасцей, на суадносінах таноў. Ніякіх плямаў і канкрэтных лінейных малюнкаў. Галоўнае — вокны, светлыя прамавугольнікі акон. Эфект ствараецца вельмі тонкім балансам іх яркасцей і ўсяго, што знаходзіцца ў пам'яшканні. Самае яркае ў пабудове — вокны, злёгка запаленыя, а таму інтэнсіўна рассяяваючыя святло. Побач з імі ўсё выглядае як з цемры — азмрочаныя сцены, постаці людзей, прадметы. Зусім нязначна акцэнтаваны танальны кантраст — і інтэр'ер ўжо мае пэўны настрой. Так было ў «Берагах», хаця навела ў пастаноўцы рэжысёра С. Сычова не вычэрпвае змест шукальніскага апавядання.

А потым — «Вянок санетаў». Таццяне Логінавай пашчасціла сустрэцца з таленавітым рэжысёрам Валерыем Рубічыкам, які гаварыў: «Выяўленне для мяне самае святое. Нават, калі ў кадры ігра акцёра «прайграе», а выяўленне — сапраўды творчае, я згаджуся менавіта на гэты кадр».

Запавольваюцца рухі, прыглушаецца музыка. А жыццё быццам тое ж: будзённая пад'ехаў грузавік, рабочыя мітусліва вызалююць штосцы з дашчанай скрыні. Адштурхнулі штыкеціны — і паволі разлілася па экрану вечная музыка паэзіі. Пушкін... Сярод вайны, сярод разбурэнняў узышло «неубіенное». І няма тут буйства экрану. Скупы, лінейны малюнак, выразнасць пабудовы, амаль рэльефная святеленне — вось яна, экранная графіка.

Кінематаграфічная проза ў «Вянку санетаў» узыходзіць да паэзіі. Камера Логінавай вядзе думку то хутка, то паволі, амаль без акцэнтаў, часцей, чым кропкай, карыстаючыся коскай і шматкроп'ем. Кадр — быццам слова ў фразе. Есць такое выказванне «паэзія выпадковасцей». «Выпадкова» — ды як! — глянулі на нас з экрану вочы Арцёма, калі сам яго твар амаль губляўся за спінамі іншых людзей; «выпадкова» праз постаці музыкантаў глядзіць такія цудоўныя ў сваёй суровасці вочы капельмайстра; «выпадкова» застыла на падушцы пяшчотная жночкая рука. Гэта ж тое, што міжволі трапляе ў мікрасвет паэта...

Цяпер В. Рубічык разам з Т. Логінавай набліжаецца да фільма «Дзікае паляванне караля Стаха». Сцэнарый зроблены рэжысёрам па матывах аповесці Уладзіміра Караткевіча. Ідуць пробы. У студыі — цішыня. Зрэшты, цішыня абсалютная, няма, не бывае цішыня наогул на здымачнай пляцоўцы. Голас рэжысёра: «Ціха! Пачынаем! Матор!». А далей пачынаецца кіно. І — будзе мастацтва. Будзе яшчэ адна — новая! — сустрэча з апэратарам Таццянай Логінавай.

Людміла САЯНКОВА.
Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

ПАРАДОКС ПЛАТОНАВА

Гадоў пятнаццаць назад, калі Уладзімір Платонаў абараніў кандыдацкую дысертацыю, сябры падарылі яму альбом з жартоўнымі малюнкамі і надпісамі. Сярод апошніх былі вядомыя радкі з ламааносаўскай оды. Крыху перайначаныя, яны парувалі вершаваны памер, браліся з папраўкай на час і месца дзеяння: «О ваши дни благословенны! Дерзайте, ныне ободренны раченем вашим доказать, что может собственных платонов и быстрых разумом невтонов земля белорусская родять!».

Віноўнік урачыстасці пасмяяўся разам з усімі над каламбурам, «выгрываючы» яго фамільнае «сваяцтва» з заснавальнікам першай акадэміі ў старажытных Афінах, і ў тон жарту паабяцаў «дзярзаць і даказаць». Жарт, між тым, аказаўся прарочым: не прайшло і дзесяці гадоў, як нядаўні студэнт стаў акадэмікам — самым маладым у Беларусі, а магчыма, і не толькі ў Беларусі.

Не без душэўных ваганняў закрэмаю я тэму, якая, ведаю, выклікае ў Платонава ўсешку. Гаворачы пра навуковыя заслугі і тытулы, якія быццам бы «апаўраджаюць», і вядомы нашых паняццяў, яго ўзрост, журналісты робяць з гэтага сенсацыю. А ён не любіць сенсацый, бачачы ў іх нешта другараднае, што не мае адносінаў да гадоўнага, што складае сутнасць і сэнс яго жыцця, — матэматыкі.

Нашы звычайныя ўяўленні пра гэтую навуку ў асноўным звязаны з лічбамі. Каб зразумець, якой матэматыкай займаецца Платонаў, трэба гэтыя школьныя ўяўленні адкінуць. Бадай, бліжэй за ўсё да матэматыкі, пра якую ідзе гаворка, калі можна так сказаць, яе родная сястра, — філасофія. Пошукі заканамернасцей у хаосе прыватных выпадкаў, стварэнне стройнай лагічнай сістэмы.

Я не магу сцвярджаць, што ў поўнай меры спасціг сутнасць навуковых даследаванняў Платонава, хаця ён шматразава і прызнаюся, у большасці выпадкаў беспаспяхова спрабаваў растлумачыць мне прынцыпы распрацоўваемых ім тэорыяў з галіны алгебраічнай геаметрыі або тапалогіі. Вельмі аддаленае, затое дастаткова яснае ўяўленне аб адной з гэтых праблем дае такі прыклад прасцейшай тапалагічнай загадкі: як зняць пінжак, не здымаючы паліто? Паспрабуйце зрабіць гэта, і вам няцяжка будзе ўявіць задачы больш складаныя. Напрыклад, такую, як працягнуць вярблюда скрозь іголкавае вушка? Усходні фальклор зрабіў гэты рызыкаўны эксперымент класічным прыкладам немагчымага. Дзіўная навука тапалогія даказвае, што гэта — прынамсі, тэарэтычна — магчыма.

Баюся, каб у каго-небудзь не склалася ўражанне, што акадэмік Платонаў займаецца гэтакімі цыркавымі трукамі. Галаваломкі, пра якія ішла гутарка вышэй, толькі даказваюць, што ва ўсякай навуцы, нават такой сур'ёзнай, як матэматыка, ёсць свае казусы. Нам яны спатрэбіліся тут толькі для таго, каб растлумачыць, якога роду задачы трэба рашаць даследальніку, які працуе ў адной з многіх галін сучаснай матэматыкі.

Дасягненне значных прынцыповых вынікаў у сённяшняй навуцы, патрабуе — так лічаць многія — вузкай спецыялізацыі. Адзін з іх, таленавіты і дастаткова вядомы матэматык, прызнаўся мне, што не разумее тую галіну, у якой працуе Платонаў і яго гэта зусім не хвалюе: ведаць усё немагчыма...

Мне не раз даводзілася чуць, што Платонаў, як вучоны, непрактычны, маўляў, спрабуе абняць неабдымнае. Знайшоў, вобразна кажучы, вугольны пласт — ну, як іншыя ў такіх выпадках робяць? Займі месца і распрацоўвай, прабівайся ўглыб і ўшыркі, пакуль не пераканашся, што засталася адна пустая парода. А ён? Знайшоў не вугольны пласт — залатаносную жылу, паказаў іншым, растлумачыў, як распрацоўваць, і памчаўся далей. За алмазамі? За сіняй птушкай?

Тым, хто так думае, відаць, няўцям, што, як у геалогіі, так і ў матэматыцы, як і ў літаратуры, так і ў жыцці, наогул, ёсць паз-эія адкрыццяў і проза распрацовак, і першае не лепш і не горш, не цяжэй і не лягчэй другога. Проста гэта розныя рэчы. І няхай лічыцца агульнапрынятым, што лепш сініца ў руцэ, чым журавель у небе, — заўсёды знойдзецца чалавек, гатовы даказаць адваротнае.

Ёсць матэматычныя праблемы, рашэнні і метады, якія носяць імя Платонава. Не ведаю, ці ёсць сярод іх «парадокс Платонава». Але мне чамусьці здаецца, што так можна абзначыць яго творчы метад, прынцып яго падыходу да навуковых і жыццёвых з'яў.

Зрабіць глыбокае, прынцыпова адметнае адкрыццё ў галіне матэматыкі — і пачаць, што называецца, з нуля ў новай, на чыйсьці погляд, бесперспектыўнай алгебраічнай навуцы.

Сумняваюцца ў прывычным і рабіць неверагоднае відавочным — гэты прынцып дапамог акадэміку Платонаву вырашыць шэраг праблем, над якімі трэць стагоддзя думалі лепшыя алгебраісты ўсяго свету, і стварыць матэматычную тэорыю, адзначаную нядаўна Ленінскай прэміяй.

Свет матэматыкі з яе дыяпазінам ад нуля да бясконцасці ўяўляецца мне зорным небам, дзе незлічоныя ззяючыя кропкі, нібы вабяць чалавецтва: «А ну, хто паспрабуе палічыць?» І ў кожным стагоддзі знаходзіліся, і цяпер знаходзяцца астранолагі, якія спрабуюць абняць неабдымнае. Яны робяць гэта, як мільён гадоў назад да нашай эры: «Раз, два, тры, чатыры, пяць...».

Іншыя клічуць на дапамогу ЭВМ: такі век. Трэція спрабуюць палічыць пакуль нябачныя зоркі. Уладзіміра Платонава я бачу за адным заняткам у фантастычным вобразе конніка на крылатым кані.

На крылатых конях скачучы звычайна паэты. Але адзін з іх неяк напісаў: «Натхненне патрэбна ў геаметрыі, як і ў паэзіі». Гэтыя радкі належыць А. С. Пушкіну.

А. КАРЭЛІН.

ІВАНУ СЯРКОВУ—50

Споўнілася 50 гадоў вядомаму беларускаму дзіцячаму пісьменніку Івану Сяркоў. У сувязі з гэтым праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Іван Кірэвіч! З выпадку Вашага 50-годдзя шлём Вам, нашаму таварышу і сябру па пяру, свае шчырыя віншаванні. Выхаванец Мінскага артылерыйскага падрыхтоўчага вучылішча, Вы да 1955 г. служылі ў Савецкай Арміі, дзе прайшлі школу жыццёвай загартоўкі.

Пасля вайсновай службы Вы працавалі ў гомельскай раённай газеце, звычайна вучыліся ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя У. І. Леніна на факультэце журналістыкі, які пасляхова скончылі ў 1962 г. З 1960 г. працуеце на Гомельскай студыі тэлебачання, спачатку на пасадзе рэдактара, а потым гадоўнага рэдактара.

Літаратурную дзейнасць Вы пачалі ў 1965 г., пісалі гумарэскі, аповяданні, якія друкаваліся ў часопісе «Вожык», у абласной газеце «Гомельская праўда», у калектыўных зборніках гумару і сатыры.

Шыроку вядомасць прынесла Вам аповесць «Мы з Санькам з тыле ворага», якая выйшла з друку ў 1968 г. Праз два

гады Вы апублікавалі новую аповесць «Мы — хлопцы жыгучыя», за якую на ўсесаюзным конкурсе на лепшую кнігу для дзіцяцей атрымалі першую прэмію.

Вашы кнігі «Мы з Санькам з тыле ворага» і «Мы — хлопцы жыгучыя» напісаны шчыра, з дасканалым веданнем народнага жыцця, з добрым мастацкім густам, яны сталі прыкметнай з'явай у беларускай дзіцячай літаратуры.

Прыемна адзначыць, што гэтыя кнігі перакладзены на рускую мову і на некалькі мовы народаў братніх рэспублік.

З'яўляючыся сакратаром Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР, Вы шмат клопатаў і ўвагі аддаеце рабоце з маладымі пісьменнікамі, дапамагаеце ім павышаць літаратурнае майстэрства.

Жадаем Вам, дарагі сябра, новых творчых здзяйсненняў, радасці, шчасця.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае юбіляру доўгіх год жыцця, плёну у творчай дзейнасці.

МІКОЛУ ЛУФЕРАВУ—50

Крытыку і літаратуразнаўду Микола Лифераву спаўняецца 50 гадоў. З нагоды юбілею праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала яму прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Мікалай Пятровіч! Вітаем Вас, нашага таварыша па пяру — крытыка і літаратуразнаўца, з 50-годдзем з дня нараджэння.

Мы ведаем і цэнім Вашы крытычныя артыкулы і навуковыя працы, прысвечаныя пытанням гісторыі беларускай савецкай прозы і сучаснага літаратурнага працэсу.

Ваша манера працы «Проза Кузьмы Чорнага» стала прыкметнай з'явай у вывучэнні творчай спадчыны выдатнага пісьменніка. Вы з'яўляецеся

таксама аўтарам раздзелаў «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры», сааўтарам кнігі «Праблемы сучаснай беларускай прозы». Кандыдат філалагічных навук, дацэнт Магілёўскага педагагічнага інстытута. Вы імела сілу і энэргію аддаць справе выхавання маладых настаўнікаў, літаратараў.

Жадаем Вам, дарагі Мікалай Пятровіч, добрага здароўя, творчага натхнення, новых поспехаў у навукова-педагагічнай і літаратурна-крытычнай дзейнасці.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае юбіляру добрага настрою, здзяйснення творчых задум.

ТУТ ЯГО ЮНАЦТВА Ў БОЙ ХАДЗІЛА

Да 60-годдзя Міхаіла Ханінава

З часу вайны Міхаіл Ханінаў прапісаны да Магілёўшчыны. Прапісаны сваёй гераічнай партызанскай біяграфіяй, актыўнай літаратурнай і грамадскай дзейнасцю, сыноўняй любоўю да Беларусі. Часам здаецца, што з таго вогненнага грымотнага лета, калі ўпершыню ступіў ён на бераг Вольсы-ранкі. М. Ханінаў і не пакідаў Магілёўшчыну, — амаль увесь час ён з намі, навідавоку. То самога ўбачыш у Магілёве ці ў Клічаве, то новую сваю кнігу дашле, то прозвішча яго з'явіцца ў маскоўскім часопісе. А калі

гаворыць аб прапісцы, то яна сапраўды ёсць у Ханінава: ён ганаровы грамадзянін беларускага горада Берасіно, ганаровы калгаснік калгаса «Савецкая Беларусь» Клічавскага раёна. Даведка аб ім ёсць у Беларускай Савецкай Энцыклапедыі.

Пасля вайны М. Ханінаў стаў вядомым калмыцкім савецкім паэтам. Яго вершы і паэмы ў перакладзе на рускую мову друкаваліся, выдаваліся асобнымі кнігамі ў Маскве і сталі здабыткам усесаюзнага чытача. Два зборнікі вершаў у перакладзе на беларускую мову выйшлі ў Мінску. Паэт у званіках сонечных фарбах паказаў нам свой родны край, братнюю Калмыкію, шырокія стэпы з курганамі, музыку ветру ў конскіх грывах, мудрую і шчодрую душу свайго самабытнага народа.

У апошнія гады М. Ханінаў пачаў працаваць і ў прозе. Выйшлі ў Маскве яго дакументальная аповесць «Міша Чорны — гэта я» (выдавецтва «Правда», 1976) і раман «Помніш, зямля смаленская» (выдавецтва Міністэрства абароны СССР, 1977).

Раман «Помніш, зямля смаленская» вяртае нас у ліпенскія дні 1941 года, у паласу зацэптых бабў на Смаленшчыне ў самы цяжкі для нашай Радзімы час. М. Ханінаў праўдзіва, а, гадоўнае, па-свойму, не паўта-

раючы таго, што ўжо вядома чытачу, малюе батальныя сцэны, у набліжаным асвятленні паказвае вобразы радавых воінаў. Пісьменніку удалося самаю прымаць удзел у тых ба-ях, якія апісвае — адсюль, відаць, і такая дакладнасць і неаўтарнасць старонак рамана.

М. Ханінаў пасля бабў — на Смаленшчыне знайшоў дарогу ў партызанскі лес пад Клічавым. Пра свае бацьвы справы ў тыле ворага ён расказаў у аўтабіяграфічнай аповесці «Міша Чорны — гэта я».

У адным з вершаў М. Ханінава ёсць такія радкі:

То курган, то брацкая магіла,
Падступнае пушка да вады.
Тут маё юнацтва ў бой

хадзіла,
Ужо дзесяці год не снішчучы
кулі,

Сон-трава ўсцяж даўніх
рубляжоў.

А зязюль шэрая кукуе,
Лічыць тых, хто з бою не
прышоў.

Пасталелыя занадта рана,
Не саромімся мы сівіны.

Зноў вядзе былога партызана
Сцежка, што лягла ў час
вайны.

Міхаіл Ханінаў наведвае свае даўнія сценкі. І кожнае наведванне — гэта новы верш, паэма, аповесць, раман, за якія ўдзячны яму чытачы.

Аляксей ПЫСІН.

І З БЕЛАРУСКАЙ—ТАКСАМА...

Олеву Іыгі—60

Пра эстонскага пісьменніка Олева Іыгі ў «Краткой літаратурнай энцыклапедыі» сцісла сказана, што ён—крытык, на-

радіўся на востраве Саарэма 9 студзеня 1919 года, у 1956 годзе скончыў Тартускі ўніверсітэт, яму належыць даследаванне пра творчасць эстонскага савецкага пісьменніка Р. Сіргэ, зборнік «Літаратурныя наардына-ты», шматлікія артыкулы па пэ-таніх раззекіа эстонскай савецкай прозы і паэзіі, з 1958 г. ён рэдагуе часопіс «Мова і літаратура». Аб перакладчыцкай працы напісаны адзін сказ: «Перакладае з рускай, беларускай і польскай моў».

Перакладае з беларускай... Дастаткова расшыфраваць толькі гэтыя словы, каб уявіць, якую вялікую працу робіць Олеў Іыгі як перакладчык, як сябра многіх літаратур. Дзякуючы яго перакладам эстонскі чытач пазнаёміўся са зборнікамі аповяданняў і аповесцяў Янкі Брыля «Апошняя сустрэча», аповесцяў Васіля Быкава «Трэ-

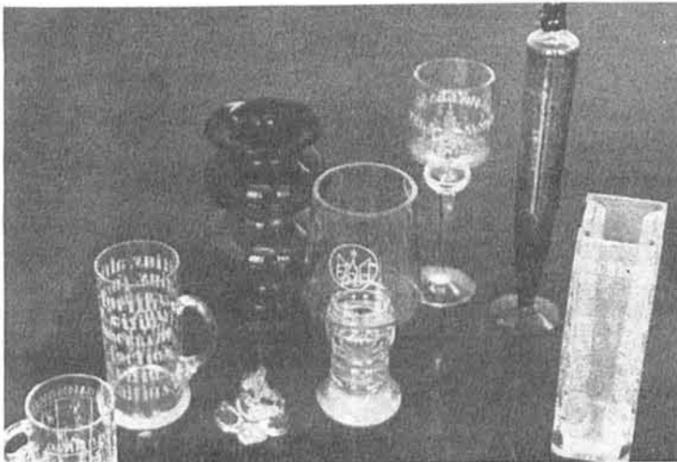
цяя рарета», раманамі Івана Мележа «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы». Олеў Іыгі ўдзельнічаў у выданні на эстонскай мове выбраных вершаў Янкі Купалы і Януба Коласа. А нядаўна ён прыслаў у Саюз пісьменнікаў Беларусі прыемны падарунак — перакладзеныю ім трылогію Януба Коласа «На ростанях».

І ўсё гэта—з арыгінала, Олеў Іыгі першы пачаў у Эстоніі перакладаць нашу літаратуру не з падакладніка, а з арыгінала. І перакладаць так, нібы беларуская мова—яго родная.

І ў дзень, калі нашаму добраму сябру спаўняецца шэсцьдзят, хочацца сказаць яму вялікае дзякуй, хочацца пажадаць новых здзяйсненняў у шматграннай творчай працы, новых творчых сустрэч з беларускім мастацкім словам.

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

БЯРОЗАЎСКІЯ СУВЕНІРЫ

Шклозавод «Нёман», які размешчаны ў г. п. Бярозаўка Лідскага раёна, наладзіў выпуск сувеніраў з алімпійскай сімволікай. Над узорами вырабаў працуюць маладыя мастаі прадпрыемства Вольга Рыжкоўская і Аркадзь Анішчык. Яны прыкладаюць шмат старання і майстэрства, каб бярозаўскія сувеніры спадабаліся пакупнікам. Задуму мастакоў ажыццяўляюць майстры сувенірнай брыгады Браніслава Хлябовіча.

Фота Г. БАРАЎЦОВА.

ДУМКА стварыць канцэртную праграму з сачыненняў беларускіх кампазітараў з'явілася ў Яўгена Гладкова даўно. Доўга падбіраў музыку: хацелася, каб былі прадстаўлены кампазітары розных пакаленняў, рознага творчага почырку. Шмат працаваў над тэхнічным увасабленнем кожнага твора, філігранна адшліфоўваў ножны пасаж, кожную варыяцыю. Хацелася ў новай праграме найбольш поўна, пераканаўча паказаць усе магчымыя любімага інструмента.

І вось аднойчы вядомыя кампазітары, пісьменнікі, артысты, выкладчыкі і студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, Мінскага інстытута культуры, Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі, выхаванцы дзіцячых музычных школ горада, шматлікія слухачы сабраліся ў Доме літаратара на вечар «Беларускія кампазітары — беларускім цымбалам», дзе і выступіў з вялікай канцэртнай праграмай в. а. дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага, лаўрэат рэспубліканскіх конкурсаў Яўген Гладкоў. Гэтага

жоўваўся дзесяткам твораў, прычым даволі традыцыйнага напрамку, то цярпер выбар даволі шырокі, — гаворыць Я. Гладкоў. — Асабліва прыемна тое, што на нас зярнулі ўвагу прафесійныя кампазітары, пераканаўшыся ў тым, што цымбалы — цудоўны інструмент! Прыемна мець у рэпертуары нацыянальныя песні. У маім рэпертуары больш за 40 твораў Д. Камінскага, Г. Вагнера, К. Цэсакова, В. Войціка, Э. Тьірманд, Л. Абелівіча, С. Картэса, Д. Смольскага, І. Лучанка. Хацелася б, каб і іншыя кампазітары не забывалі наш цудоўны беларускі інструмент. Багацейшая палітра фарбаў, вялікі дыяпазон, разнастайнасць тэмбраў даюць магчымасць на цымбалах выконваць і вяртуозныя творы, і напеўныя лірычныя мелодыі, і творы з ярка вызначаным фантастычным каларытам. Аднолькава выразна гучаць і агнявы народныя, і грацыёзныя старадаўнія танцы; па тэмбру ж і каларыту могуць нагадваць цымбалы і ансамбль вясковых музыкантаў, і клавесін. Я ўпэўнены, што цымбалы здольны адгукуцца на любое мастакоўскае імкненне кампазітара.

АДКРЫЦЦЕ СПРАДВЕЧНАГА

цымбаліста ведаюць не толькі ў нашай рэспубліцы. Ён з поспехам канцэртаваў у большасці рэспублік краіны і за яе межамі: ў Чэхаславакіі, ГДР, Аўстрыі, Ірландыі, Англіі, Сірыі, Анголе. Яго майстэрства з кожным годам удасканальваецца, творчая манера набывае яркія індывідуальныя рысы, адрацоўваецца тэхніка, выразнай становіцца гука.

Вялікае значэнне надае Я. Гладкоў фарміраванню рэпертуару. Цярпер у яго «актыўна» больш за 90 твораў. Гэта і класіка: Л. Моцарт, Л. Бетховен, Ф. Крэйслер, Ф. Ліст, І.-С. Бах, П. Чайкоўскі, М. Рымскі-Корсакаў, М. Глінка, К. Дэбюсі, Б. Бартак, і п'есы савецкіх кампазітараў: Д. Шастанавіча, А. Хачатурана, Г. Свірыдава, К. Караева. І на ганаровым месцы — апрацоўкі беларускіх народных песень, танцаў: і журботных, і зіхатліва жартоўных. Музыкант тонка адчувае беларускую народную музыку і сваім выкананнем імкнецца перадаць усе яе адценні. І гэта яму ўдаецца, бо валодае ён багаццем тэмбравых фарбаў, валодае разнастайнымі спосабамі гукаатрымання, умела раскрывае тэхнічныя і мастацкія магчымасці цымбалаў. Усё гэта дапамагае пераканаўча перадаць змест і твораў буйных форм. Тут асабліва ўзрашае выкананне Другога канцэрта Д. Смольскага паміці І. Жыновіча, дзе выканаўца адчуваць перадае і трагізм адыходу з жыцця таленавітага артыста, вобраз якога непаруўна звязаны з вобразам Радзімы, з нацыянальнымі вытокамі яе мастацтва наогул, і свой уласны чалавечы сум, боль, успамін аб любімым настаўніку.

Канцэртныя праграмы Я. Гладкова — яшчэ адно сведчанне таго, што цымбалы, для некаторых — усяго толькі фальклорны інструмент, які здольны «перадаць» поўнку ды «Лявоніху», — трывала становіцца на канцэртнай эстрадзе ў рад з апрабаванымі, класічнымі інструментамі, і як і яны, класічныя, могуць перадаць усё багацце чалавечых пачуццяў.

— Калі раней рэпертуар цымбаліста абмя-

На вечары ў Доме літаратара гучалі творы надзвычай розныя, кантрастныя і па зместу, і па гарманічнай мове, і па прыёмах ігры. Каларытна, з выдумнай была выканана гумарэска «Як пасварыліся Лявон з Лявоніхай» Э. Тьірманд — быццам з усмешкай расказаў нам музыкант добрую беларускую казку. А следам — лірычная «Элегія» А. Залётнева, дзе мяккасць гучы даведзена да дасяналасці: «Прэста» К. Цэсакова, дзе музыка прагучала ёміста, закончана па форме. Уменне выразна падкрэсліваць кантраст асабліва выявілася ў выкананні трох нумароў «Сюіты» С. Картэса. Кожная п'еса захавала адметнасць: захалляла вастрыня і гратэсканасць у «Фантастычным маршы», вабіла мяккасць і празрыстасць «Накцюрна», запальвала жыццярэаднасць «Гумарэскі». І разам з гэтым «Сюіта» успрымалася як цэласны музычны вобраз.

Гучалі ў канцэрце творы і так званыя традыцыйнага цымбальнага рэпертуару. Гэта і папулярныя «Беларускія напевы» Д. Камінскага, і новая «Фантазія на тэмы беларускіх песень» самадзейнага кампазітара М. Сіраты (для цымбалаў і альта). Асобнае месца ў праграме заняла «Анварэль» (для цымбалаў і альта) В. Войціка. Гэта твор-роздум, твор, які перадае складаны ўнутраны стан чалавека. Не памылкова, калі скажу, што падобныя творы — прычыноўна новыя ў цымбальным выканавстве і прымаюцца з асаблівым поспехам.

Нельга не адзначыць, што гэта быў не толькі канцэрт (дарэчы, у другім аддзяленні выступіў ансамбль цымбалістак кансерваторыі, добры і эладжаны калектыў, якім кіруе Я. Гладкоў), але і урок-паказ. Паказ новых дасягненняў беларускіх кампазітараў у нацыянальнай інструментальнай музыцы, паказ новых, неспадзяваных магчымасцей старадаўняга інструмента. Велізарная разнастайнасць фарбаў, характаво гучання — і адкрыліся нам цымбалы быццам упэўна.

В. ТРАМБІЦКАЯ.

БАГІ НАРАДЖАЮЦЦА І ЗНІКАЮЦЬ...

«Але ж царква ёсць храм богу ілжываму... Ці можам мы ў такім выпадку цікавіцца рознымі прадуктамі гэтай вялікай сацыяльнай ілжы?» — так востра ставіў пытанне А. В. Луначарскі. На яго нарком асветы адказаў сам: «Для адных гэта старая царква, адкуль малітва да бога больш даходлівая. Для іншых гэта помнік даўніны, які яны аберагаюць у імя культуры, якая расце і з клопатам ставіцца да свайго мінулага».

...У Жыровічы са Слоніма нас вяла старая брукаваная дарога, абсаджаная ліпамі і бярозамі. Сотні, тысячы паломнікаў з усёй Беларусі, з Літвы і Польшчы стагоддзямі тапталі гэтую дарогу, адпачывалі на яе абочынах і, перажагнаўшыся, зноў ішлі далей: маладыя і старыя, жанчыны і мужчыны, хворыя і здаровыя...

Вось ужо паўтысячы гадоў Жыровіцкаму манастыру. Калі б маглі гаворыць яго сцены,

пра што расказалі б яны? Пра тое, як каралі і буйнейшыя магнаты Рэчы Паспалітай прыязджалі сюды ў адзенні пілігрымаў, прывозілі дарагія падарункі, каляліся ў грахах, кляліся ў любові да бліжняга, а потым адсякалі галовы тым, каму хацелася шчасця тут, на зямлі, а не на небе? Або пра тое, як лютаваў першы уніяцкі настацель манастыра Іасафат Кунцэвіч, ахрышчаны ў народзе «душахватам»? А можа, пра тое, што статут манастыра падпісаў Урбан VIII, мучыцель Галілея, абаронца Кунцэвіча, забітага разгневанымі віцябчанамі, узурпатар папскага прастола, раскрасадальнік ватыканскай казны!..

Ціхая і сціплая гэтая мясціна, над якой узвышаецца Успенскі сабор. На правах старазійшага збірае ён усе збудаванні ў адзіны цэласны ансамбль. Магутны купал храма яшчэ здалёк гаворыць пра манументальнасць збудавання.

Узведзены ў эпоху барока, сабор у першай палове XIX стагоддзя быў пазбаўлены вежаў на фасадзе, апраўты ў класічнае адзенне і ад таго прысеў, пацяжэў, але велічнай стаці не страціў.

Побач — стройныя царкаўкі, як сястрыцы-аднагодкі. Іх постаці тонкія, а на белых тварах пунсаве румянец зары. Прыгожы фасад Богаяўленскай царквы, убраны лёгкімі паўкалонамі, дынамічны і элагантны. Каменная філігрань — інакш не скажаш. Яшчэ больш грацыёзная, пшчотна-крохкая Крыжаўзвіжанская царква. Унутры велізарная лясвіца ўзлятае да купала з распяццем. Спачатку цяжка разабраць, што лясвіца тая выканана фарбамі на пано перспектывага малюнка. Ілюзорныя эфекты неіснуючага свету. У гэтым — уся рэлігія.

І яшчэ адзін помнік. Сынковіцкая царква-крэпасць, што ў 15-ці хвілінах язды ад Слоніма, па дарозе на Ваўкавыск. Адна з вяршынь беларускага дойдства, цагляная жамчужына, помнік сусветнага значэння...

З першага погляду царква захоплівае цэласнасцю, лагічнай закончанасцю і павучай гармоніяй сваёй кампазіцыі. Масіўныя, паўтараметровай таўшчыні сцены, вежы, памяшканне пад скляпеннямі збліжаюць храм з невялікім замкам, высечаным з цаглянай глыбы.

Грозна і з годнасцю глядзела на ворага Сынковіцкая цытадэль. Гэтай царквою беларускае дойдства сярэднявечкоўя праспявала сваю лебядзіную песню, і чароўныя гукі яе пакараюць нас і сёння.

А. ВАРАВА.

Яўген Дзмітрыевіч НІКАЛАЕЎ

Беларускае савецкае мастацтва панесла цяжкую страту. Пасля працяглай хваробы, на 66-ым годзе жыцця памёр народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, член КПСС з 1946 года Яўген Дзмітрыевіч Нікалаеў.

Я. Д. Нікалаеў нарадзіўся ў 1913 годзе ў г. Мінску. Пасля заканчэння ў 1933 годзе Віцебскага мастацкага тэхнікума і да канца свайго жыцця Я. Д. Нікалаеў працаваў у калектыве Другога Беларускага драматычнага тэатра, цяпер Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа — мастаком, а з 1944 года — галоўным мастаком. Ужо першыя аформленыя Я. Д. Нікалаевым спектаклі «Пінская шляхта» В. Дуніна-Марцінкевіча, «Лес» А. Астроўскага, «Паўлінка» Я. Купалы, «Ягор Булычой і іншыя» М. Горкага, «Фронт» А. Карнейчука, вызначаліся сапраўднай народнасцю, глыбінёй думкі, умением у ярай мастацкай форме раскрываць драматургічны матэрыял.

За гады работы ў тэатры Я. Д. Нікалаевым аформлена звыш 200 спектакляў, якія былі высока ацэнены не толькі ў нашай рэспубліцы, але і за яе межамі, сярод іх «Раскіданае гняздо» Я. Купалы, «Бацькаўшчына» К. Чорнага, «Трыбунал» А. Макаёнка, «Сэрца на далоні» І. Шамякіна і іншыя. Спектакль «6 ліпеня» М. Шатрова быў адзначаны ў 1968 годзе Дзяржаўнай прэміяй БССР і заслужана ўвайшоў у лік лепшых твораў беларускага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва.

Творчасць Я. Д. Нікалаева заснавана на глыбокім веданні жыцця, творчым прымяненні класічнай спадчыны і смелым наватарскім пошуну.

Я. Д. Нікалаеў нарыстаўся глыбокай павагай сярод работнікаў мастацтва Беларусі. Разам з творчай дзейнасцю Я. Д. Нікалаеў прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці. Ён выбіраўся членам Віцебскага абкома і гарнома КПБ, членам праўлення Саюза мастакоў БССР, старшынёй праўлення Віцебскай абласной арганізацыі Саюза мастакоў БССР.

За вялікі ўклад у развіццё выяўленчага мастацтва Савецкай Беларусі ў 1967 годзе яму было прысвоена ганаровае званне — народны мастак БССР.

Светлая памяць пра Яўгена Дзмітрыевіча Нікалаева, мастака-камуніста назаўсёды застанеца ў нашых сэрцах.

МІНІСТЭРСТВА
КУЛЬТУРЫ БССР,
САЮЗ МАСТАКОў БССР,
БЕЛАРУСКАЕ
ТЭАТРАЛЬНАЕ
АБ'ЯДНАННЕ,
БЕЛАРУСКІ
ДЗЯРЖАЎНЫ ОРДЭН
ПРАЦОўНАГА
ЧЫРВОНАГА СЦЯГА
АКАДЭМІЧНЫ ДРАМАТЫЧНЫ
ТЭАТР ІМЯ Я. КОЛАСА.

Калектыву Міністэрства культуры БССР выказвае глыбокае спачуванне начальніку планова-фінансавага аддзела міністэрства ПАТОЦКАМУ Канстанціну Аляксандравічу з выпадку напатакушага яго вялікага гора — смерці бацькі.

Успенскі сабор у Жыровічах.

Леанід БАНДАРОВІЧ

БУДУ ПІЦЬ... ЧАЙ!

Знаходжуся я ў стане спакою. Нагадваю сабой пад'ёмны кран: адна нага, нібы страла, узнялася да столі, а на другой груз падвешаны. Рукі таксама знаходзяцца ў цеснай сувязі з прадукцыйнай гіпсавага завода. Адно заспакаенне, што гэта мне ўрокам будзе на будучае.

А то раней было: куды ні прыйду — усё чай прапануюць. Кажуць: «На чай!».

А я па сваёй душэўнай прастаце тлумачыць пачынаю, што больш какава люблю.

Памятаю, прыйшоў у атэль індпашыўкі. Кажу, хачу модны касцюм пашыць у сціслыя тэрміны. А яны адразу ж: «На чай!». — Кажуць. Я, як звычайна, ад чаю ласкава адмовіўся і пра какава намякнуў. У выніку яны замест таго, каб скараціць тэрміны, у спешцы штаны скарацілі, ды так, што яны ледзь ці не карацілі за пінжак аказаліся. Вам смешна?!

А паспрабавалі б вы зімой у шортах пахадаць?!

А з маёй ян былі? Сем гадоў у чарзе стаяў. Атрымаў, нарэшце. Хлопчаў узлаў, каб на васьмы паверх узняць. Хлопчы моцныя, хваткія. Адзін ружовашчочкі такі, а ў другога рукі сярэбрыя — работы просяць. Не паспелі яны з машыны выйсці, як чую: «Гаспадар, на

чай!» Вельмі любячы какаву, я, вядома, падзякаваў хлопцам і ад чаю, як заўсёды адмовіўся. Гляджу, той, што ружовашчочкі — бледны стаў, а ў таго, што рукі сярэбрыя, дык яшчэ больш зацікавіўся. Не буду падрабязна ўспамінаць пра тое, як ружовашчочкі ўвесь час па дарозе шафу цягнуў, і як вастраваты, два разы на лесвічнай пляцоўцы сервант упуская... Скажу толькі, што прыйшоўся назаўтра не толькі «новую» мабіль ў скупку адвезці, але і за свой кошт рамонт у пад'ездзе рабіць, праўда, толькі да васьмага паверха.

Стрываў і гэта. Але калі з-за гэткага ж чаю замест майго шыюнага рацінавага паліто гартэробшчык у рэстаране мне прамасленую фуфайку падсунаў, тут я зусім страціў надзею.

Не бачачы ніякага ратунку ад гэтага фатальнага чаепраса-ледавання, сеў у першы поезд, што трапіўся, і паехаў куды во-чы глядзецца. Не паспеў я зняць з сябе фуфайку, як адчыніліся дзверы купэ і ўвайшла правадніца з поўным пад-носам. «Чаю не жадаеце?» — ветліва спыталася яна. Нічога не гаворачы, я так ірвануў з купэ, што адну нагу зламаў, а другую падварнуў...

Язэп ЯДЛОВЕЦ

ДЫЯЛОГІ

САМЫ НАДЗЕЙНЫ ЖАНР

- Усе жанры перапрабаваў, а не друкуюць, хоць плач!
- Есць яшчэ адзін, самы верны жанр: не пісаць нічога.

СУПРАЦОЎНІК

- Кажаш, у вялікім часопісе працуеш?
- У самым вялікім.
- І многа напісаў свайго?
- Навошта? Я і чужога не ўпраўляюся сартаваць у архіве.

ВАЖКІ АРГУМЕНТ

- Цар Пётр I спаў усяго пяць гадзін у суткі, а ты і на рабоце носам кноеш...
- То ў яго ж тэлевізара не было!

НА УСЕ СТО

- Для каго хаця твая жанчына вымоджаецца?
- Дакладна падлічана: на 7 працэнтаў — для мяне, на 10 — для суседа і на 83 працэнтаў — для сваіх сябровак. Сто працэнтаў карысці!

АДЗІНЫ НАПРАМАК

- Колькі каштуе твой матацыкл?
- Дзевяцьсот пяцьдзесят, а што?
- Нічога, дай праехаць у горад.
- Дык яшчэ нумара няма.
- То хіба без нумара не заводзіцца?
- Заводзіцца, але едзе толькі ў адным напрамку.
- Куды ж ён хаця шыбуе?
- А проста ў міліцыю.

УСЕ НААДВАРОТ

- І чаму гэта маёй жонцы да зарэзу хочацца зрабіць наадварот усё тое, што прасіў я?
- Відаць, таму, што і ты робіш гэтак жа.

ЗАГАД

ЕН (сакратарцы):— Пішы загад: За прагул у рабочы час сакратарцы Соні Прыдрэмавай аб'явіць вымову...

ЯНА (друкуе): ...аб'явіць... аб'явіць... Ой, літара «в» не прабіваецца, Іван Іванавіч...

ЕН: Дык слова замяні, хіба не ведаеш... ну, хоць бы: «грамадскае ганьбаванне»...

ЯНА: «Г» таксама сапсавалася... Каб на «п»?

ЕН: Давай на «п», толькі хутчэй, лютучна ў мяне гарыць!

ЯНА (друкуе): ...аб'явіць па-дзя-ку. Усё. Падпісвайце, Іван Іванавіч.

ЕН (падпісваючы): Будзеш ведаць, як спазняцца.

ЯНА: Усе будуць ведаць, Іван Іванавіч.

ДЗІВАК— ЧАЛАВЕК...

Мал. П. КОЗІЧА.

НАПЯРЭДАДНІ

У лесе было цёмна і снежна. Брыкала спатыкаўся, пятаў, прыдзірліва перабіраў ялінкі, нібы гальштукі ў магазіне. Нарэшце, спыніўся каля маладой стройнай ялінкі і выцягнуў з торбы пілку.

...Заставалася дапіліць дробязь, як раптам наверху нешта затрашчала, і па плячах Брыкалы балюча сцэбанула сухая галіна. Ён з жахам азірнуўся: ззаду стаяў воўк амаль з цяля.

Брыкала ахнуў і паваліўся ў снег. Воўк падышоў да прыціхлага нарыхтоўшчына, брыкнуў яго лапай, а далей пачалося наогул нешта неверагоднае.

— Навошта знішчаць ялінку?— строгім голасам спытаў Воўк.

— Трэба, — выплываючы з рота снег, адказаў бедалага.— Новы год.

— Табе, выходзіць, ёлка патрэбна, — вышчарыўся Воўк, — а мне ў лесе не трэба? У мяне гэтыя ялінкі па сто гадоў стаяць. А вы іх праз тыдзень з хаты павыкідаеце. Гэта па-гаспадарску?

Брыкала круціў галавой і дзіка вытарэшчваўся на звера.

— Дзіўны ў людзей звычай, — працягваў Воўк, разгульваючы вакол ляжачага, — У вас свята, дык лес вінаваты?!

«Каб мне туюльскую дубальтоўку, — з тугою падумаў Брыкала, — Я б табе паказаў свята».

І нечакана для сябе запытаў:

— Закурыць можна?

— Куры, — міласціва дазволіў Воўк. — У другі раз, можа, не давядзецца. Толькі з агнём не дурэй. Поўсць мне не абсмалі. І дым пускай убок.

Брыкала сеў на кунішкі, выцягнуў дрыгачымі пальцамі цыгарату, чыркануў запальнічкай і прагна зацягнуўся.

— А мне распрацца ці так будзеш есці?—спытаў ён пасля сёмай зацяжкі.

— А што наконт ёлкі?— нават не павёў вухам Воўк на яго пытанне.— Калі кінеш знішчаць?

— Дык вось Новы год сустрэну, — замармытаў Брыкала, — а там, лічы, завязаў. З суседзямі гутарку правяду. Перад калектывам выступлю. У таварыства па ахове прыроды—гэта само сабой. Уступны ўзнос магу зараз...

Воўк рыхтаваўся смочыць.

— Пластмасавую куплю, — бухнуўся на калені Брыкала.

— Яна за тваю яшчэ лепшая. Іголки не сыплюцца... На многа год хопіць... У супрацьпажарных адносінах...

Есці яго драпежнік пачаў чамусьці з рукі. Брыкала ў адчай рвануў руку з воўчай зяпы...

— Лявон, чаго тузаешся?— раптам пачуўся голас жонкі. — Сам прасіў на досвітку разбудзіць. Уставай, ёлку будзем прыбіраць.

Лявон Брыкала расплюшчыў вочы. Апошні дзень старога года! Малайцавата ўскочыў з ложка. За акном, на балконе, зелянела пушыстая ялінка, якую вечарам прыцягнуў з лесу.

— Ваўкоў баяцца— у лес не хадзіць!— весела сказаў Брыкала здзіўленай жонцы і пачаў рабіць ранішняю зарадку.

В. ГІЛЕВІЧ.

ДЗЕД МАРОЗ І СКЛЕРОЗ

Артыст абласнога драмтэатра Іван Сямёнавіч Дробыш з цяжкасцю ўлінуўся ў тралейбус і выцер шапкай пот.

— Дзед, — зарагатаў нехта здаровым, ядраным смехам, — ідзі сідай, месца для старых не занята.

— Не магу, — адкашляўся ці то артыстычным кашлем, ці сапраўдным Дробыш. — Я тут, а мяшок мой — там, дзвюрамі прышчаміла. Ды і выходзіць мне, чалавеча, на наступным прыпынку.

Тралейбус, пагнаўшыся па слізкай і ямістай дарозе, стомлена спыніўся на прыпынку, і Іван Сямёнавіч, як і яго мяшок, апынуўся на вуліцы.

Ускінуўшы мяшок на спіну, артыст пашандыбаў у дзіцячы сад з хуткасцю, якая дазволі-

ла б яму здаць норму комплексу ГПА на залаты значок.

Навагодні ранішнік пачынаўся праз некалькі мінут. Іван Сямёнавіч паправіў фальшывую бараду, якую арганаўты прынялі б за залатое руно, і накіраваў чырвона-сіні нос.

Цяпер Іван Сямёнавіч стаў Дзедам Марозам, даведзеным, як гавораць ІТР, да поўнай кандыцыі і гатовым да эксплуатацыі.

Дзедзі шумна і радасна сустрэлі свайго куміра і асабліва яго вялізны мяшок.

Я, вясёлы Дзед Мароз, Падарункі вам прынес... звыкла павёў навагоднюю праграму Іван Сямёнавіч.

Дзедзі навіперадкі раскавалі вершы, спявалі, вадзілі караводы, а бацькі раставалі ад замілавання.

Усё ішло як па маслу да той пары, пакуль да Дзеда Мароза не праціснуўся хлопчык у касцюме Набурашкі і не тузануў яго за крысо нажуха.

— А цябе як зваць, хлопчык? — густым басам, як і патрабуе пасада, спытаў Дзед Мароз.

І тут здарылася нечаканае. Роцік у хлопчыка скрыўзіўся і ён загаласіў на ўсю залу:

— А яшчэ татка называецца Ў-ы-ы-у. Сыночка роднага не пазнаў. У-у-у-у. Праўду мамка гаварыла, што ў цябе ўжо склероз, як у старога...

Іван Сямёнавіч, раскаваючы гэтую гісторыю, смеючыся, уздыхае:

— Ух, нягоднік, не падыграў бацьку. Відаць, не выйдзе з яго артыста.

І незразумела, шкадуе аб гэтым Дробыш ці не.

Віктар ШАУЧЭНКА

НАВАГОДНІЯ МІНІЯЦЮРЫ

ПРАТЭСТ

— Хто гэта з'явіўся на балі у такім дзіво-

ным касцюме?

— Паэт Буклетаў.

— Навошта ж ён апрануўся паміраючым ле-

бедзем?

— Казаў, у знак пратэсту: дзімя адхілілі яго-

ны цыкл вершаў пад назвай «Лебядзіная песня».

УСЕ НАПЕРАДЗЕ

— Таварыш рэдактар, з Новым годам! Ска-

жыце, калі ласка, што будзе з маімі гумарэска-

мі сёлета?

— А што павіна быць з вашымі гумарэска-

мі сёлета?

— Вы абяцалі надрунаваць іх у новым годзе.

— Выбачайце, а ў якім новым годзе?

СЯМЕЙНАЯ СПРАВА

— Ці падабаецца мой маскарадны касцюм?—

спытаў малады госць, апрануты ласём, у гас-

падыні балю.

— Вельмі арыгінальны, — ухваліла яна. —

Толькі, здаецца, не хапае рагоў?

Тут падышла жонка госця і запырчала:

— А гэта ўжо наша сямейная справа.

НА МАСКАРАДЗЕ

— Глядзі: Жэўнынаў у нейкую казьяўку ап-

рануўся!

— Ага, бачу. Гэта таму, што ягоны чагадчык

прыйшоў апрануты вераб'ём.

М. БАРЫСЕВІЧ.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

12345678910
12345678910

АТ 10006.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСІПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЁД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМАЖОН, Юрый СЕМАНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.